

DE CULTUUR LOPER ACHT JAAR VERDER

Eindevaluatie planperiode 2017-2020

Ria Timmermans

O+A Onderzoek-Advies

INHOUD

1	INLEIDING	3
2	ONDERZOEKSOPZET EN RESPONS	4
	2.1 <i>Onderzoeksopzet</i>	4
	2.2 <i>Respons</i>	5
3	RESULTATEN SCHOLEN	8
	3.1 Verankering cultuureducatie	8
	3.2 Deelname aan scholing	11
	3.3 Samenwerking met culturele partners	19
	3.4 Opbrengsten van DCL voor de school	26
4	RESULTATEN INTERMEDIARIS	41
	4.1 Ondersteuning van de DCL-scholen door de intermediairs	41
	4.2 Samenwerking tussen scholen en trainers die scholing aanbieden	48
	4.3 Samenwerking tussen scholen en aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen	57
5	RESULTATEN TRAINERS	66
6	RESULTATEN AANBIEDERS	79
7	RESULTATEN GEMEENTEN	93
	7.1 Gemeentelijk beleid cultuureducatie	93
	7.2 Relatie gemeente met intermediair en andere betrokkenen bij De Cultuur Loper	96
	7.3 Afspraken met scholen over hun deelname aan DCL	98
	7.4 Informatievoorziening DCL	101
	7.5 Betrokkenheid van de gemeente bij DCL	102
	7.6 Vervolgtraject DCL	106
8	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	109
	8.1 Conclusies onderzoek	109
	8.2 Leerpunten en aanbevelingen	117

1 INLEIDING

In de eerste vierjarige planperiode (2013 - 2016) van Cultuureducatie met Kwaliteit, is in de Provincie Noord-Brabant door Kunstloc Brabant (voorheen Kunstbalie) en Erfgoed Brabant, samen met betrokken partners, het traject 'De Cultuur Loper' ontwikkeld en uitgevoerd. De Cultuur Loper is een bewustwordings- en begeleidingstraject met behulp waarvan de kwaliteit van cultuureducatie op scholen wordt verdiept en verbeterd.

Na de eerste fase van De Cultuur Loper (2013 – 2016) is in de jaren 2017-2020 de tweede fase uitgevoerd. In die periode zijn ook scholen in diverse regio's buiten de Provincie Noord-Brabant gestart met De Cultuur Loper. Eén van die regio's is 'DOEN! Cultuureducatie met Kwaliteit in Midden Limburg'. DOEN! heeft zich voor de gehele tweede planperiode aangesloten bij deze evaluatie van De Cultuur Loper.

In dit rapport worden de resultaten van de tweede evaluatie van De Cultuur Loper 2017-2020 in Brabant gepresenteerd. De resultaten voor Midden-Limburg volgen later, omdat deze evaluatie pas in het najaar van 2020 wordt uitgevoerd en niet in het voorjaar, zoals in Brabant. Deze evaluatie sluit nauw aan bij de evaluatie die aan het eind van de eerste planperiode voor de provincie Noord-Brabant is uitgevoerd, waardoor de resultaten voor een groot gedeelte kunnen worden vergeleken met die van Brabant in 2016. Deze evaluatie zoomt vooral in op de samenwerking van de DCL scholen met hun culturele omgeving.

Allereerst worden in hoofdstuk 2 de onderzoeksopzet en respons besproken. In de daaropvolgende hoofdstukken worden achtereenvolgens de onderzoeksresultaten besproken voor scholen (hoofdstuk 3), intermediairs (hoofdstuk 4), trainers die scholing hebben verzorgd voor DCL-scholen (hoofdstuk 5), aanbieders van culturele activiteiten (hoofdstuk 6) en gemeenten (hoofdstuk 7). Vanwege de leesbaarheid bevatten deze hoofdstukken geen tabellen. De tabellen zijn opgenomen in een bijlagenrapport. In hoofdstuk 8 tenslotte worden de belangrijkste conclusies geformuleerd, en leerpunten voor de DCL-projectleiding, in de vorm van aanbevelingen. Ter voorbereiding hiervan is op 20 oktober 2020 een (digitale) bijeenkomst georganiseerd met de DCL-projectleiding en de onderzoeker. Tijdens deze bijeenkomst zijn de conclusies van de evaluatie besproken in termen van: welke resultaten zijn bereikt met DCL en welke consequenties hebben deze resultaten voor het vervolgtraject (aanbevelingen). De onderzoeker heeft vervolgens de resultaten van deze bijeenkomst verwerkt tot de tekst in hoofdstuk 8.

2 ONDERZOEKSOPZET EN RESPONS

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksopzet beschreven en worden responsgegevens gepresenteerd.

2.1 *Onderzoeksopzet*

De evaluatie, waarover in dit rapport verslag wordt gedaan, richt zich op vijf groepen respondenten.

Het betreft:

- De DCL-scholen (met name de interne cultuur coördinatoren van de scholen).
- De DCL-intermediairs.
- De culturele omgeving: trainers, die scholing hebben verzorgd op DCL-scholen.
- De culturele omgeving: aanbieders van culturele activiteiten aan leerlingen.
- De DCL-gemeenten.

Bij de scholen, intermediairs en gemeenten zijn twee subgroepen onderscheiden:

- De scholen / intermediairs / gemeenten in Noord-Brabant die al in de eerste planperiode hebben deelgenomen aan DCL (de zogenaamde ervaren deelnemers aan DCL).
- De scholen / intermediairs / gemeenten in Noord-Brabant die vanaf de tweede planperiode deelnemen aan DCL (de zogenaamde startende deelnemers aan DCL).

Voor elke genoemde respondentgroep is een digitale vragenlijst opgesteld. In totaal betreft het 5 vragenlijsten.

De uitnodigingen om de digitale vragenlijsten in te vullen zijn op 2 maart 2020 (op naam) aan de respondenten verzonden. Door Kunstloc Brabant is het onderzoek aangekondigd bij de respondenten met de vraag om hun medewerking aan het onderzoek te verlenen. Aan respondenten die op het betreffende moment de vragenlijst (nog) niet hadden ingevuld is een rappel verstuurd. In totaal zijn twee rappels verzonden. De vragenlijsten zijn medio april 2020 gesloten.

Het doel van de evaluatie per groep respondenten is in onderstaande sub paragrafen beschreven.

2.1.1 *Doel evaluatie scholen*

Het hoofddoel is om na te gaan hoe de samenwerking tussen de scholen en hun culturele omgeving verloopt; of, en zo ja, welke voorwaarden de scholen stellen aan deze samenwerking; of, en zo ja, in welke mate zij de cultuuraanbieders bereid vinden om hun aanbod af te stemmen op de doelen van de school; welke successen zij in dit opzicht hebben bereikt en tegen welke knelpunten zij zijn aangelopen (en hoe zij vervolgens met die knelpunten zijn omgegaan). Aan de scholen zijn deze vragen concreet gesteld voor hun meest belangrijke aanbieder van scholing en hun meest belangrijke aanbieder van activiteiten voor leerlingen.

Een tweede doel is na te gaan in welke mate cultuureducatie is verankerd in de school. Hiervoor zijn de zogenaamde 'verankeringsvragen' gesteld.

Het derde doel is zicht te krijgen op de doelstellingen van cultuureducatie die de school zich heeft gesteld en de relatie tussen deze doelstellingen en de aanwezige deskundigheid om ze te realiseren; de mate waarin de doelen zijn opgenomen in het onderwijsprogramma en de samenwerking van de school met externe partijen ten aanzien van deze doelen.

Alle vragen zijn voorgelegd aan de icc-ers van de DCL-scholen.

2.1.2 Doel evaluatie culturele omgeving

Het doel van de evaluatie van de culturele omgeving is om na te gaan:

- Of de aanbieders bereid en in staat zijn mee te denken met de school over hun aanbod in het perspectief van het bereiken van de door de school gewenste doelen.
- Wat zij nodig hebben van scholen om deze wijze van samenwerking (dialogogericht in plaats van aanbodgericht) vorm te kunnen geven.
- Over welke instrumenten / vaardigheden zij dienen te beschikken om deze wijze van samenwerking vorm te kunnen geven.
- Of, en zo ja in welke mate, zij ondersteuning nodig hebben om deze wijze van samenwerking vorm te kunnen geven.
- Welke succesfactoren ze hebben ervaren in hun samenwerking met scholen.
- Welke knelpunten ze hebben ervaren in hun samenwerking met scholen, en hoe ze daarmee zijn omgegaan.

2.1.3 Doel evaluatie intermediairs

Het doel van het bevragen van de intermediairs is om informatie te krijgen over het verloop van het DCL traject op de verschillende scholen. Hierbij wordt onder meer gevraagd naar:

- De rol opvatting van de intermediairs en de beschikbare tijd voor begeleiding.
- De uitwerking van de trajectstappen van DCL in het perspectief van de eigen roluitvoering.
- Wat het werken met DCL de intermediair heeft gebracht.
- De samenwerking tussen DCL-scholen en trainers die scholing hebben verzorgd, inclusief successen en knelpunten.
- De samenwerking tussen DCL-scholen en aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen, inclusief successen en knelpunten.

2.1.4 Doel evaluatie gemeenten

Het doel van het bevragen van de gemeenten is informatie te verkrijgen over of zij zowel organisatorisch (matching) als inhoudelijk goed uit de voeten kunnen met hun rol in het traject, en of zij goed op de hoogte zijn en het belang (h)erkennen van het DCL-traject.

2.2 Respons

De volgende tabel laat zien hoeveel personen per respondentgroep zijn benaderd om de vragenlijst in te vullen, en hoeveel van hen de vragenlijst geheel of gedeeltelijk hebben ingevuld.

Tabel 2.1: Respons onderzoek per respondent (sub)groep

Respondent(sub)groep	Aantal benaderd	Aantal geheel ingevuld	Aantal gedeeltelijk ingevuld	Aantal niet ingevuld
DCL-scholen 2016	169	111 (66%)	5 (3%)	53 (31%)
DCL-scholen startend 2020	141	32 (23%)	6 (4%)	104 (73%)
DCL-scholen ervaren 2020	165	61 (37%)	10 (6%)	94 (57%)
DCL-intermediairs 2016	26	24 (92%)	2 (8%)	-
DCL-intermediairs startend 2020	24	14 (58%)	-	10 (42%)
DCL- intermediairs ervaren 2020	23	16 (70%)	1 (4%)	6 (26%)
DCL-trainers 2016	40	21 (53%)	4 (10%)	15 (37%)
DCL-trainers 2020	28	13 (46%)	3 (11%)	12 (43%)
DCL-aanbieders leerling activiteiten 2016	36	20 (56%)	4 (11%)	12 (33%)
DCL- aanbieders leerling activiteiten 2020	51	11 (22%)	5 (10%)	35 (68%)
DCL- gemeenten 2016	25	22 (88%)	-	3 (12%)
DCL-gemeenten startend 2020	22	18 (81%)	2 (9%)	2 (9%)
DCL-gemeenten ervaren 2020	23	18 (78%)	1 (4%)	4 (17%)

Zoals blijkt uit deze tabel is de respons in 2020 lager dan in 2014 en 2016. Dit heeft te maken met het feit dat snel na het uitzetten van de vragenlijsten de Corona crisis in volle hevigheid uitbrak. Binnen twee weken na het verzenden van de uitnodigingen moesten de scholen hun deuren sluiten en konden trainers en aanbieders geen activiteiten meer uitvoeren, en konden ook intermediairs hun gebruikelijke werk niet meer uitvoeren. Van alle betrokkenen werd in deze periode veel energie gevraagd om zich aan te passen aan de nieuwe situatie.

De respondentgroepen scholen, intermediairs en gemeenten zijn verdeeld in twee subgroepen: de startende groep (al deelnemend in de eerste planperiode) en de ervaren groep (deelnemend in de tweede planperiode). Voor al deze drie respondentgroepen geldt, dat de respons van de ervaren groep hoger is dan die van de startende groep. Het verschil tussen deze groepen is het kleinst bij gemeenten en het grootst bij scholen.

3 RESULTATEN SCHOLEN

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de vragen die betrekking hebben op de verankering van cultuureducatie binnen de school (3.1); de deelname aan scholing (3.2); de samenwerking met culturele partners (3.3) en de opbrengsten van DCL voor de school (3.4).

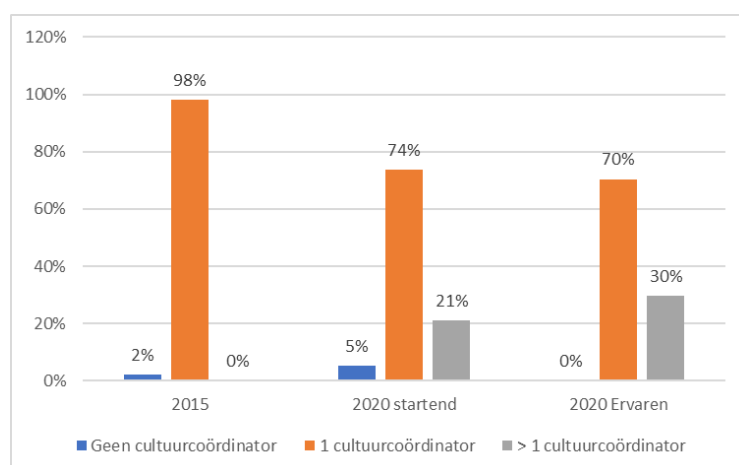
De vragenlijst is door het merendeel van de scholen ingevuld door de icc-er van de school (80% in 2015; 82% 2020 startend en 96% 2020 ervaren).

In 2020 neemt een derde (32%) van de startende scholen naast CmK nog deel aan een andere regeling. De helft van deze scholen neemt deel aan de impuls muziekonderwijs. Van de ervaren scholen neemt ongeveer een kwart (26%) naast CmK nog deel aan een andere regeling. 61% van deze scholen neemt deel aan de impuls muziekonderwijs.

3.1 Verankering cultuureducatie

In deze paragraaf wordt besproken in hoeverre cultuureducatie is verankerd op de DCL-scholen. Allereerst worden de afzonderlijke verankeringsvragen besproken. Vervolgens volgt uitleg over de verankeringsmaat, en worden de verankeringsgegevens gepresenteerd waarbij een vergelijking plaatsvindt tussen de DCL-scholen in 2015 (DCL-scholen die hebben deelgenomen aan de Provinciale monitor cultuureducatie), de startende DCL-scholen in 2020 en de ervaren DCL-scholen in 2020.

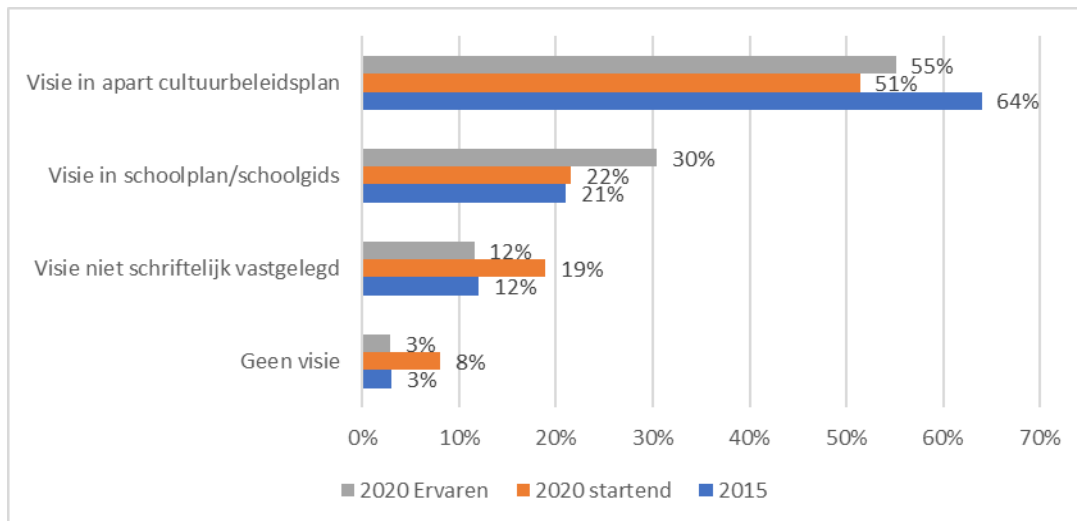
Alle ervaren scholen in 2020 beschikken over één (70%) of meerdere (30%) cultuurcoördinatoren. Van de startende scholen in 2020 beschikt 95% over één (74%) of meerdere cultuurcoördinatoren. In 2015 beschikte 98% van de DCL-scholen over een cultuurcoördinator.

Figuur 3.1: aanwezigheid cultuurcoördinator

Zowel in 2015 als in 2020 beschikt minimaal de helft van de cultuurcoördinatoren over minder dan 1 uur per week om hun werk uit te voeren. Van de ervaren icc-ers 2020 beschikt ongeveer 40% over 1 tot 2 uur per week voor de uitvoering van hun werk.

Zowel in 2015 als in 2020 (ervaren scholen) beschikt 85% van de scholen over een schriftelijk vastgelegde visie op cultuureducatie. Bij de startende scholen 2020 geldt dit voor 73% van de scholen. Op de meeste scholen, die een schriftelijk vastgelegde visie hebben, is deze vastgelegd in een apart cultuurbeleidsplan.

Figuur 3.2: visie op cultuureducatie

De meeste scholen rapporteren een groot draagvlak voor cultuureducatie bij de directie van de school (85% in 2015; 81% 2020 startend en 70% 2020 ervaren). Opvallend is, dat het draagvlak bij de directie het minst positief wordt beoordeeld door de ervaren scholen in 2020.

Ook bij minstens de helft van de leerkrachten is er sprake van een groot draagvlak voor cultuureducatie (61% in 2015; 49% 2020 startend en 52% 2020 ervaren).

Bij de meeste scholen is cultuureducatie als aparte post opgenomen in de (meerjaren)begroting van de school, maar bij de startende scholen 2020 (65%) is dat veel minder vaak het geval dan bij de scholen in 2015 (86%) en de ervaren scholen in 2020 (88%).

Ook ten aanzien van het in beeld brengen van het proces en de opbrengsten van cultuureducatie door middel van evaluatie, is het verschil het grootst tussen startende scholen 2020 (49%) en ervaren scholen 2020 (59%).

In 2020 werkt 97% van alle scholen samen met een of meer externe partners. In de meeste gevallen met 2 – 5 externe partners (51% 2020 startend en 65% 2020 ervaren).

In de landelijke monitor is vele jaren gewerkt met een verankeringsmaat voor cultuureducatie. Met behulp hiervan wordt weergegeven in welke mate cultuureducatie verankerd is in het onderwijsprogramma van scholen. In 2014 is deze verankeringsmaat geactualiseerd.

Sardes en Oberon geven aan dat deze verankeringsmaat als volgt is opgebouwd¹:

“ We scoren bij zes vragen of het antwoord van de school wel of niet verankerd is. De criteria hierbij zijn streng. Bij ja/nee-vragen moet het antwoord ‘ja’ zijn, bij meerkeuzevragen moet iets ‘in grote mate’ gerealiseerd zijn of als ‘goed’ beoordeeld worden om te kunnen spreken van verankering. Dat betekent dat we de verankering als volgt vaststellen:

1. Cultuurcoördinator

Verankerd als op school een cultuurcoördinator aanwezig is.

2. Vastgelegde visie

Verankerd als scholen een visie op cultuureducatie hebben die is vastgelegd in het schoolplan, de schoolgids of in een apart cultuurbeleidsplan.

3. Structurele samenwerking

Verankerd als scholen met in ieder geval één partner gezamenlijk één of meerdere activiteiten ontwikkelen.

4. Evaluatie

Verankerd als cultuureducatie geëvalueerd wordt.

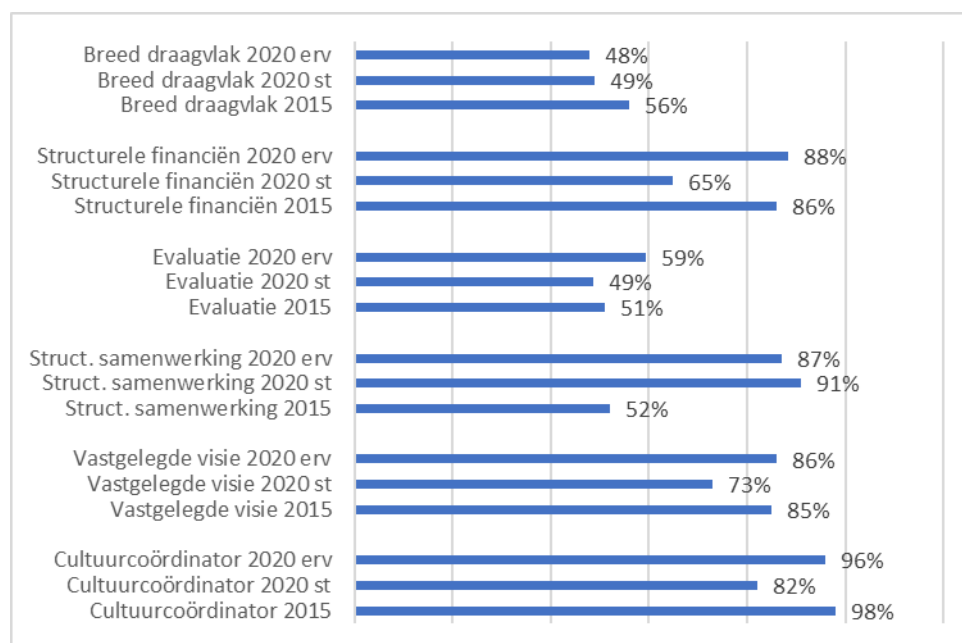
5. Structurele financiën

Verankerd als cultuureducatie als aparte post is opgenomen in de begroting van de school.

6. Breed draagvlak

Verankerd als het draagvlak zowel bij directie als bij groepsleerkrachten hoog is.“

Onderstaande figuur geeft de resultaten op de verankeringsvragen weer.

Figuur 3.3 Verankering cultuureducatie op de scholen

¹ Overgenomen uit Sardes en Oberon (2014), Monitor cultuuronderwijs po 2013-2014.

In vergelijking met de gegevens van 2015 en 2020 ervaren scholen valt op, dat de startende scholen in 2020 minder vaak beschikken over een cultuurcoördinator (82% versus 98% en 96%); minder vaak een vastgelegde visie hebben op cultuureducatie (73% versus 85% en 86%) en minder vaak beschikken over structurele financiën (65% versus 86% en 88%).

In vergelijking met 2015 (52%) is er in 2020 veel vaker sprake van een structurele samenwerking met culturele partners (91% en 87%).

De meest problematische verankeringsaspecten zijn draagvlak (56%; 49% en 48%) en evaluatie van cultuureducatie (51%; 49% en 59%). In vergelijking met 2015 is er in 2020 minder vaak sprake van een groot draagvlak voor cultuureducatie bij zowel de directie als de groepsleerkrachten van de school.

3.2 Deelname aan scholing

Van de scholen in 2016 en startend 2020, geeft ongeveer twee derde (63% en 64%) aan in het kader van DCL te hebben deelgenomen aan scholing. Van de ervaren scholen 2020 heeft 80% in het kader van DCL deelgenomen aan scholing.

3.2.1 Geen deelname aan scholing

Van de scholen in 2016 die tijdens hun deelname aan DCL niet hebben deelgenomen aan scholing geeft ruim een kwart als reden aan dat men daarvoor nog geen tijd heeft vrij kunnen maken.

Eveneens ruim een kwart is nog niet ver genoeg gevorderd in het DCL-traject om deze stap al te kunnen zetten en voor eenzelfde aantal scholen is nog onduidelijk aan welke scholing ze behoefte hebben.

Ook ongeveer een kwart van de startende scholen in 2020 geeft als reden aan dat men daarvoor nog geen tijd heeft vrij kunnen maken of dat men nog niet ver genoeg gevorderd is in het DCL-traject om deze stap al te kunnen zetten. Ruim 15% van de startende scholen geeft aan dat er al veel kennis en expertise is op het gebied van cultuureducatie op hun school.

Voor de ervaren scholen 2020 die nog niet hebben deelgenomen aan scholing, zijn de belangrijkste redenen dat nog onduidelijk is aan welke scholing ze behoefte hebben (31%) of dat ze nog geen tijd vrij hebben kunnen maken (23%).

Van deze scholen is in 2016 40% er zeker van in de nabije toekomst deel te gaan nemen aan scholing. In 2020 bedraagt dit percentage nog slechts 8% (startend) of 15% (ervaren).

Waar in 2016 één school aangeeft zeker niet te zullen gaan deelnemen aan scholing in de nabije toekomst, is daar in 2020 een groter percentage van overtuigd: 31% van zowel de startende als ervaren scholen die nog niet hebben deelgenomen aan scholing.

3.2.2 Evaluatie deelname scholing

In 2020 heeft ongeveer twee vijfde van de scholen (39% startend en 38% ervaren) in het kader van DCL samengewerkt met één organisatie / trainer in de afgelopen drie schooljaren. De overige scholen hebben met 2 tot 5 organisaties / trainers samengewerkt.

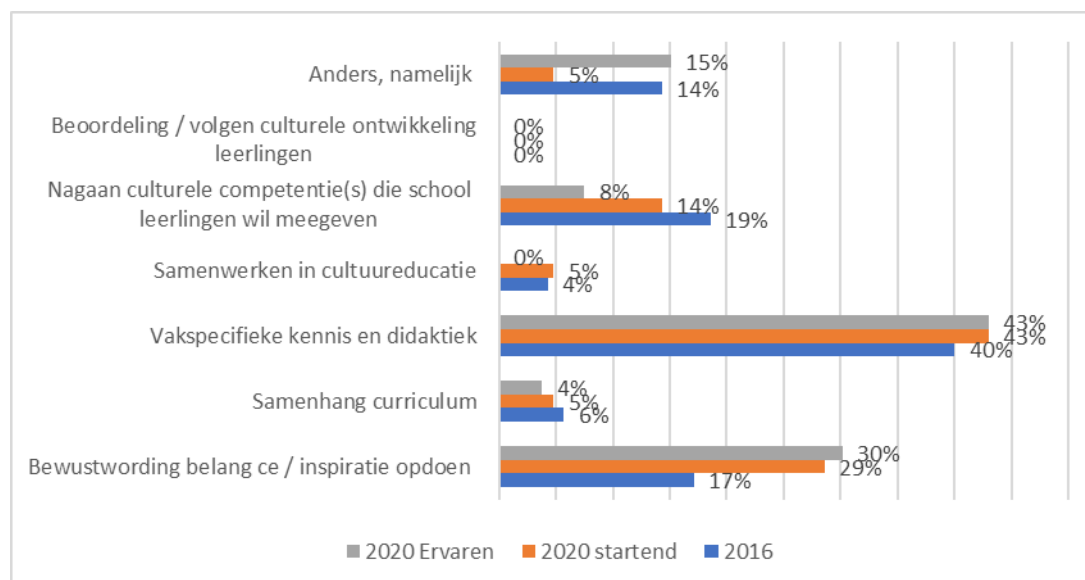
Er is gebruik gemaakt van een gevarieerd aanbod aan scholing (zie tabel 1.11 van het tabellenrapport).

De meeste scholingen (71% in 2016 en 2020 startend en 67% 2020 ervaren) namen meer dan één dagdeel in beslag: variërend van 2-3 dagdelen (32%; 38% en 30%) tot meer dan 4 dagdelen (39%; 33% en 37%).

Aan veruit de meeste scholingen (71%; 86% en 69%) is deelgenomen door het gehele team van de school. In 10% (2020 startend) - 20% van de gevallen (2016 en 2020 ervaren) nam alleen de icc-er deel.

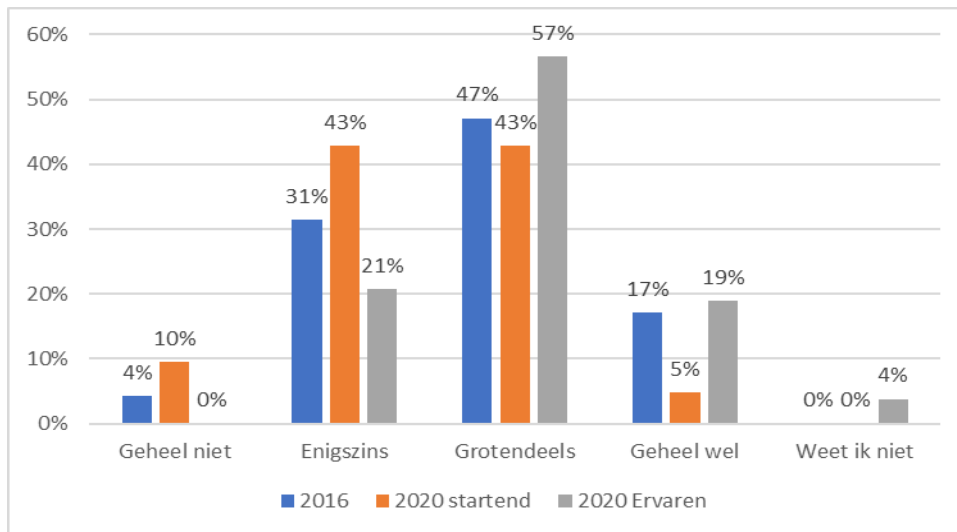
In 2020 hebben de DCL-scholen vaker gebruik gemaakt van het standaard aanbod van de aanbieder van scholing (43% startend en 26% ervaren) dan in 2016 (8%). Daarentegen vond in 2020 afstemming minder vaak al eerder plaats omdat de school al langer samenwerkte met de trainer (19% startend en 13% ervaren) dan in 2016 (25%).

De belangrijkste scholingsdoelen (scholen konden één doel kiezen) zijn weergegeven in onderstaande figuur. Het belangrijkste doel is vakspecifieke kennis en didactiek (40% 2016 en 43% 2020). In 2020 is de bewustwording van het belang van cultuureducatie en het opdoen van inspiratie belangrijker (29% en 30%) dan in 2016 (17%). Daarentegen is het bepalen welke culturele competenties de school haar leerlingen wil meegeven belangrijker in 2016 (19%) dan in 2020 (14% startend en 8% ervaren).

Figuur 3.4 belang van de scholingsdoelen

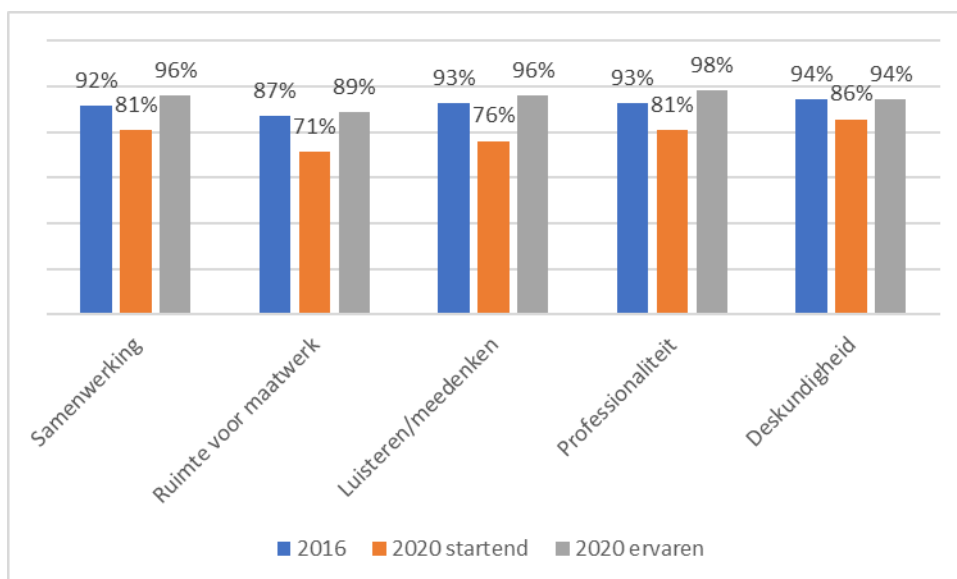
Het grootste deel van de scholen is van mening dat de beoogde scholingsdoelen grotendeels (47%; 43%; 57%) of geheel (17%; 5%; 19%) zijn gerealiseerd. Alle antwoorden op deze vraag zijn weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 3.5 mate waarin scholingsdoel is gerealiseerd

De scholen zijn over het algemeen (zeer) tevreden over hun samenwerking met en de kwaliteit van de trainers (zie onderstaande figuur). Over de gehele lijn lijken de startende scholen 2020 iets minder tevreden te zijn dan de scholen in 2016 en de ervaren scholen 2020.

Er is veel waardering voor zowel de samenwerking met en professionaliteit en deskundigheid van de trainers waarmee is samengewerkt. Waar de ervaren scholen een hoge waardering hebben voor het luisteren en meedenken van de trainers (96% (zeer) hoge waardering), is dat minder bij startende scholen (76%). De relatief laagste (maar nog steeds hoge) waardering wordt zowel door de startende als ervaren scholen gegeven aan het leveren van maatwerk door de trainer (71% startend en 89% ervaren scholen hebben een (zeer) hoge waardering voor dit aspect).

Figuur 3.6: beoordeling van samenwerking met en kwaliteit van trainer als goed tot zeer goed

3.2.3 knelpunten in de samenwerking bij scholing

In totaal zijn in **2016** door de scholen **75 knelpunten** genoemd in de samenwerking met trainers.

Deze knelpunten kunnen in de volgende vijf rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *inhoud en afstemming op de school* ($\pm 38\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: geen goede afstemming vraag en aanbod; geen maatwerk; geen match met de werkwijze van de school; te weinig focus op het doel van de scholing; geen samenhang met het schoolcurriculum; te weinig diepgang.
- *Organisatorische knelpunten* ($\pm 33\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: geen goede communicatie met / bereikbaarheid van de trainer; technische problemen; niet goed aangegeven welke voorbereidingen worden verwacht; onvoldoende flexibiliteit; ziekte/wisseling trainer.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd* ($\pm 14\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: onvoldoende rekening houden met tijdsdruk leerkrachten; onvoldoende tijd tijdens bijeenkomsten; tijdgebrek aan beide kanten; tijdgebrek icc-er.
- Knelpunten met betrekking tot het *niet structurele karakter* ($\pm 8\%$).
Genoemd is onder meer dat de training slechts eenmalig was; dat er na de training geen sprake meer was van samenwerking en dat de resultaten niet zijn geborgd.
- *Financiële knelpunten* ($\pm 6\%$).

In **2020** zijn door de **startende scholen** in totaal **21 knelpunten** genoemd in de samenwerking met trainers. Deze knelpunten kunnen in de volgende drie rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *inhoud en afstemming op de school* ($\pm 62\%$).
Hierbij gaat het zowel om knelpunten met betrekking tot de *school* (niet alle collega's nemen zo'n cursus serieus; sommige leerkrachten zijn moeilijk actief mee te krijgen; slechte voorbereiding door de school; het enthousiasme verزندt snel) als om knelpunten met betrekking tot de *trainer* (geen goede afstemming; verschil in visie; geen goede aansluiting bij behoefte team; verwachtingen concreet maken en uitspreken; programma-afstemming; geen feedback moment gehad; diversiteit aan expertise, waardoor een te brede focus ontstaat; onvoldoende terugkoppeling naar theorie bij co-teaching na training).
- *Organisatorische knelpunten* ($\pm 24\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: afstand; langdurige uitval icc-er en directeur; beperkte beschikbaarheid trainer; vooraf de valkuilen 'tackelen'; soms moeilijk samen een datum en tijd kiezen.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd* ($\pm 14\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: het kost veel tijd; trainer had meer tijd willen hebben dan de school kon bieden; te weinig tijd voor goede praktijkvoorbeelden.

In **2020** zijn door de **ervaren scholen** in totaal **44 knelpunten** genoemd in de samenwerking met trainers. Deze knelpunten kunnen in de volgende vier rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *inhoud en afstemming op de school* ($\pm 43\%$).
Hierbij gaat het zowel om knelpunten met betrekking tot de school (het team was kritisch; motivatie binnen toenmalige team en directie; de ene leerkracht voelde wel een 'match' en de andere niet; draagvlak team onvoldoende en/of zakt weg; niet alle leerkrachten vonden de training passend; onzekerheid bij teamleden; indicatoren voor teamleden soms lastig te begrijpen en moeilijk koppeling te maken naar de praktijk; schoolsituatie zorgde voor uitstel verdere traject; te weinig vinger aan de pols draagvlak team; alleen gemotiveerde teamleden deden mee aan training.) als om knelpunten met betrekking tot de training/trainer (verhaal was niet overtuigend; geen goede afstemming; communicatie is niet altijd soepel; teveel op zichzelf staand onvoldoende raakvlakken met andere vakken; vervanger vaste trainer was niet op de hoogte; tweede training was niet echt verdiepend en leek erg op de eerste training; trainers tijdens uitvoering nog zoekende; verwachtingen concreet maken en uitspreken).
- *Organisatorische knelpunten* ($\pm 25\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: beperkte beschikbaarheid trainer; vooraf de valkuilen 'tackelen'; het vinden van een geschikte datum; het vraagt met tijden te veel voorbereiding van de leerkracht; te lange tijd tussen scholingsmomenten; deskundige leerkracht is nu met pensioen; soms wat laat in reacties via de mail naar aanleiding van vragen; geen geschikte ruimte training als gevolg van verhuizing; deelname twee scholen met verschil in niveau; veel wisselingen in het team.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd / kosten* ($\pm 18\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: het kost veel tijd; trainer had meer tijd willen hebben dan de school kon bieden; tijd ict-er; kosten; tijd in de klas; het kon soms korter/ beknopter; doordat de workshop 1 keer heeft plaatsgevonden hebben leerkrachten nog niet alle aangeleerde stof eigen kunnen maken en toe kunnen passen; overlegtijd inplannen.
- *Overige knelpunten* ($\pm 14\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: corona; het stappenplan is een keurslijf. Veel administratie; praktische ondersteuning vanuit Cultuurbedrijf gemeente; nog niet alle leerkrachten kunnen uit de voeten met 123 zing; veel op flaps gewerkt waar later weinig mee gedaan werd.

3.2.4 Successen in de samenwerking bij scholing

Door de scholen zijn veel meer successen genoemd dan knelpunten.

In **2016** zijn in totaal 188 **successen** vermeld. De genoemde successen kunnen in de volgende vier rubrieken worden ondergebracht:

- *Leeropbrengsten* ($\pm 53\%$).

De leeropbrengsten die zijn vermeld liggen op verschillende terreinen. Het gaat om opbrengsten op het terrein van:

- o Bewustwording
- o Anders kijken / een meer open blik / nieuwe mogelijkheden zien

- Geleerde vaardigheden
 - De doorgaande leerlijn
 - Praktische lesideeën
 - Toepassen van het geleerde
 - Integratie van vakgebieden.
 - *Draagvlak* (± 29%).
- De successen die zijn vermeld op het terrein van draagvlak betreffen onder meer:
- Meer samenwerking / teambuilding op het terrein van cultuureducatie
 - Er is inspiratie opgedaan
 - Meer enthousiasme voor cultuureducatie
 - Het belang van cultuureducatie beter gaan zien
 - Meer motivatie en lef
- *Goede afstemming van de scholing op (wat) de school (wil)* (± 11%).
 - Duidelijkheid van visie en doelen
 - Maatwerk
 - Aansluiting bij wat er op school leeft
 - Duidelijke opbouw
 - Goede begeleiding
 - *Beleid* (± 8%).
 - (Verdere) uitwerking visie
 - Structureel maken van cultuureducatie
 - Borgen

Door de **startende scholen 2020** zijn in totaal 53 **successen** vermeld. De genoemde successen kunnen in de volgende vier rubrieken worden ondergebracht:

- *Leeropbrengsten* (± 45%).
- De leeropbrengsten die zijn vermeld liggen op verschillende terreinen. Het gaat om opbrengsten op het terrein van:
- Bewustwording (onder andere bewuster nadenken over creativiteit; doelbewuster omgaan met cultuureducatie; inzet van een greenscreen)
 - Out-of-the-box / meer inzicht / nieuwe mogelijkheden zien
 - Geleerde vaardigheden (onder andere muziek) / hoger competentiegevoel leerkrachten
 - De doorgaande leerlijn
 - Toepassen van het geleerde
 - Meer procesgericht werken / procesgerichte didactiek
 - Verbinden kunst/cultuur aan vakoverstijgend aanbod in curriculum
 - Werk van kinderen zichtbaar in de school
 - *Draagvlak* (± 30%).
- De successen die zijn vermeld op het terrein van draagvlak betreffen onder meer:

- Het zaadje is geplant
- Elkaar beter leren kennen met betrekking tot ieders talent
- Het team is en blijft betrokken
- Er is inspiratie/energie opgedaan
- Meer enthousiasme voor cultuureducatie
- Nieuwe ideeën opgedaan voor de creatieve lessen
- Meer motivatie en zelfvertrouwen team
- Prikkelen, enthousiasmeren en creëren van betrokkenheid van het gehele team
- Overbrengen van enthousiasme op leerlingen
- *Goede afstemming van de scholing op (wat) de school (wil) (± 15%).*
 - Goed (voor)overleg
 - Maatwerk
 - Aansluiting bij behoeften en niveau individuele teamleden
 - Goede begeleiding (co-teacher aanwezig om proces te begeleiden)
 - Afstemming en inzicht
 - Goede aansluiting bij missie en beleidsthema's
- *Beleid (± 9%).*
 - Borgen
 - Uitbreiding materialen (handvaardigheid/beeldende lessen)
 - Ontwikkeling beleidsplan
 - Cultuureducatie in het jaarprogramma

Door de **ervaren scholen 2020** zijn in totaal 136 **successen** vermeld. De genoemde successen kunnen in de volgende vijf rubrieken worden ondergebracht:

- *Leeropbrengsten (± 45%).*
De leeropbrengsten die zijn vermeld liggen op verschillende terreinen. Het gaat om opbrengsten op het terrein van:
 - Bewustwording / meer focus op cultuur / cultuureducatie op de agenda
 - Out-of-the-box denken
 - Meer vaardigheden / competenties / kennis / inzicht / overzicht / structuur
 - De doorgaande leerlijn
 - Toepassen van het geleerde in de praktijk / ervaring opdoen
 - Structureel planmatig werken
 - Meer en beter procesgericht werken
 - Anders kijken (naar talenten kinderen)
 - Hogere kwaliteit cultuureducatie
 - Verbinden kunst/cultuur aan vakoverstijgend aanbod in curriculum
 - Methode (keuze en gebruik)
 - Gecertificeerd icc-er op school
- *Opbrengsten voor de leerlingen (± 8%).*

- Toegenomen lef, enthousiasme en zelfvertrouwen van de kinderen.
- (Twee)jaarlijkse projecten voor leerlingen
- Het creatief proces komt tot uiting bij de kinderen.
- Het aanspreken van de creativiteit en vrije expressie van het kind
- Meer variatie in gegeven lessen
- Leerkrachten zijn zelfverzekerder in hun coachende rol en hoe je kinderen daarmee verder kunt brengen.
- Kinderen leren niet alleen goed kijken, maar ook verder te kijken dan mooi/lelijk. Ze leren onderbouwde meningen te geven.
- Expliciete aandacht voor evalueren met kinderen en het belang hiervan

- *Draagvlak* ($\pm 21\%$).

De successen die zijn vermeld op het terrein van draagvlak betreffen onder meer:

- Het zaadje is geplant
 - Teambuilding / samenwerking
 - Betrokkenheid / draagvlak / eigenaarschap team
 - Inspiratie
 - Enthousiasme / plezier
 - Nieuwe ideeën
 - Meer zelfvertrouwen team
 - Prikkel van nieuwsgierigheid en verwondering
 - Zelf ervaren hoe de praktijk van de kinderen eruitziet
 - Bevordering creativiteit en zelf oplossend vermogen
 - Betere borging bij team
- *Goede afstemming van de scholing op (wat) de school (wil)* ($\pm 17\%$).
- Praktisch gericht / veel praktijkvoorbeelden voor de leerkrachten / praktische ondersteuning
 - Enthousiaste / ervaren trainer
 - Open houding trainer
 - Directe feedback door coaching
 - Aansluiting bij competenties leerkrachten
 - Aansluiting bij de vraag
 - Goed materiaal
 - Veel variatie in aanbod
 - Gevarieerde werkvormen
 - Altijd open voor vragen/meedenken
 - Ruimte voor zelf experimenteren en ideeën opdoen.
 - Geen "map" met modules volgen maar je eigen leervraag mogen formuleren en daaraan werken.
 - Goede samenwerking met icc-er
- *Beleid* ($\pm 10\%$).

- Borgen
- Ontwikkeling beleidsplan
- Een goed onderbouwd plan voor cultuureducatie op school
- Team wordt meegenomen in beleidsvorming
- Taken van de cultuurcoördinator zijn helder
- Heldere / gezamenlijke visie op cultuureducatie

3.3 Samenwerking met culturele partners

In 2016 geeft meer dan driekwart (78%) van de scholen aan in het kader van DCL te hebben samengewerkt met een of meerdere culturele partners om activiteiten voor leerlingen te verzorgen. Bij de startende scholen 2020 is dat 88% en bij de ervaren scholen 2020 92%.

3.3.1 Geen samenwerking met aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen

De belangrijkste reden voor de 25 scholen in 2016 die tijdens hun deelname aan DCL niet hebben samengewerkt met een of meerdere culturele partners om activiteiten voor leerlingen te verzorgen, is dat hun focus tot nu toe vooral ligt op het nadenken over wat ze hun leerlingen willen meegeven met cultuureducatie (76%). Minder dan de helft van de scholen (44%) geeft als tweede belangrijke reden aan, dat zij nog niet ver genoeg gevorderd zijn in het DCL-traject om deze stap te kunnen.

Twee van de vier startende scholen 2020 die nog niet hebben samengewerkt met culturele partners geven als reden aan dat zij zelf activiteiten aanbieden en daarbij geen aanbieders nodig hebben.

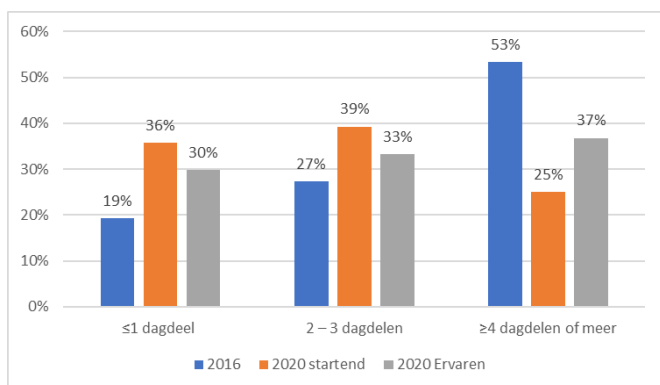
Van de vijf ervaren scholen 2020 geven er twee aan dat hun focus nog niet ligt bij het samenwerken met culturele partners.

Van de 25 scholen in 2016 die (nog) niet hebben samengewerkt met aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen, is 56% er zeker van dit in de nabije toekomst wel te gaan doen. De meesten weten zeker dat ze zullen gaan samenwerken met één aanbieder (36%) of zelfs met meer dan één aanbieder (20%). In 2020 weten de meeste scholen die nu nog niet samenwerken ook niet zeker of ze dat in de toekomst wel zullen gaan doen. Daarover wordt nog beslist (75% startend en 80% ervaren).

3.3.2 Evaluatie samenwerking met aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen

In 2020 hebben zowel de meeste startende als ervaren scholen samengewerkt met 2 – 5 culturele partners (73%). Er is gebruik gemaakt van een gevarieerd aanbod aan culturele activiteiten voor leerlingen (zie tabel 1.21 van het tabellenrapport).

Het merendeel van de activiteiten van de scholen in 2016 nam 4 of meer dagdelen in beslag (53%). In 2020 namen deze activiteiten bij startende scholen meestal 2 tot 3 dagdelen (39%) of één dagdeel (30%) in beslag. Bij ervaren scholen 2020 was de verdeling nagenoeg gelijk over de 3 categorieën.

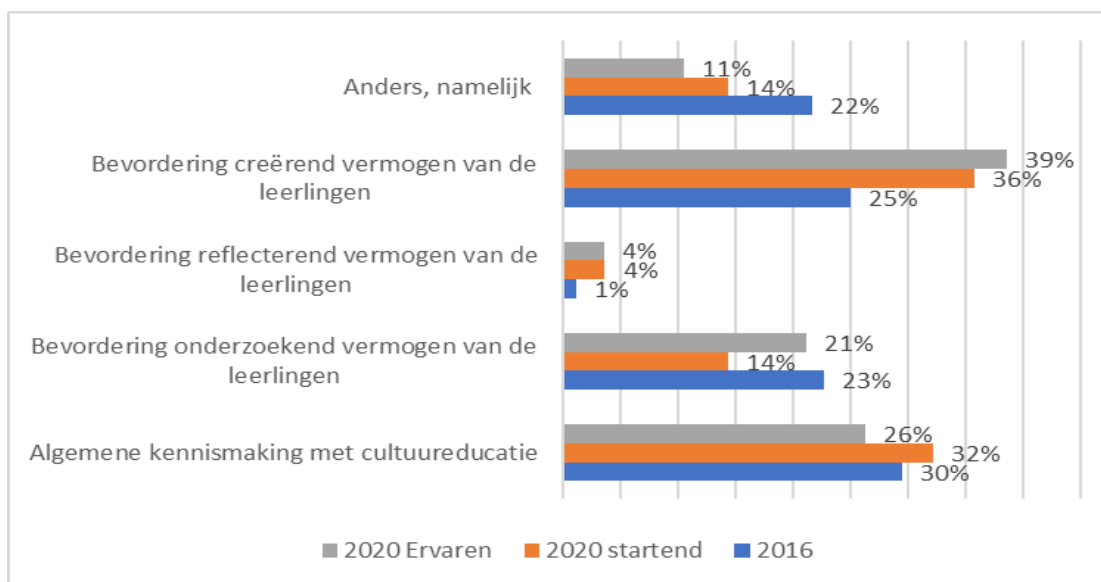

Figuur 3.7: aantal dagdelen culturele activiteiten leerlingen

Voor het grootste deel van de gevallen in 2016 (73%) en ervaren scholen 2020 (51%) hebben alle leerlingen deelgenomen aan de culturele activiteiten. Bij de startende scholen namen in de meeste gevallen (50%) leerlingen van een of meerdere bouwen deel aan de activiteiten.

Afstemming van de activiteiten met de aanbieder(s) op de vraag van de school vond in 2016 vooral plaats in één of meerdere gesprekken (41%). Gebruikmaking van het standaardaanbod van de aanbieder kwam in 2016 in 20% van de gevallen voor. In 2020 kwam gebruikmaking van het standaardaanbod van de aanbieder voor bij 50% van de startende en 40% van de ervaren scholen.

Aan scholen is gevraagd het belangrijkste doel van de uitgevoerde activiteit te kiezen. De antwoorden zijn weergegeven in onderstaande figuur

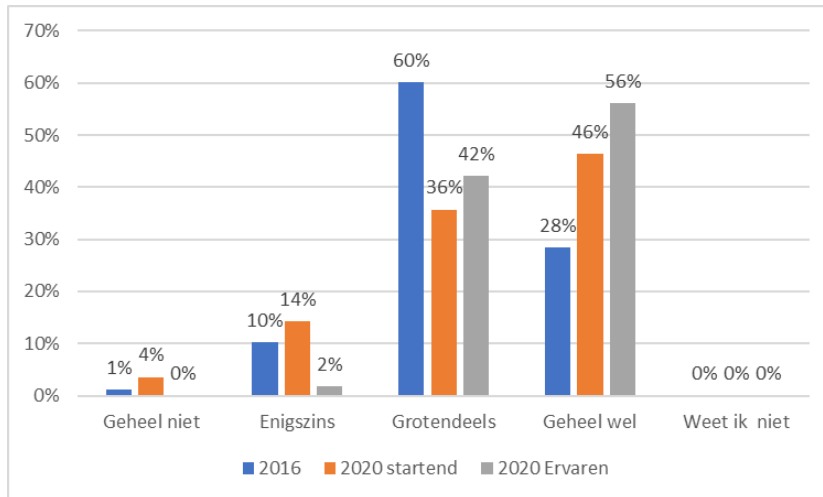

Figuur 3.8: belang van de doelen van de culturele activiteiten voor leerlingen

Een algemene kennismaking met cultuureducatie is voor ruim een kwart tot een derde van de scholen het meest gekozen doel van de uitgevoerde culturele activiteiten is. Het bevorderen van het creërend vermogen van de leerlingen is door een kwart (2016) tot bijna twee vijfde (2020 ervaren) van de

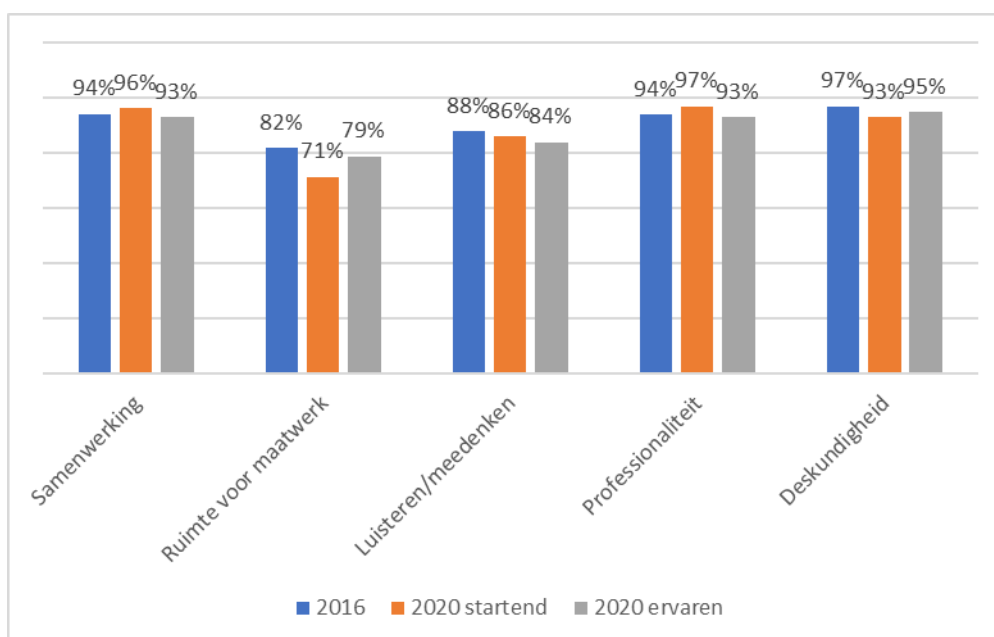
scholen als meest belangrijk doel gekozen. De doelstelling die zelden wordt gekozen is het bevorderen van het reflecterend vermogen van de leerlingen.

Volgens de meeste scholen is het gestelde doel van de culturele activiteiten grotendeels tot geheel gerealiseerd (zie figuur 3.9). De tevredenheid hierover is het grootst bij de ervaren scholen 2020: van hen is 56% van oordeel dat het gestelde doel van de culturele activiteiten geheel is gerealiseerd (versus 28% van de scholen in 2016 en 46% van de startende scholen 2020).

Figuur 3.9: mate waarin scholingsdoel is gerealiseerd

De scholen zijn over het algemeen (zeer) tevreden over hun samenwerking met en de kwaliteit van de aanbieders. Onderstaande figuur geeft de percentages scholen weer die de samenwerking met en kwaliteit van de aanbieders als goed tot zeer goed beoordelen. Het meest tevreden zijn de scholen over de professionaliteit en deskundigheid van de aanbieders en hun samenwerking met de aanbieders. De meeste winst lijkt nog te behalen op het punt van ruimte voor maatwerk en het meeluisteren / meedenken van de aanbieders.

Figuur 3.10: beoordeling van samenwerking met en kwaliteit van aanbieder als goed tot zeer goed

3.3.3 Knelpunten in samenwerking bij uitvoering culturele activiteiten

In totaal zijn in **2016** door de scholen 108 **knelpunten** genoemd in de samenwerking met aanbieders.

Deze knelpunten kunnen in de volgende zes rubrieken worden ondergebracht:

- *Organisatorische knelpunten* ($\pm 28\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten met betrekking tot (afstemming) rooster; ruimte / locatie activiteit en inefficiëntie om tot goede afspraken te komen.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd* ($\pm 24\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: het slechts beperkte tijd beschikbaar hebben; het grote tijdsbeslag dat de afstemming met zich meebrengt; de (te lange) tijdsperiode tussen activiteiten. Ook is een keer de evenredigheid van tijdsbesteding aan cultuureducatie en andere 'verplichtingen' van de school genoemd.
- Knelpunten ten aanzien van *afstemming aanbod* ($\pm 20\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: te veel standaard aanbod en te weinig maatwerk; te weinig informatie voor leerkrachten over doel en inhoud van de activiteit; te weinig betrekken van de leerkracht bij de activiteit; onduidelijke communicatie.
- Knelpunten met betrekking tot de *aanbieders* ($\pm 14\%$).
Deze knelpunten hebben onder meer betrekking op flexibiliteit; ervaring; onderwijsgerichtheid en –bekwaamheid; kwaliteit; communicatievaardigheden en stiptheid in nakomen van afspraken.
- *Financiële knelpunten* ($\pm 7\%$).
- *Overige knelpunten* ($\pm 7\%$). Zoals: de moeite die leerkrachten hebben om de vaste/bekende structuur los te laten; de minimale belangstelling van ouders; te veel afzeggingen en te grootse opzet van de activiteiten.

In **2020** zijn door de **startende scholen** in totaal 29 **knelpunten** genoemd in de samenwerking met aanbieders. Deze knelpunten kunnen in de volgende vijf rubrieken worden ondergebracht:

- *Organisatorische knelpunten* ($\pm 31\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten met betrekking tot misverstand bij het inplannen van de lessen; schuiven in lessen; materiaal; ruimte; vervoer naar locatie; tijden niet goed afgestemd; niet kort van te voren te boeken; werken in units bemoeilijkt uitvoering.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd en/of kosten* ($\pm 20\%$).
- Knelpunten ten aanzien van *afstemming aanbod* ($\pm 17\%$).
Hierbij gaat het om knelpunten als: afstemming op de kinderen; sommige leerlingen vonden het (te) spannend; niet geschikt voor alle sbo-kinderen; geen keuze in het kunstmenu aanbod; te weinig inhoudelijke informatie voor leerlingen.
- Knelpunten met betrekking tot de *aanbieders* ($\pm 24\%$).

Deze knelpunten hebben onder meer betrekking op kwaliteit; communicatieproblemen; afstemming uitvoering; begeleiding in museum was kortaf en onvriendelijk; geen uitdagend of uitnodigend programma voor kinderen; beperkt maatwerk; stroef mailcontact.

- Overige knelpunten ($\pm 7\%$): Corona.

In **2020** zijn door de **ervaren scholen** in totaal **45 knelpunten** genoemd in de samenwerking met aanbieders. Deze knelpunten kunnen in de volgende vier rubrieken worden ondergebracht:

- *Organisatorische knelpunten* ($\pm 31\%$).

Hierbij gaat het om knelpunten met betrekking tot ruimte; inplannen in rooster; wisselingen aanbieder (bijvoorbeeld door ziekte); er is veel aanbod (moeilijk te filteren); al lang van tevoren moet school aangeven wat ze wil; aanwezigheid leerkracht is vereist bij uitvoering activiteit; aanbod in avond waarvoor leerkrachten terug moeten komen; onvoldoende materialen op school aanwezig; leerkrachten hebben moeite met loslaten; ervaring/kennis teamleden.

- Knelpunten ten aanzien van *tijd en/of kosten* ($\pm 22\%$). Het gaat bijvoorbeeld om prijs/kwaliteit verhouding; meer samenwerken is wenselijk, maar kan niet vanwege tijd en geld; te korte tijd voor de uitvoering; weinig tijd om te evalueren; te weinig tijd om goed af te stemmen; te weinig budget.

- Knelpunten ten aanzien van *afstemming aanbod* ($\pm 13\%$).

Hierbij gaat het om knelpunten als: afstemming op doelen school; afstemming op alle leeftijdsgroepen; afstemming op specifieke doelgroep (bijvoorbeeld jonge kinderen met een leerachterstand en/of gedragsproblematiek); afstemming op hedendaags aanbod.

- Knelpunten met betrekking tot de *aanbieders* ($\pm 33\%$).

Deze knelpunten worden vaak geconstateerd bij vrijwilligers en hebben onder meer betrekking op geen maatwerk; moeilijk tot afspraken te komen; slecht nakomen van afspraken; niet altijd goede aansluiting bij thema; aanbod / werkwijze verandert nauwelijks door de jaren heen; geen afstemming met leerkrachten; geen aansluiting op wat er al gebeurt in de klas; niet flexibel; onvoldoende pedagogisch bekwaam; te weinig ervaring in po; geen deskundigheid om les te geven.

3.3.4 *Successen in samenwerking bij uitvoering culturele activiteiten*

In totaal zijn in **2016** door de scholen **224 successen** genoemd in de samenwerking met aanbieders. Deze successen kunnen in de volgende zes rubrieken worden ondergebracht:

- *Effecten op kinderen* ($\pm 42\%$).

Hierbij gaat het om successen als: plezier; betrokkenheid; verwondering; vergroting van culturele waarden; ervaren van andere werkwijzen / materialen; kennismaking met verschillende zaken (zoals muziek, creatieve uitingen, enzovoort); ontdekkend en onderzoekend leren werken; in contact komen met kunstenaars; meer samenwerking tussen leerlingen; vergroting van kennis en vaardigheden; grotere onderlinge verbondenheid tussen

- leerlingen; verbeterde sfeer op school; reflecteren op elkaars werk; leerlingen gaan ook na en buiten schooltijd aan de slag met cultuureducatie; ontdekken dat leren van fouten erbij hoort.
- *Aanbod* (± 18%).
Hierbij gaat het om successen als: een breed aanbod; het aan de orde komen van alle disciplines in 8 jaar onderwijs; leerlingen komen minstens één keer in een museum; doorlopende leerlijnen; maatwerk voor elke leerling; inbedding cultuureducatie in het reguliere aanbod; mooie producten en materialen; goede afstemming van aanbod op leeftijd; boeiend aanbod en het betrekken van de omgeving. Muziekonderwijs is relatief vaak genoemd.
 - *Effecten op leerkrachten* (± 14%).
Hierbij gaat het om successen als: enthousiasme; inspiratie; verwondering; bewustwording; vergroting deskundigheid; anders denken / werken; in staat doelen door te vertalen naar leerlingen; ervaringen opdoen; (nieuwe) mogelijkheden zien; beter om kunnen gaan met onderzoeken en creëren en het hebben opgedaan van les ideeën.
 - *Aanbieders* (± 13%).
Deze successen hebben onder meer betrekking op enthousiasme, betrokkenheid; deskundigheid; duidelijkheid; leveren van kwaliteit; leveren van maatwerk; evalueren en naar aanleiding daarvan bijstellen; goed communiceren; regelmatig op school aanwezig zijn; goed met leerlingen om kunnen gaan; het hebben van een open houding en toegankelijk zijn.
 - *Samenwerking school <-> aanbieders* (± 9%).
Deze successen hebben onder meer betrekking op een goede en soepel afstemming; meedenken met de school; een luisterend oor hebben; op goede wijze gezamenlijk voorbereiden, uitvoeren en evalueren van de activiteiten; tips geven aan leerkrachten, ruimte voor eigen inbreng geven en samen thema's bepalen.
 - *Overige successen* (± 4%). Zoals: het verwezenlijkt hebben van de schooldoelen; uitgaan van het proces in plaats van het product; bijeenkomsten met andere DCL-voorloperscholen; enthousiaste ouders; veel vrijwilligers betrekken; school op positieve manier in de kijker gezet en pilot zijn voor de organisatie.

In **2020** zijn door de **startende scholen** in totaal **62 successen** genoemd in de samenwerking met aanbieders. Deze successen kunnen in de volgende rubrieken worden ondergebracht:

- *Effecten op kinderen* (± 61%).
Hierbij gaat het om successen als: plezier; inspiratie; betrokkenheid; verwondering; enthousiasme; activering; leren waarderen; uitdaging; gebruiken fantasie; vergroting van kennis, vaardigheden en inzicht (onder andere op technisch vlak, Vincent van Gogh en inzicht in 'nepnieuws'); kennismaking met verschillende zaken (zoals drama, muziekstijlen, muziekinstrumenten, vertellingen; verschillende kunstenaars; met weinig middelen een boodschap ook kunnen overbrengen (minimaal decor)); zich leren uiten via toneel; een andere manier van muziekbeleving; in aanraking komen met cultuur in de breedste zin van het woord (diverse domeinen); leerlingen maken geweldige creaties en 'leren' daar naar kijken. Ook is genoemd dat kinderen iets krijgen aangeleerd, wat een leerkracht niet kan als

dat niet zijn talent is en dat een externe met passie meer uit de kinderen haalt dan een leerkracht die het erbij doet.

- *Aanbod* ($\pm 8\%$).
Hierbij gaat het om successen als: een afwisselend programma; museumbezoek; uitje maken naar een grote stad en alles wat daarbij hoort; sterk inhoudelijk aanbod.
- *Effecten op leerkrachten* ($\pm 10\%$).
Hierbij gaat het om successen als: enthousiasme; inspiratie; ideeën om zelf in de klas te vertellen. Ook is door één school genoemd dat de leerkrachten in deze momenten een uur de handen vrij hebben als werkdruk verlagend middel.
- *Aanbieders* ($\pm 10\%$).
Deze successen hebben onder meer betrekking op professionaliteit en leveren van maatwerk.
- *Samenwerking school <-> aanbieders* ($\pm 11\%$).
Deze successen hebben onder meer betrekking op een goede afstemming; aansluiting activiteit bij thema; verbinding dorpsharmonie en school; voortbouwen samenwerking (in naschools aanbod / tijdens volgende talentendag); samen een goede les verzorgen; intensiveren samenwerking.

In **2020** zijn door de **ervaren scholen** in totaal 153 **successen** genoemd in de samenwerking met aanbieders. Deze successen kunnen in de volgende rubrieken worden ondergebracht:

- *Effecten op kinderen* ($\pm 51\%$).
Hierbij gaat het om successen als: plezier; durf; inspiratie; betrokkenheid; verwondering; experimenteren; nieuwsgierigheid; enthousiasme; zich op een andere manier kunnen profileren; geïnteresseerd raken (bijvoorbeeld in muziek; zelf creëren; zelf ervaren; het bespelen van een muziekinstrument; luisteren naar een verhaal; WO II); concentratie; meer bewustzijn; activering; prikkelen/aanmoedigen onderzoekende houding; uitdaging; ervaren van cultuur buiten de klas; ervaring van erfgoed in nabije omgeving van leerling; vergroting van kennis en vaardigheden; saamhorigheid van de groep; kennismaking met verschillende zaken (zoals dans); ontdekking van eigen talent. Ook is meerdere malen genoemd de presentatie van resultaten aan ouders; een groots spektakel met de hele school; de zichtbaarheid van werk van de kinderen in school.
- *Aanbod* ($\pm 9\%$).
Hierbij gaat het om successen als: efficiënt werken met veel groepen; leerlingen komen in aanraking met kunst, cultuur en erfgoed buiten de school zelf; museumbezoek; kinderen succes en vertrouwen geven in hun creatief proces; lessen omvatten meer doelen dan alleen creërend vermogen; dichtbij belevingswereld door alledaagse voorwerpen; locatie is in de buurt; andere locatie dan school is aantrekkelijk voor leerlingen; het komt er niet bij, het is een verlengstuk van wat er in de klas gebeurt.
- *Effecten op leerkrachten* ($\pm 8\%$).

Hierbij gaat het om successen als: verwondering; bewustwording (van het grote belang van muziek(cultuur)); cultuur staat in het team weer in de picture; meer deskundigheid (bijvoorbeeld in geven muzieklessen); teamscholing / collectief proces / gevoel van saamhorigheid; ideeën voor de leerkracht.

- *Aanbieders (± 24%).*

Deze successen hebben onder meer betrekking op enthousiasme; meedenkend; communicatief; boeiend; deskundigheid; goede organisatie; interactief; flexibiliteit; professionaliteit; maatwerk (o.a. door musea; door aanpassing van opdrachten voor de leerlingen aan het lopend thema van de school); aansluiting op behoeften; introductie vooraf in het team; docenten krijgen hulp/tips waar nodig; goede voorbereiding en feedback in het programma; creativiteit gecombineerd met achtergrondinformatie; indruk gemaakt op de leerlingen.

- *Samenwerking school <-> aanbieders (± 4%).*

Deze successen hebben onder meer betrekking op een goede samenwerking; langdurige relaties (met zichtbare resultaten); zowel leerkracht als aanbieder leren van en met elkaar.

- *Effecten op schoolniveau (± 5%).*

Deze effecten betreffen onder meer: aansluiting bij het beleidsplan; doorgaande leerlijn is gewaarborgd; de muzieklessen zijn gevarieerder geworden; meer cultuurlessen; enthousiaste ouders; er is een onderbouwd en stabiel basis aanbod in cultuurvakken; borging cultuureducatie binnen de school.

3.4 Opbrengsten van DCL voor de school

EVI is een zelfevaluatie-instrument, ontwikkeld voor scholen, dat de school, begeleiders, partners en beleidsmakers inzicht geeft in waar scholen staan met cultuuronderwijs en waar de kansen liggen voor doorontwikkeling. In dit instrument wordt ingezoomd op de visie van de school (in termen van de doelstellingen van cultuureducatie die de school zich heeft gesteld) en de relatie tussen deze visie en de aanwezige deskundigheid om deze te realiseren; de mate waarin de visie is uitgewerkt in het onderwijsprogramma en de samenwerking van de school met externe partijen ten aanzien van deze doelen. Daarbij wordt nagegaan in hoeverre er sprake is van consistentie tussen de visie enerzijds en de aanwezige deskundigheid en uitwerking in het onderwijsprogramma anderzijds. EVI wordt op termijn mogelijk landelijk ingezet.

In deze evaluatie zijn de EVI vragen aan de scholen gesteld. Het betreft de volgende tien doelen van cultuureducatie:

1. Onze leerlingen zijn zelfsturend en werken bij cultuuronderwijs vanuit hun eigen vraag en interesse.
2. Cultuuronderwijs draagt eraan bij dat onze leerlingen zich verbonden voelen met hun eigen omgeving en achtergrond.
3. Onze leerlingen ontwikkelen technische en ambachtelijke vaardigheden.
4. Onze leerlingen kunnen zich uiten door artistieke expressie en kunnen dit presenteren.

5. Onze leerlingen maken zo breed mogelijk (en maken mee) culturele en kunstzinnige activiteiten.
6. We verbinden cultuuronderwijs vakoverstijgend met andere vakken, overkoepelende vaardigheden en thema's.
7. We zetten cultuur in als middel voor bijvoorbeeld taalontwikkeling of sociaal-emotionele ontwikkeling.
8. Onze leerlingen ontwikkelen artistiek en innovatief vermogen.
9. Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee.
10. Onze leerlingen leren door middel van cultuuronderwijs te reflecteren op zichzelf en de wereld.

Voor elk doel is de school gevraagd aan te geven:

- Hoe belangrijk dit doel is voor de school,
- In welke mate de school beschikt over de deskundigheid om het doel te realiseren,
- In welke mate het doel in het onderwijsprogramma is opgenomen,
- In welke mate de school ten aanzien van het doel samenwerkt met externe partijen.

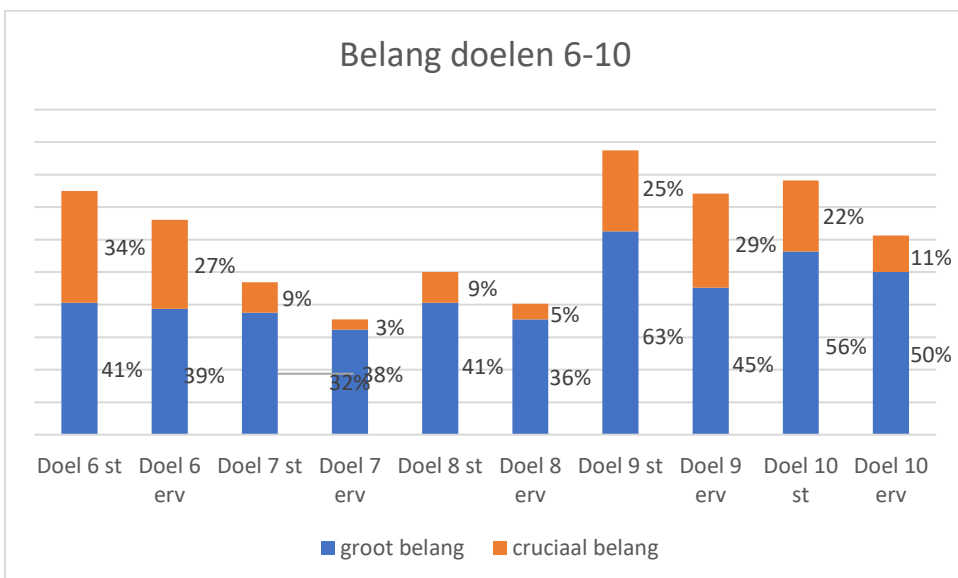
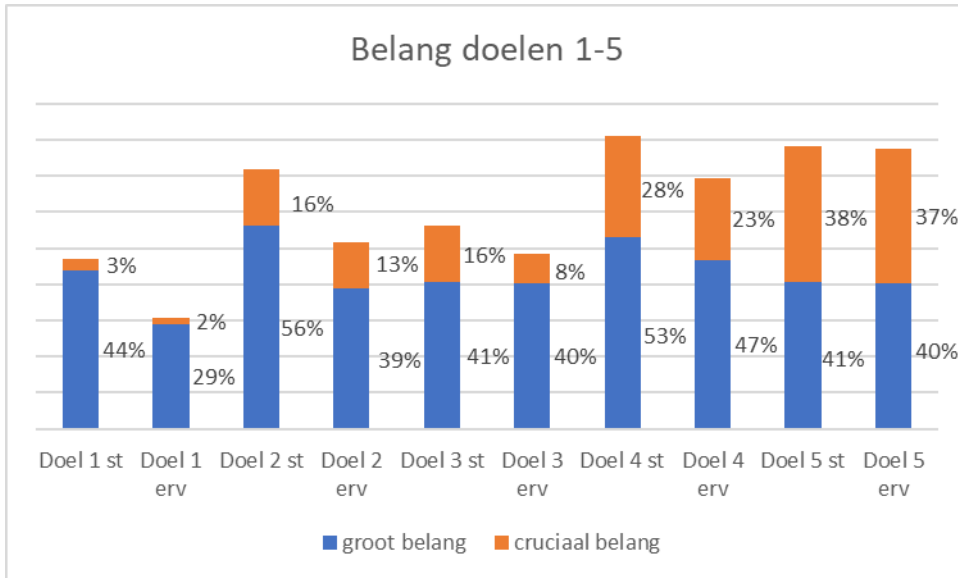
In paragraaf 3.4.1 wordt voor zowel de startende als ervaren scholen in 2020 aangegeven wat voor deze scholen het belang van elk doel is; in welke mate de school over deskundigheid beschikt om elk doel te realiseren; in welke mate het doel in het onderwijsprogramma is opgenomen en in welke mate de school ten aanzien van het doel samenwerkt met externe partijen.

In paragraaf 3.4.2 wordt vervolgens voor alle 10 doelen het belang vergeleken met de aanwezige deskundigheid, aandacht in het onderwijsprogramma en samenwerking met externe partijen. De gepresenteerde gegevens betreffen gemiddelden over alle scholen heen. Omdat het eveneens van belang is om vast te stellen wat per school de discrepanties zijn tussen het aangegeven belang in relatie tot de aanwezige deskundigheid en aandacht in het onderwijsprogramma worden in deze paragraaf ook daarover per doel gegevens gepresenteerd.

3.4.1 Belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externe partijen

Belang doelen cultuureducatie

In de volgende figuren is voor startende en ervaren scholen weergegeven welk belang de scholen hechten aan de 10 geformuleerde doelen van cultuureducatie. De scoringsmogelijkheden lopen van 1 (geheel niet) tot 5 (cruciaal). In onderstaande figuren zijn scores 4 (van groot belang) en 5 (van cruciaal belang) weergegeven.

Figuren 3.11a en 3.11b: belang dat startende en ervaren DCL-scholen hechten aan de doelen

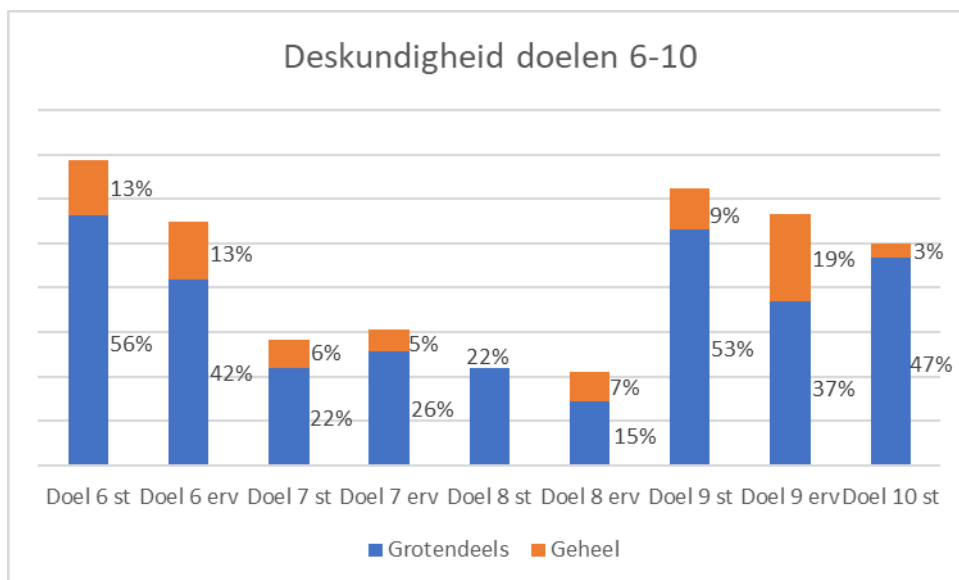
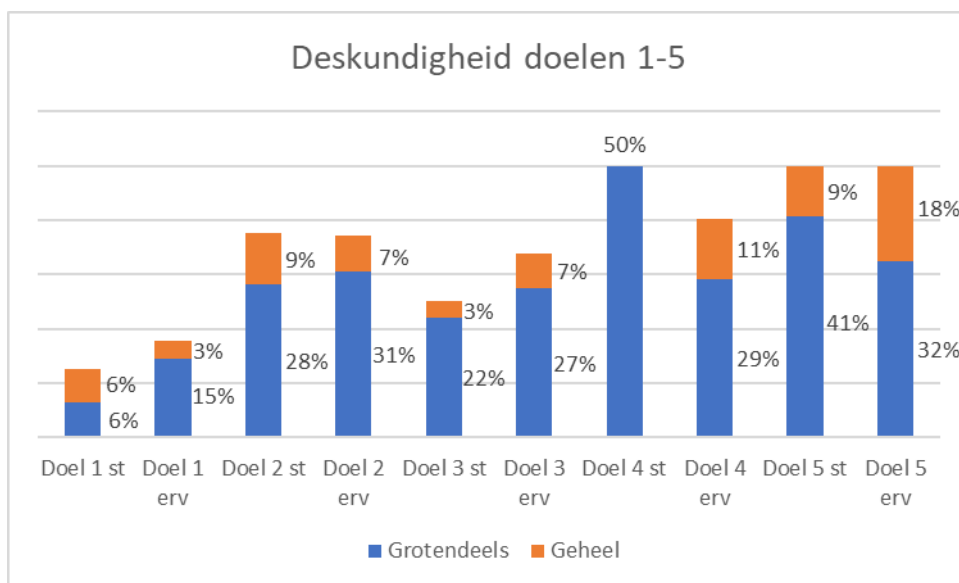
Voor alle doelen geldt, dat startende scholen er meer belang aan hechten dan ervaren scholen. Ervaren scholen lijken selectiever te zijn in de prioritering van hun doelen.

Startende scholen hechten vooral veel belang aan doelen 9 (Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee) en 4 (Onze leerlingen kunnen zich uiten door artistieke expressie en kunnen dit presenteren). Het minst belangrijk voor startende scholen zijn doelen 1 (Onze leerlingen zijn zelfsturend en werken bij cultuuronderwijs vanuit hun eigen vraag en interesse) en 7 (We zetten cultuur in als middel voor bijvoorbeeld taalontwikkeling of sociaal-emotionele ontwikkeling).

Ervaren scholen hechten vooral veel belang aan doelen 5 (Onze leerlingen maken zo breed mogelijk (en maken mee) culturele en kunstzinnige activiteiten) en 9 (Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee). Evenals voor startende scholen zijn voor ervaren scholen, relatief gezien, doelen 1 en 7 de minst belangrijke doelen.

Deskundigheid doelen cultuureducatie

In de volgende figuren is voor startende en ervaren scholen weergegeven in welke mate zij beschikken over deskundigheid om de onderscheiden doelen van cultuureducatie te realiseren. De scoringsmogelijkheden lopen van 1 (geheel niet) tot 5 (geheel wel). In onderstaande figuren zijn scores 4 (grotendeels) en 5 (geheel wel) weergegeven.

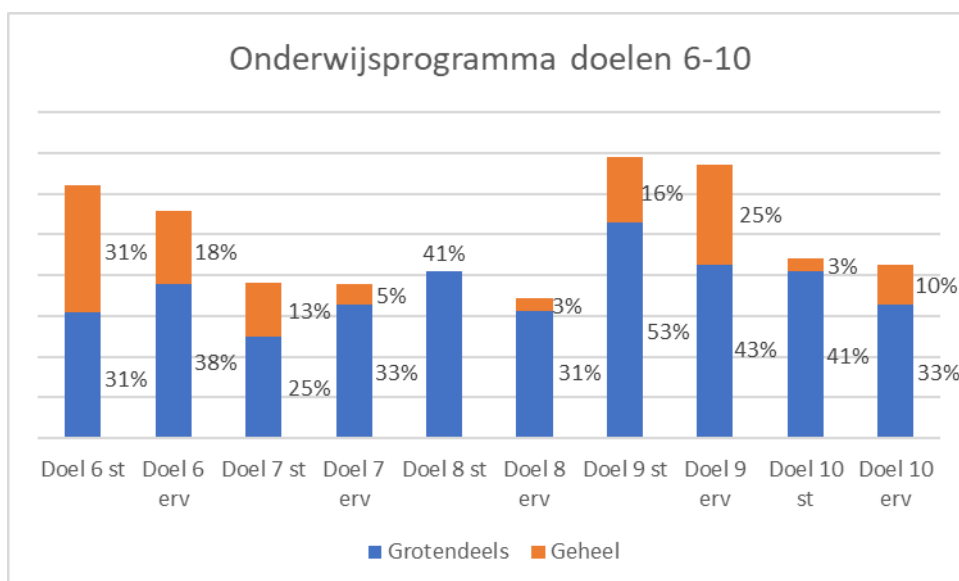
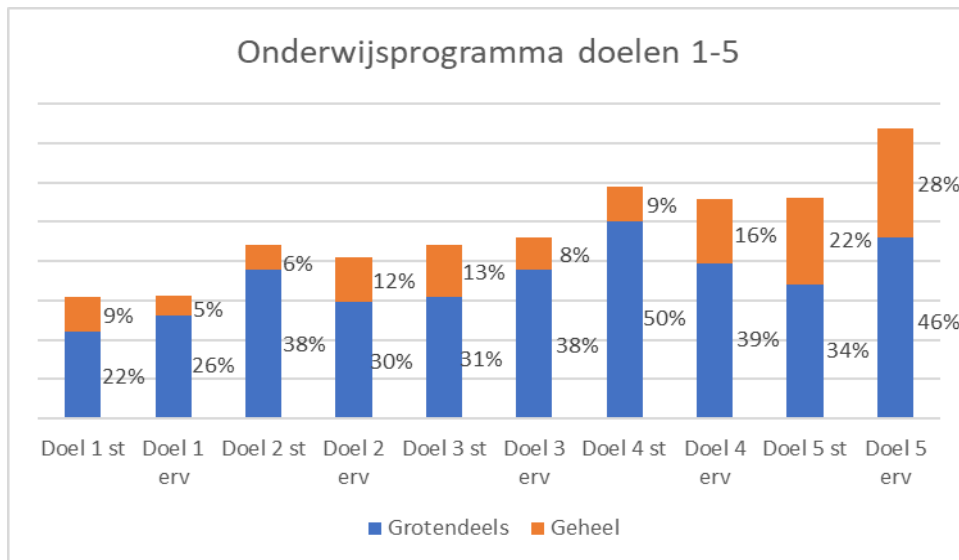

Figuren 3.12a en 3.12b: deskundigheid waarover startende en ervaren DCL-scholen beschikken om de doelen te realiseren

Zowel startende als ervaren scholen hebben vooral vertrouwen in hun deskundigheid ten aanzien van doelen 6 (We verbinden cultuuronderwijs vakoverstijgend met andere vakken, overkoepelende vaardigheden en thema's) en 9 (Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee). Voor zowel startende als ervaren scholen geldt, dat het vertrouwen het minst groot lijkt te zijn in hun deskundigheid ten aanzien van doelen 1 (Onze leerlingen zijn zelfsturend en werken bij cultuuronderwijs vanuit hun eigen vraag en interesse) en 8 (Onze leerlingen ontwikkelen artistiek en innovatief vermogen).

Doelen cultuuronderwijs in het onderwijsprogramma

In de volgende figuren is voor startende en ervaren scholen weergegeven in welke mate zij de 10 geformuleerde doelen van cultuureducatie hebben opgenomen in hun onderwijsprogramma. De scoringsmogelijkheden lopen van 1 (geheel niet) tot 5 (geheel wel). In onderstaande figuren zijn scores 4 (grotendeels) en 5 (geheel wel) weergegeven.

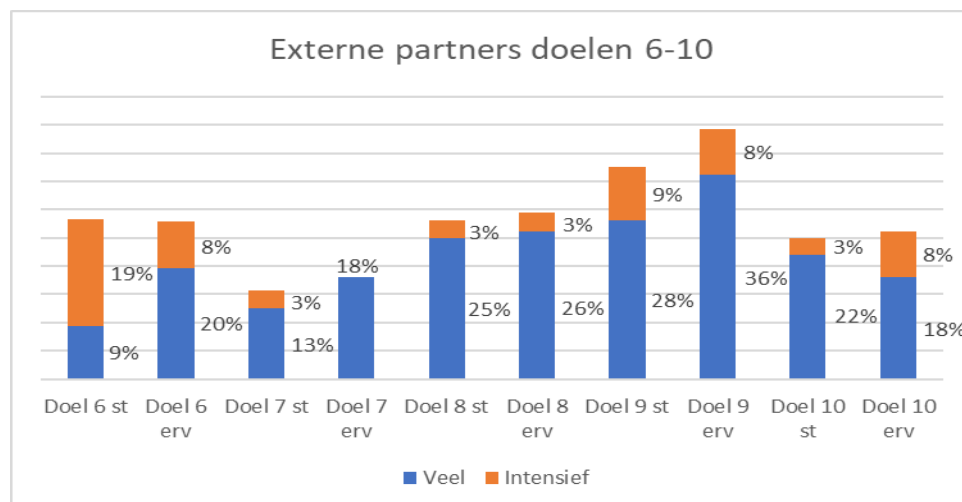
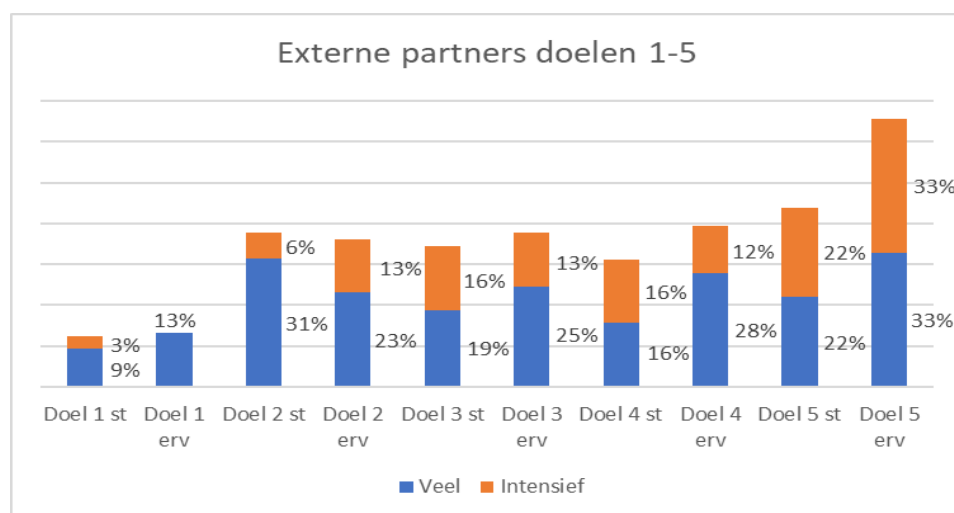
Figuren 3.13a en 3.13b: mate waarin startende en ervaren DCL-scholen de doelen hebben opgenomen in hun onderwijsprogramma

De meeste startende scholen lijken doelen 9 (Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee) en 6 (We verbinden cultuuronderwijs vakoverstijgend met andere vakken, overkoepelende vaardigheden en thema's) in hun onderwijsprogramma te hebben opgenomen. Voor de ervaren scholen geldt dit voor doelen 5 (Onze leerlingen maken zo breed mogelijk (en maken mee) culturele en kunstzinnige activiteiten) en 9 (Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee).

Zowel de minste startende als ervaren scholen lijken doelen 1 (Onze leerlingen zijn zelfsturend en werken bij cultuuronderwijs vanuit hun eigen vraag en interesse); 7 (We zetten cultuur in als middel voor bijvoorbeeld taalontwikkeling of sociaal-emotionele ontwikkeling) en 8 (Onze leerlingen ontwikkelen artistiek en innovatief vermogen) in hun onderwijsprogramma te hebben opgenomen.

Samenwerking met externe partners

In de volgende figuren is voor startende en ervaren scholen weergegeven in welke mate zij ten aanzien van de 10 geformuleerde doelen van cultuureducatie samenwerken met externe partijen. De scoringsmogelijkheden lopen van 1 (geheel niet) tot 5 (intensief). In onderstaande figuren zijn scores 4 (veel) en 5 (intensief) weergegeven.

Figuren 3.14a en 3.14b: mate waarin startende en ervaren DCL-scholen samenwerken met externe partijen om de doelen te realiseren

Uit deze figuren blijkt, dat ervaren scholen iets vaker lijken samen te werken met externe partijen om de doelen voor cultuureducatie te realiseren. De doelen ten aanzien waarvan de meeste scholen samenwerken zijn gelijk voor startende en ervaren scholen. Het betreft doelen 5 (Onze leerlingen maken zo breed mogelijk (en maken mee) culturele en kunstzinnige activiteiten) en 9 (Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee).

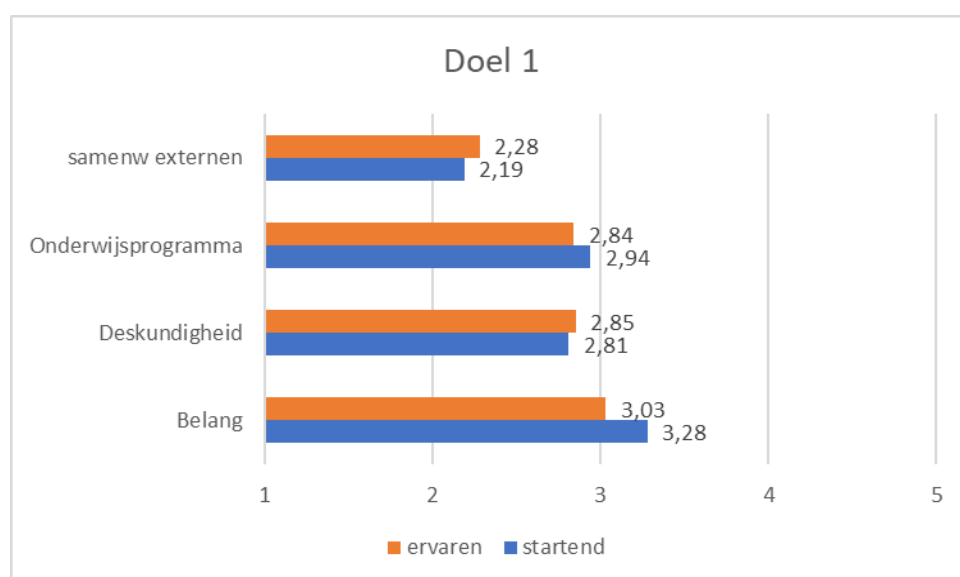
Ook de doelen ten aanzien waarvan de minste scholen samenwerken zijn gelijk voor startende en ervaren scholen. Het betreft doelen 1 (Onze leerlingen zijn zelfsturend en werken bij cultuuronderwijs vanuit hun eigen vraag en interesse) en 7 (We zetten cultuur in als middel voor bijvoorbeeld taalontwikkeling of sociaal-emotionele ontwikkeling).

3.4.2 Gegevens per onderscheiden doel cultuureducatie

In onderstaande figuren is per doel weergegeven hoe, voor zowel startende als ervaren scholen, de verhouding is tussen het belang van het doel; de aanwezige deskundigheid; de mate waarin het doel is opgenomen in het onderwijsprogramma en de mate waarin wordt samengewerkt met externe partijen. Hierbij gaat het om de gemiddelde scores voor zowel de startende als ervaren scholen. De scores variëren van 1 (geheel niet) tot 5 (geheel wel). In zijn algemeenheid geldt, dat scores 1 en 2 een 'niet of nauwelijks oordeel' geven en scores 4 en 5 een 'grotendeels tot geheel wel' oordeel. Score 3 geeft een 'er is sprake van' oordeel (niet weinig maar ook niet veel).

Daarnaast is per doel geanalyseerd welke verschillen zich *per school* voordoen tussen enerzijds de score op het belang van het doel en de anderzijds de scores op de aanwezige deskundigheid en de opname van het doel in het onderwijsprogramma.

Doel 1: Onze leerlingen zijn zelfsturend en werken bij cultuuronderwijs vanuit hun eigen vraag en interesse

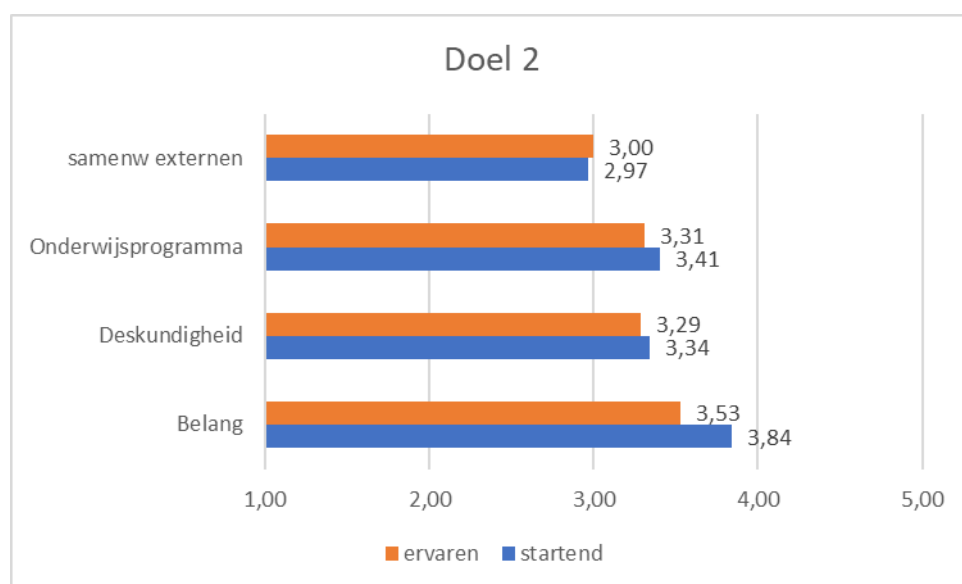
Figuur 3.15: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 1

Gemiddeld genomen hechten startende scholen meer belang aan het zelfsturend zijn van de leerlingen en het werken vanuit hun eigen vraag bij cultuureducatie dan ervaren scholen (+0.25). Er is een grotere discrepantie tussen het belang dat aan dit doel wordt gehecht en het opnemen van dit doel in het onderwijsprogramma bij startende scholen (-0.34) dan bij ervaren scholen (-0.19). Hetzelfde geldt voor de deskundigheid van de leerkrachten op dit doel, die achterloopt bij het belang dat er aan wordt gehecht (-0.47 startende en -0.18 ervaren scholen). Hetzelfde geldt, in nog sterkere mate, voor het samenwerken met externen ten aanzien van dit doel. Er is sprake van een discrepantie van -1.09 bij startende scholen en -0.75 bij ervaren scholen.

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 44% van de startende scholen en 51% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 47% (st) en 33% (erv) scoort hoger op belang dan deskundigheid en 9% (st) en 16% (erv) scoort lager op belang dan deskundigheid.

Voor 63% van de startende scholen en 48% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 32% (st) en 33% (erv) scoort hoger op belang dan op opname in onderwijsprogramma en 6% (st) en 20% (erv) scoort lager op belang dan op opname in onderwijsprogramma.

Doel 2: Cultuuronderwijs draagt eraan bij dat onze leerlingen zich verbonden voelen met hun eigen omgeving en achtergrond

Figuur 3.16: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 2

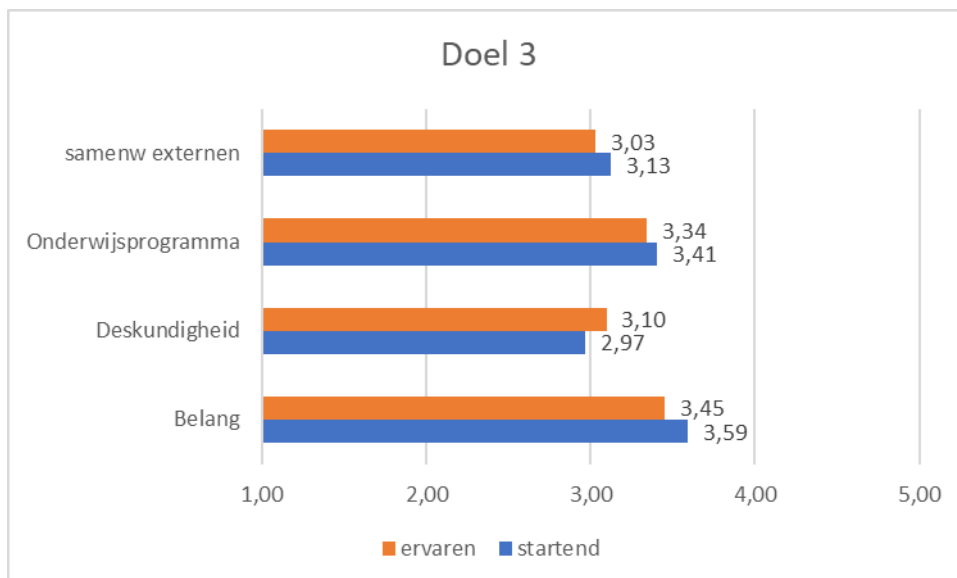
Gemiddeld genomen achten scholen zichzelf redelijk deskundig op het geven van cultuuronderwijs dat eraan bijdraagt dat de leerlingen zich verbonden voelen met hun eigen omgeving en achtergrond

(3,34 st en 3,29 erv). Ook hebben relatief veel scholen dit doel opgenomen in hun onderwijsprogramma (3,41 st en 3,31 erv) en werken ook veel scholen samen met externen ten aanzien van dit doel (2,97 st en 3,0 erv). Desalniettemin blijven zowel deskundigheid als opname in het onderwijsprogramma en samenwerking met externen achter bij het belang dat de scholen hechten aan dit doel. De discrepantie is vooral groot bij startende scholen.

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 41% van de startende scholen en 61% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 50% (st) en 30% (erv) scoort hoger op belang dan deskundigheid en 9% (st) en 10% (erv) scoort lager op belang dan deskundigheid.

Voor 53% van de startende scholen en 48% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 44% (st) en 36% (erv) scoort hoger op belang dan op opname in onderwijsprogramma en 3% (st) en 16% (erv) scoort lager op belang dan op opname in onderwijsprogramma.

Doel 3: Onze leerlingen ontwikkelen technische en ambachtelijke vaardigheden

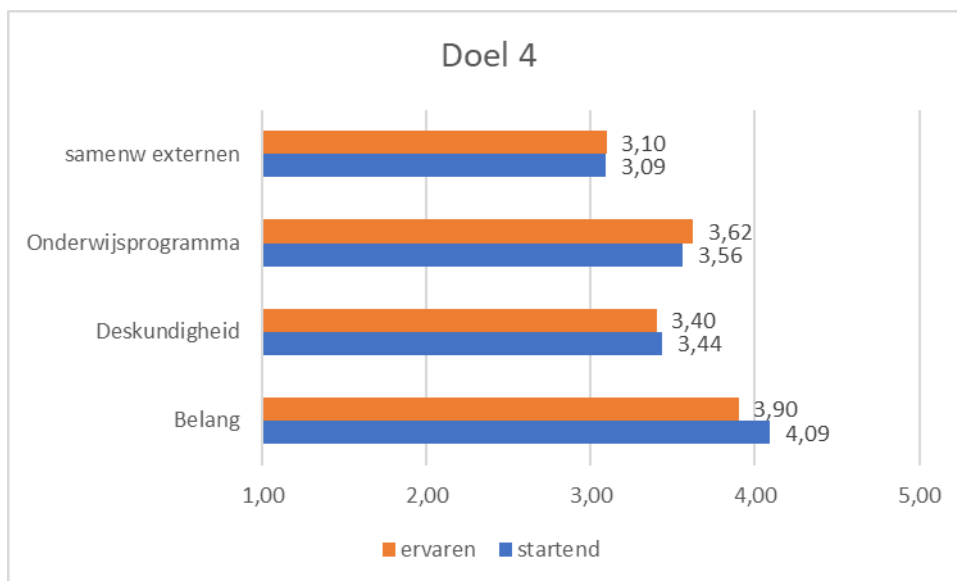
Figuur 3.17: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 3

Gemiddeld genomen is er bij ervaren scholen sprake van een kleine discrepanties tussen het belang dat zij hechten aan het doel dat leerlingen technische en ambachtelijke vaardigheden ontwikkelen en de opname van dit doel in hun onderwijsprogramma (-0,11). Bij startende scholen is deze discrepantie groter (-0,18). Vooral bij startende scholen blijft de deskundigheid op het terrein van dit doel achter bij het belang dat ze er aan hechten (-0,62 versus -0,35 bij ervaren scholen).

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 44% van de startende scholen en 46% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 54% (st) en 43% (erv) scoort hoger op belang dan deskundigheid en 3% (st) en 11% (erv) scoort lager op belang dan deskundigheid.

Voor 34% van de startende scholen en 48% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 40% (st) en 33% (erv) scoort hoger op belang dan op opname in onderwijsprogramma en 25% (st) en 20% (erv) scoort lager op belang dan op opname in onderwijsprogramma.

Doel 4: Onze leerlingen kunnen zich uiten door artistieke expressie en kunnen dit presenteren

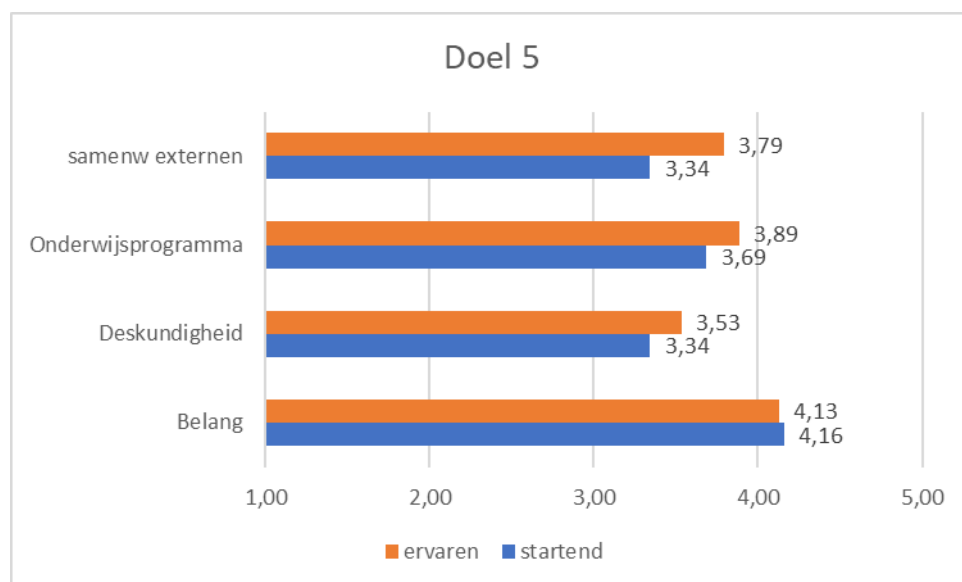
Figuur 3.18: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 4

Veel scholen hebben het doel dat hun leerlingen zich kunnen uiten door artistieke expressie en dit kunnen presenteren opgenomen in hun onderwijsprogramma (gemiddelde score van 3,56 st en 3,62 erv) en geven aan deskundigheid te hebben op dit gebied (gemiddelde score van 3,44 st en 3,40 erv). Het gemiddelde belang dat scholen hechten aan dit doel belangrijk ligt nog hoger: 4,09 st en 3,90 erv. Gemiddeld genomen geven de scholen aan het erg belangrijk te vinden dat hun leerlingen zich kunnen uiten door artistieke expressie en dit kunnen presenteren.

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 47% van de startende scholen en 46% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 53% (st) en 48% (erv) scoort hoger op belang dan deskundigheid en 0% (st) en 7% (erv) scoort lager op belang dan deskundigheid.

Voor 59% van de startende scholen en 41% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 41% (st) en 43% (erv) scoort hoger op *belang* dan op *opname in onderwijsprogramma* en 0% (st) en 16% (erv) scoort lager op *belang* dan op *opname in onderwijsprogramma*.

Doel 5: Onze leerlingen maken zo breed mogelijk (en maken mee) culturele en kunstzinnige activiteiten

Figuur 3.19: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 5

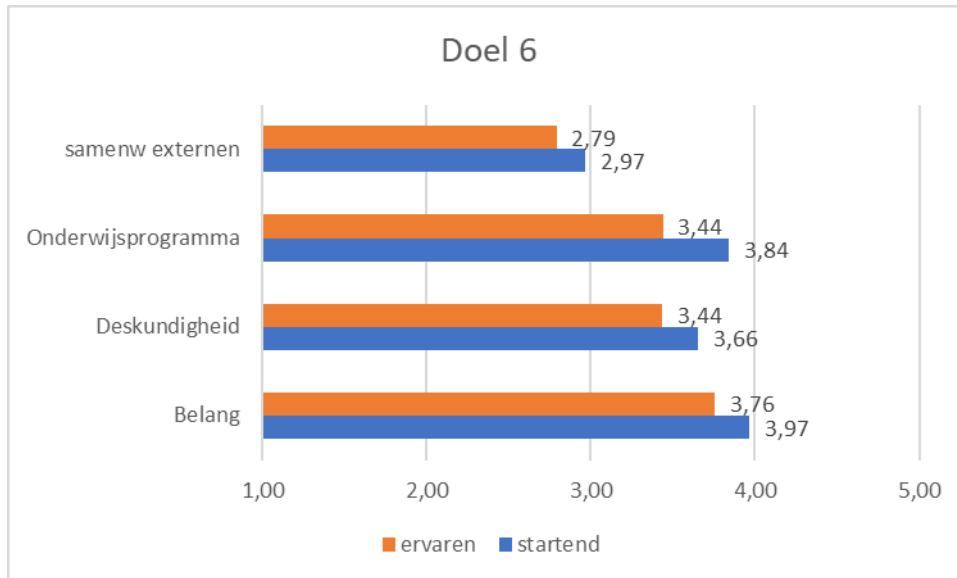
Relatief gezien is er sprake van een geringe discrepantie tussen het belang dat ervaren scholen hechten aan het doel dat leerlingen zo breed mogelijk culturele en kunstzinnige activiteiten maken (en meemaken) en de opname van dit doel in hun onderwijsprogramma (-0,24). Bij startende scholen is de discrepantie groter: -0,47. Bij zowel startende (-0,82) als ervaren scholen (-0,60) blijft de deskundigheid op het terrein van dit doel achter bij het belang dat ze er aan hechten. Ervaren scholen (gemiddelde score 3,79) lijken meer dan startende scholen (gemiddelde score 3,34) externe partijen in te schaken om te realiseren dat leerlingen zo breed mogelijk culturele en kunstzinnige activiteiten maken (en meemaken).

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 34% van de startende scholen en 43% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 63% (st) en 46% (erv) scoort hoger op *belang* dan *deskundigheid* en 3% (st) en 11% (erv) scoort lager op *belang* dan *deskundigheid*.

Voor 50% van de startende scholen en 56% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 41% (st) en 30% (erv) scoort hoger op

belang dan op opname in onderwijsprogramma en 9% (st) en 15% (erv) scoort lager op belang dan op opname in onderwijsprogramma.

Doel 6: We verbinden cultuuronderwijs vakoverstijgend met andere vakken, overkoepelende vaardigheden en thema's

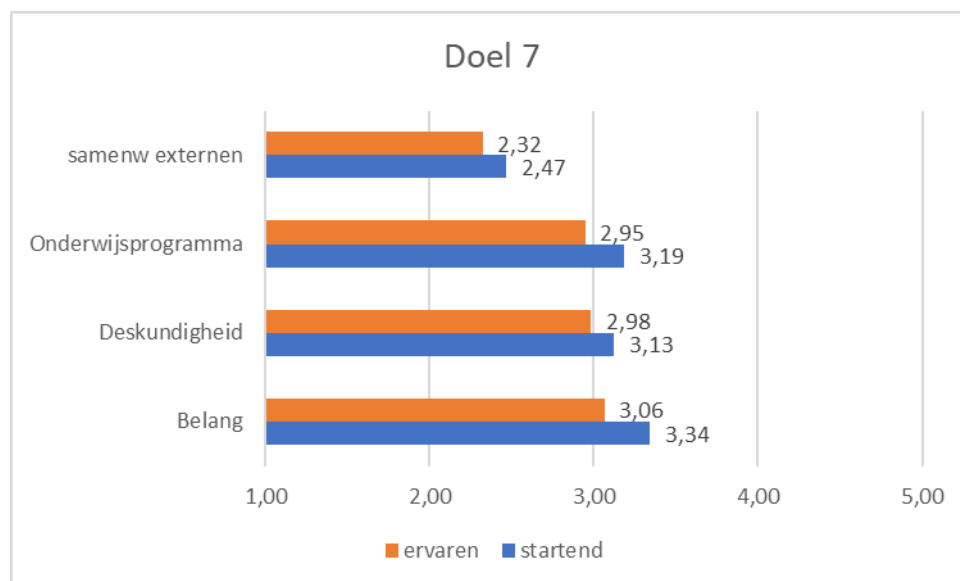
Figuur 3.20: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 6

De discrepanties tussen het belang dat scholen hechten aan het vakoverstijgend verbinden van cultuuronderwijs met andere vakken, overkoepelende vaardigheden en thema's en het beschikken over deskundigheid om dat te doen en de opname van dit doel in het onderwijsprogramma, zijn relatief klein. De meeste scholen lijken dit doel zelf te realiseren, zonder daarbij samen te werken met externe partijen.

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 59% van de startende scholen en 51% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 31% (st) en 36% (erv) scoort hoger op belang dan deskundigheid en 9% (st) en 13% (erv) scoort lager op belang dan deskundigheid.

Voor 59% van de startende scholen en 51% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 22% (st) en 36% (erv) scoort hoger op belang dan op opname in onderwijsprogramma en 19% (st) en 13% (erv) scoort lager op belang dan op opname in onderwijsprogramma.

Doel 7: We zetten cultuur in als middel voor bijvoorbeeld taalontwikkeling of sociaal-emotionele ontwikkeling

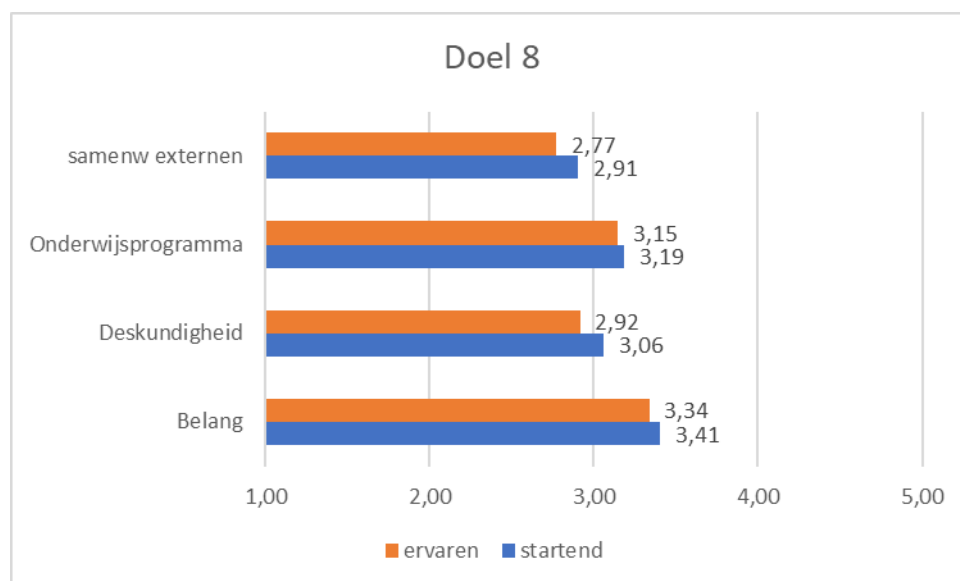
Figuur 3.21: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 7

Ook voor het doel inzetten van cultuur als middel voor bijvoorbeeld taalontwikkeling of sociaal-emotionele ontwikkeling geldt, dat de discrepanties tussen het belang dat aan dit doel wordt gehecht enerzijds en het beschikken over deskundigheid om dat te doen en de opname van dit doel in het onderwijsprogramma anderzijds, relatief klein zijn. En ook voor dit doel geldt, dat de scholen die het van belang achten niet zo vaak externe partijen inschakelen om dit doel te verwezenlijken.

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 44% van de startende scholen en 48% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 38% (st) en 30% (erv) scoort hoger op belang dan deskundigheid en 19% (st) en 23% (erv) scoort lager op belang dan deskundigheid.

Voor 47% van de startende scholen en 56% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 22% (st) en 25% (erv) scoort hoger op belang dan op opname in onderwijsprogramma en 31% (st) en 20% (erv) scoort lager op belang dan op opname in onderwijsprogramma.

Doel 8: Onze leerlingen ontwikkelen artistiek en innovatief vermogen

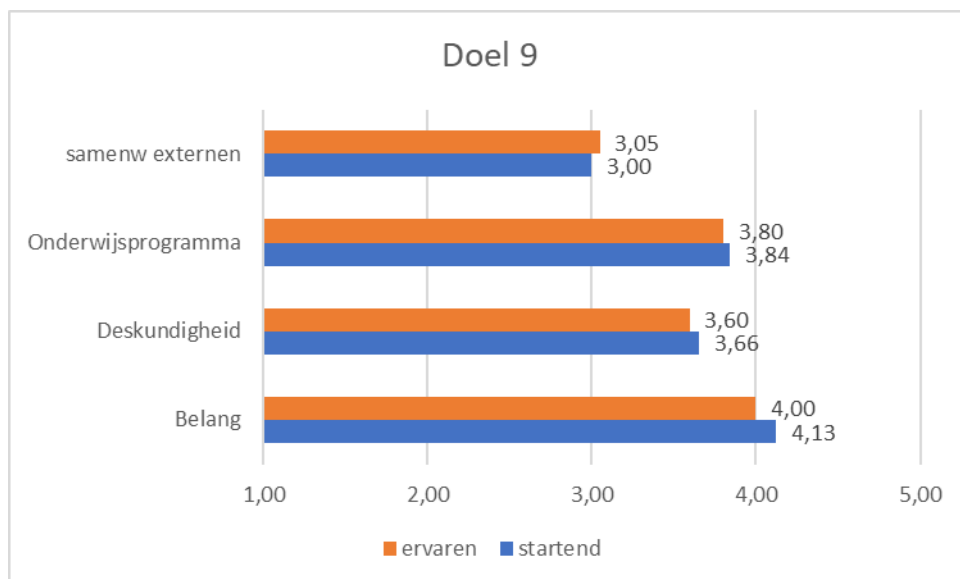
Figuur 3.22: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 8

Gemiddeld genomen is de discrepantie tussen het percentage scholen dat belang hecht aan het ontwikkelen van artistiek en innovatief vermogen en het percentage scholen dat dit doel heeft opgenomen in hun onderwijsprogramma relatief klein. Ten behoeve van de realisatie van dit doel schakelen scholen relatief vaak externen in. Dit is in lijn met hun oordeel dat zij slechts in beperkte mate zelf beschikken over deskundigheid om dit doel te verwezenlijken.

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 41% van de startende scholen en 43% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 41% (st) en 48% (erv) scoort hoger op *belang* dan *deskundigheid* en 19% (st) en 10% (erv) scoort lager op *belang* dan *deskundigheid*.

Voor 47% van de startende scholen en 51% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 34% (st en erv) scoort hoger op *belang* dan op *opname in onderwijsprogramma* en 19% (st) en 15% (erv) scoort lager op *belang* dan op *opname in onderwijsprogramma*.

Doel 9: Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee

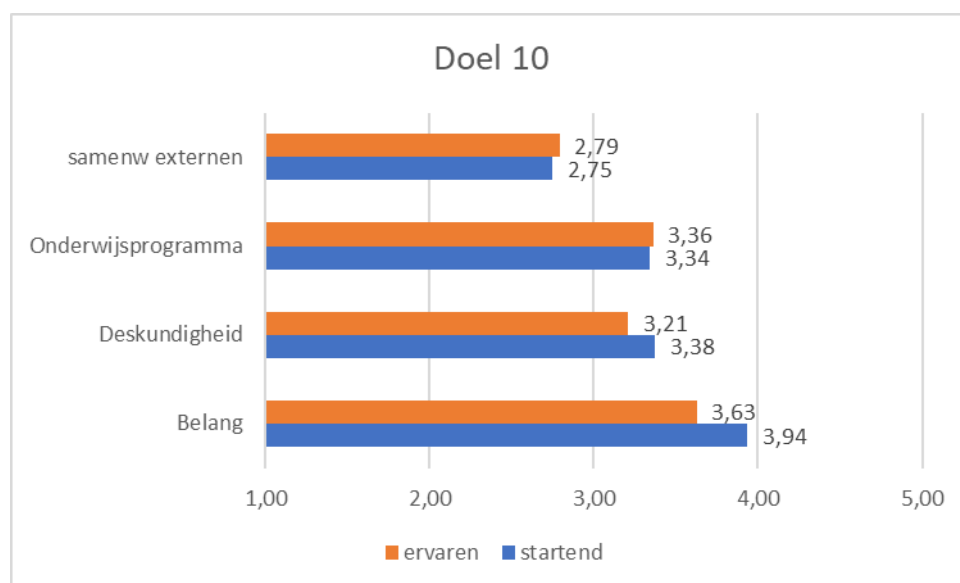
Figuur 3.23: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 9

Veel scholen hebben het meegeven van een onderzoekende en open houding aan hun leerlingen als doel opgenomen in hun onderwijsprogramma, alhoewel het percentage scholen dat hieraan belang hecht nóg groter is. Startende scholen schatten hun deskundigheid ten aanzien van dit doel iets groter in dan ervaren scholen. Ook wordt ten aanzien van dit doel relatief vaak samengewerkt met externe partijen (gemiddelde score 3,00 st en 3,05 erv).

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 50% van de startende scholen en 48% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 44% (st) en 41% (erv) scoort hoger op *belang* dan *deskundigheid* en 6% (st) en 11% (erv) scoort lager op *belang* dan *deskundigheid*.

Voor 56% van de startende scholen en 46% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 34% (st) en 36% (erv) scoort hoger op *belang* dan op *opname in onderwijsprogramma* en 9% (st) en 18% (erv) scoort lager op *belang* dan op *opname in onderwijsprogramma*.

Doel 10: Onze leerlingen leren door middel van cultuuronderwijs te reflecteren op zichzelf en de wereld

Figuur 3.24: gemiddelde scores startende en ervaren scholen op belang, deskundigheid, onderwijsprogramma en samenwerking met externen voor doel 10

Bij zowel startende als ervaren scholen blijven deskundigheid (-0,56 st en -0,42 erv) en opname in het onderwijsprogramma (-0,60 st en -0,27 erv) van het doel 'onze leerlingen leren door middel van cultuuronderwijs te reflecteren op zichzelf en de wereld' achter bij het belang dat de scholen hechten aan dit doel.

Naast het vergelijken van de (bovenvermelde) gemiddelde scores is ook *per school* nagegaan welke discrepanties zich voordoen in de scores. Voor 50% van de startende scholen en 46% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *deskundigheid* voor dit doel hetzelfde is. 44% (st) en 43% (erv) scoort hoger op belang dan deskundigheid en 6% (st) en 11% (erv) scoort lager op belang dan deskundigheid.

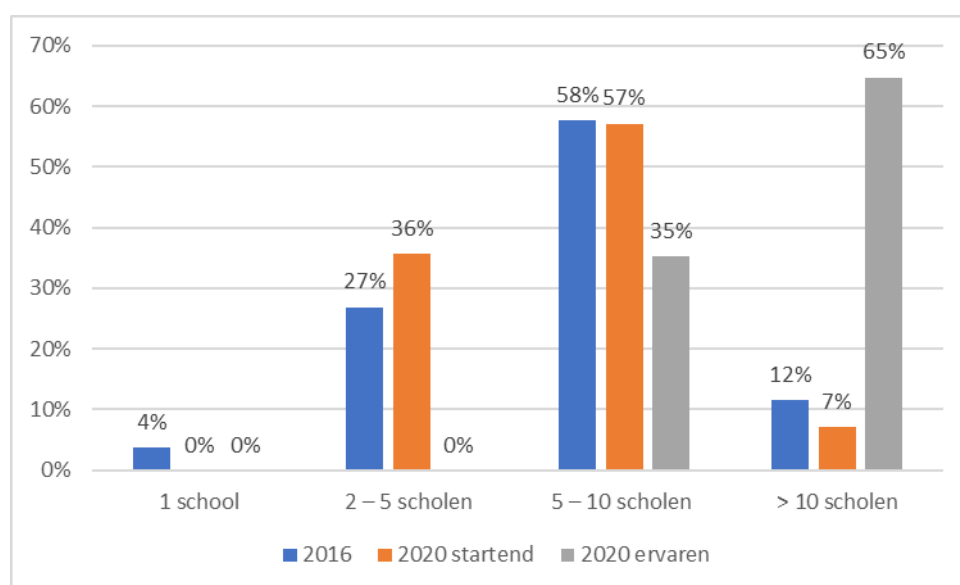
Voor 31% van de startende scholen en 34% van de ervaren scholen geldt dat hun score op *belang* en *opname in onderwijsprogramma* voor dit doel hetzelfde is. 53% (st) en 41% (erv) scoort hoger op belang dan op opname in onderwijsprogramma en 16% (st) en 25% (erv) scoort lager op belang dan op opname in onderwijsprogramma.

4 RESULTATEN INTERMEDIARIS

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de ondersteuning van de DCL-scholen door de intermediairs (4.1), op de samenwerking tussen de DCL-scholen en trainers die scholing hebben aangeboden (4.2) en op de samenwerking tussen de DCL-scholen en aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen (4.3).

4.1 Ondersteuning van de DCL-scholen door de intermediairs

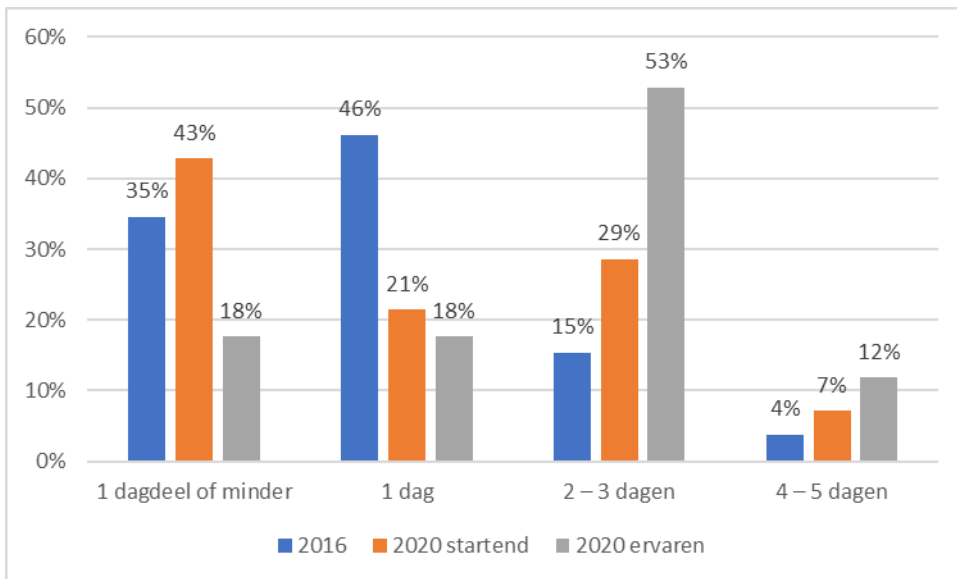
De meeste startende intermediairs in 2020 (57%) en intermediairs in 2016 (58%) begeleiden 5 tot 10 DCL-scholen. De meeste ervaren intermediairs in 2020 (65%) begeleiden meer dan 10 DCL-scholen. In onderstaande figuur zijn alle gegevens samengevat.

Figuur 4.1: aantal DCL-scholen dat door intermediairs wordt begeleid

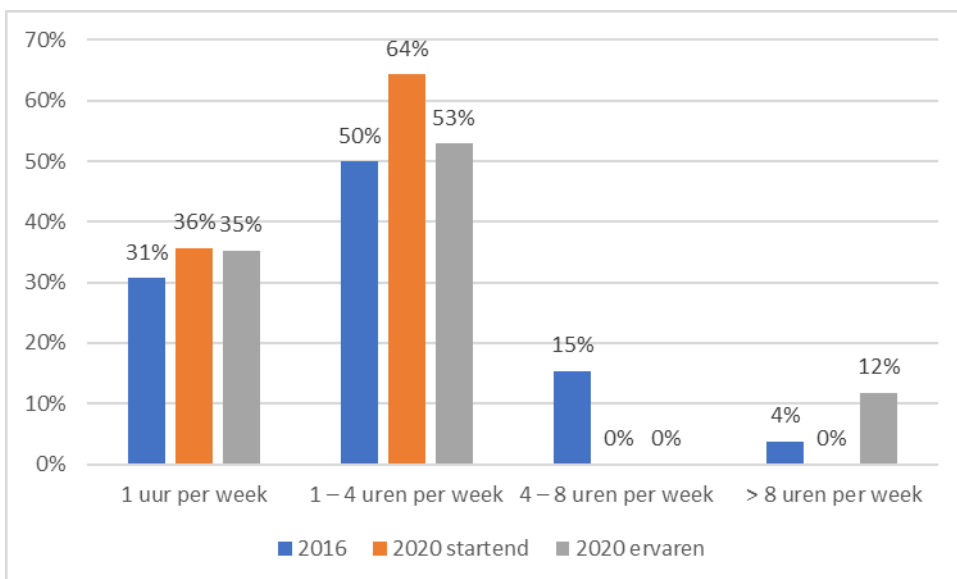
In onderstaande figuur is weergegeven over hoeveel tijd de intermediairs in totaal beschikken om hun werk als intermediair uit te voeren.

In 2016 beschikt 81% van de intermediairs over maximaal één dag per week om zijn/haar werk als intermediair te kunnen uitvoeren. Bij de startende intermediairs 2020 geldt dit voor 64% en bij de ervaren intermediairs 2020 voor 36%. Het percentage intermediairs dat over 2 tot 5 dagen per week beschikt is het grootst bij de ervaren intermediairs 2020 (65%). Dit is in overeenstemming met de gegevens uit figuur 4.1, waaruit blijkt dat de ervaren intermediairs 2020 gemiddeld aanzienlijk meer DCL-scholen begeleiden dan de startende intermediairs 2020 en de intermediairs in 2016.

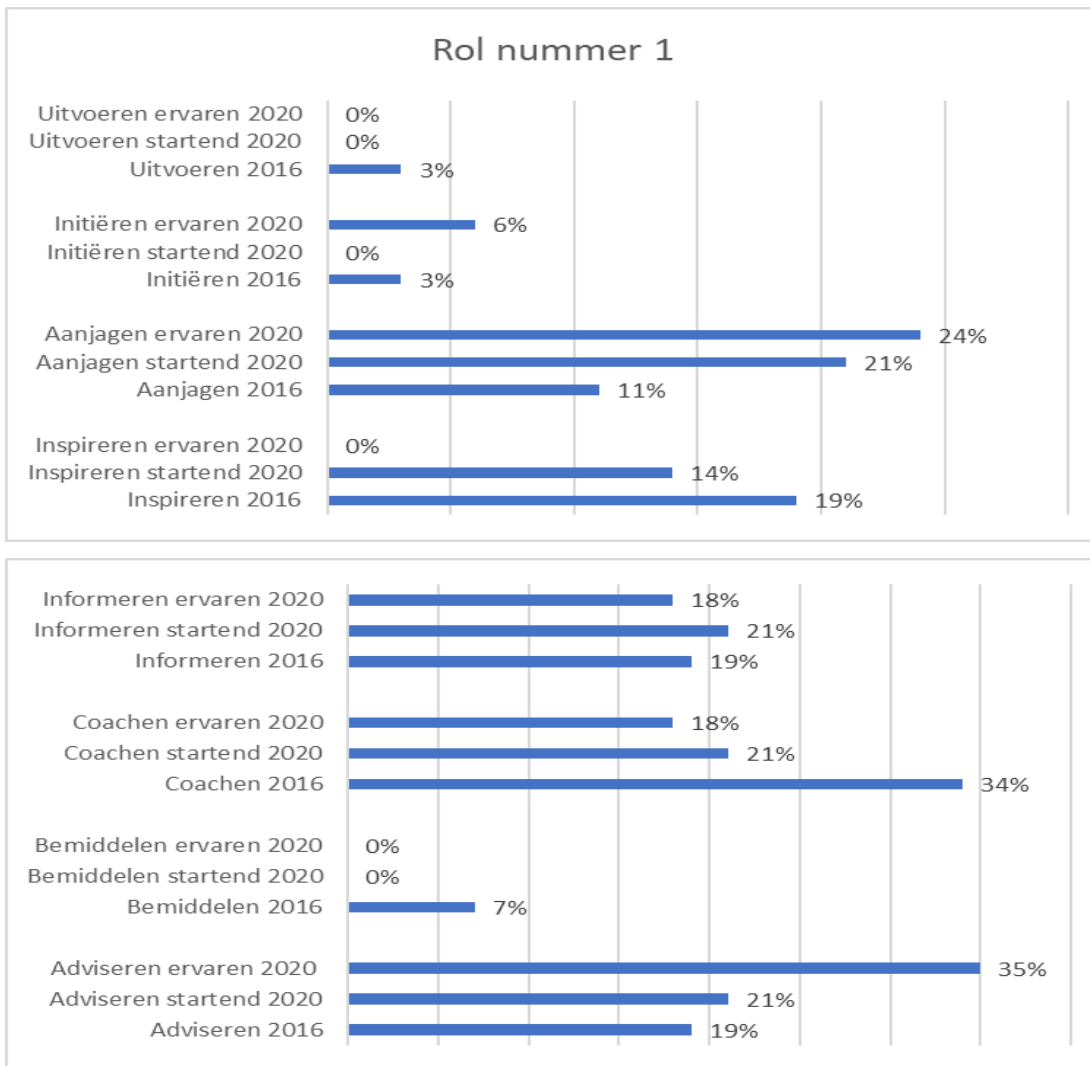
Figuur 4.2: totale tijd die DCL-intermediairs voor hun werk beschikbaar hebben per week

Zoals weergegeven in onderstaande figuur besteden de meeste intermediairs 1 tot 4 uren per week per school aan hun werk voor de DCL-scholen. Ongeveer een derde van de intermediairs besteedt hier 1 uur per week aan.

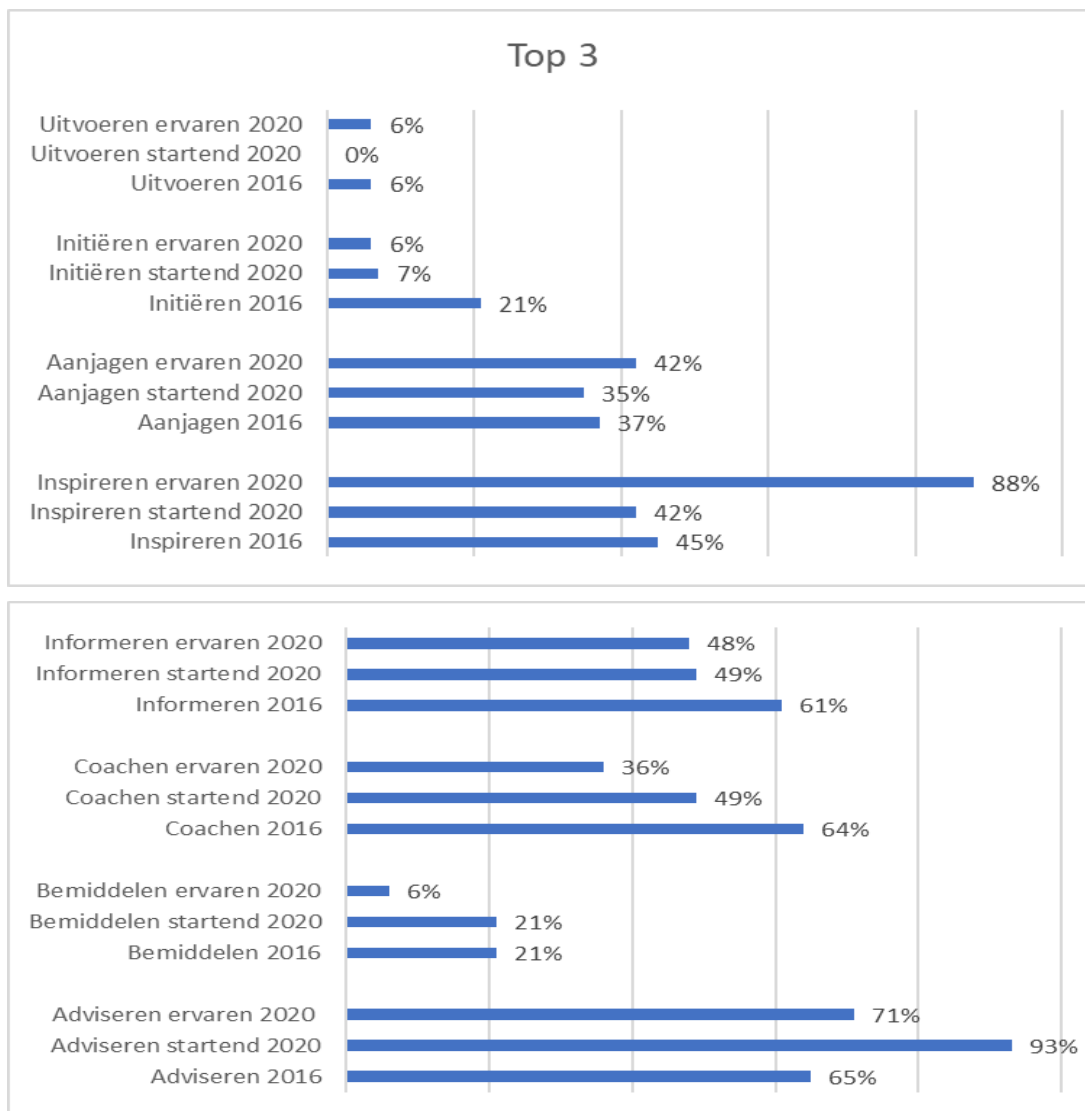
Figuur 4.3: gemiddelde tijdsbesteding van de DCL-intermediairs per school

In onderstaande figuur is aangegeven welke rol de meest belangrijke is voor de intermediairs. In 2016 is voor ruim een derde van de intermediairs (35%) coachen de meest belangrijke rol die zij vervullen als intermediair. Voor de startende intermediairs 2020 geldt dat een vijfde van hen (21%) in de eerste plaats kiest voor de rollen: adviseren, coachen, informeren en aanjagen. Voor 35% van de ervaren intermediairs 2020 komt adviseren op de eerste plaats.

Figuur 4.4a: Rol intermediair die als eerste is gekozen

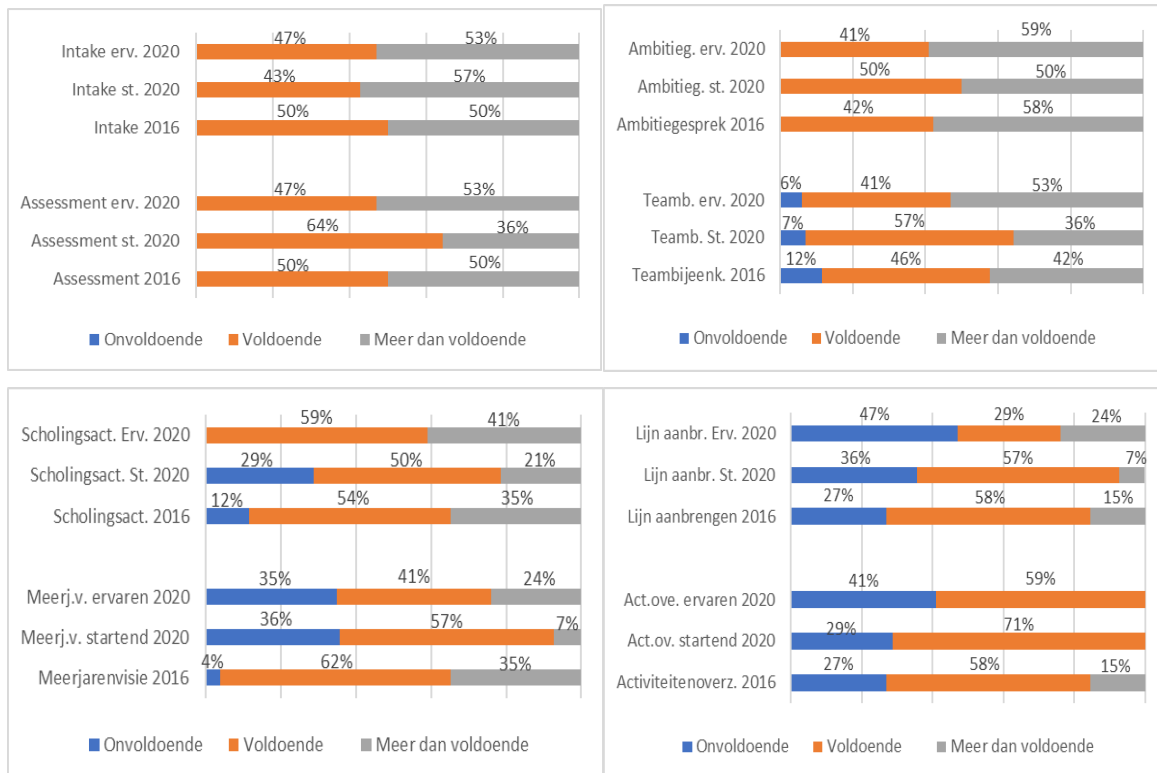
Als gekeken wordt naar de top 3 van de meest belangrijke rollen van de intermediairs, is de verdeling als volgt (het percentage geeft aan bij hoeveel intermediairs elke rol in hun top 3 van meest belangrijke rollen staat):

Figuur 4.4b: Rol intermediair die in de top3 voorkomt

Bij 88% van de ervaren intermediairs 2020 staat inspireren in de top 3 van meest belangrijke rollen die zij uitvoeren. Bij 93% van de startende intermediairs 2020 staat adviseren in de top 3 van meest belangrijke rollen die zij uitvoeren. In 2016 staan adviseren (65%), coachen (64%) en informeren (61%) vaak in de top 3 van meest belangrijke rollen.

In onderstaande figuren is weergegeven hoe goed de trajectstappen naar de mening van de intermediairs zijn uitgewerkt.

Figuren 4.5a t/m 4.5b: mate waarin trajectstappen volgens de intermediairs zijn uitgewerkt

Volgens de intermediairs zijn de trajectstappen intake, assessment en ambitiegesprek het beste uitgewerkt om hun rol als intermediair op nieuwe scholen adequaat te kunnen uitvoeren. Geen enkele intermediair meent dat deze stappen onvoldoende zijn uitgewerkt. Het meest tevreden zijn de intermediairs 2016 en de ervaren intermediairs 2020 over het ambitiegesprek. De startende intermediairs 2020 zijn het meest tevreden over de intake.

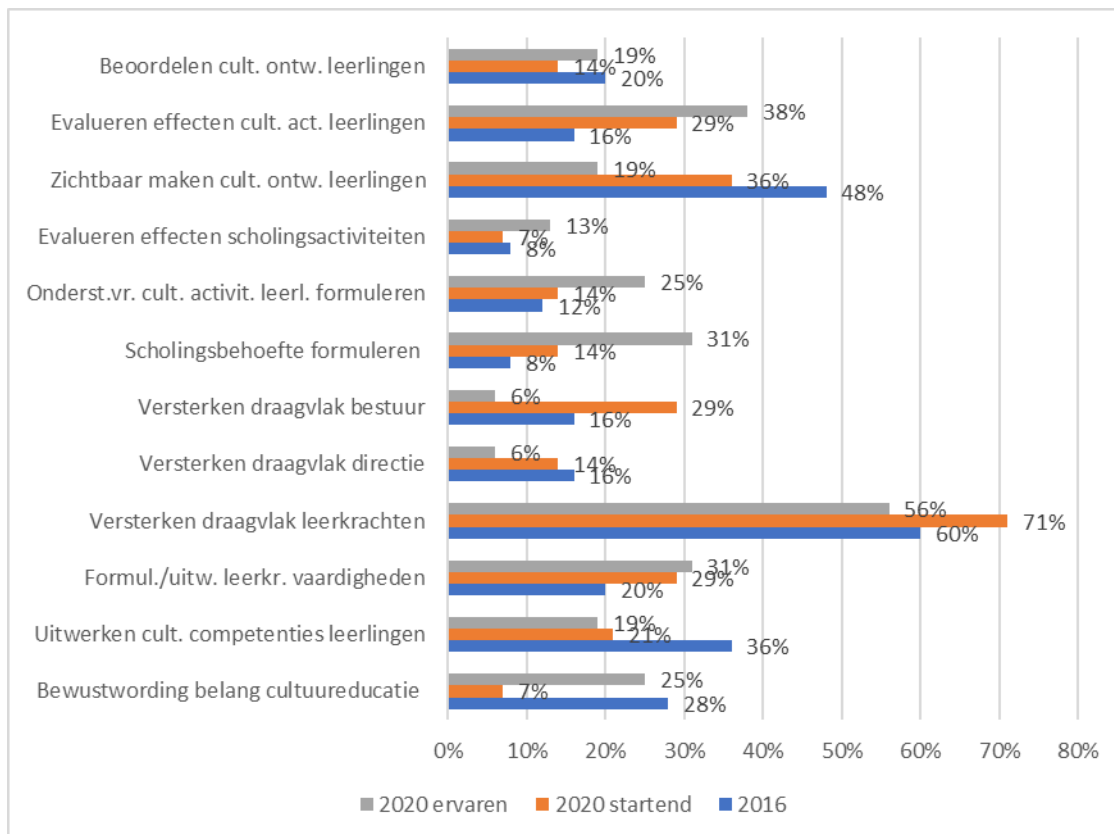
De stappen die volgens de intermediairs in 2016 en de ervaren intermediairs 2020 het minst goed zijn uitgewerkt zijn: lijn aanbrengen (27% onvoldoende in 2016 en 47% ervaren 2020) en activiteitenoverzicht (27% onvoldoende in 2016 en 41% ervaren 2020). De startende intermediairs 2020 zijn het minst tevreden over de meerjarenvisie (36% onvoldoende) en lijn aanbrengen (36% onvoldoende).

Het meetmoment in 2016 kan worden beschouwd als eerste meting onder de intermediairs die in 2020 ervaren zijn. Opvallend is dat het oordeel van deze intermediairs over de laatste drie trajectstappen de afgelopen vier jaren negatiever is geworden. Het oordeel dat deze trajectstappen onvoldoende zijn uitgewerkt is toegenomen met 31% voor de stap meerjarenvisie; 20% voor de stap lijn aanbrengen en 14% voor de trajectstap activiteitenoverzicht.

Uit een lijst van 12 onderwerpen hebben de intermediairs de maximaal drie belangrijkste aangestreept waarop het DCL-project volgens hen de scholen meer ondersteuning zou kunnen bieden in de vormgeving van cultuureducatie op hun school (zie figuur 4.6).

Op alle meetmomenten geven de intermediairs aan dat het versterken van draagvlak bij leerkrachten een onderwerp is waarop scholen meer ondersteuning zouden moeten krijgen (60% in 2016; 71%

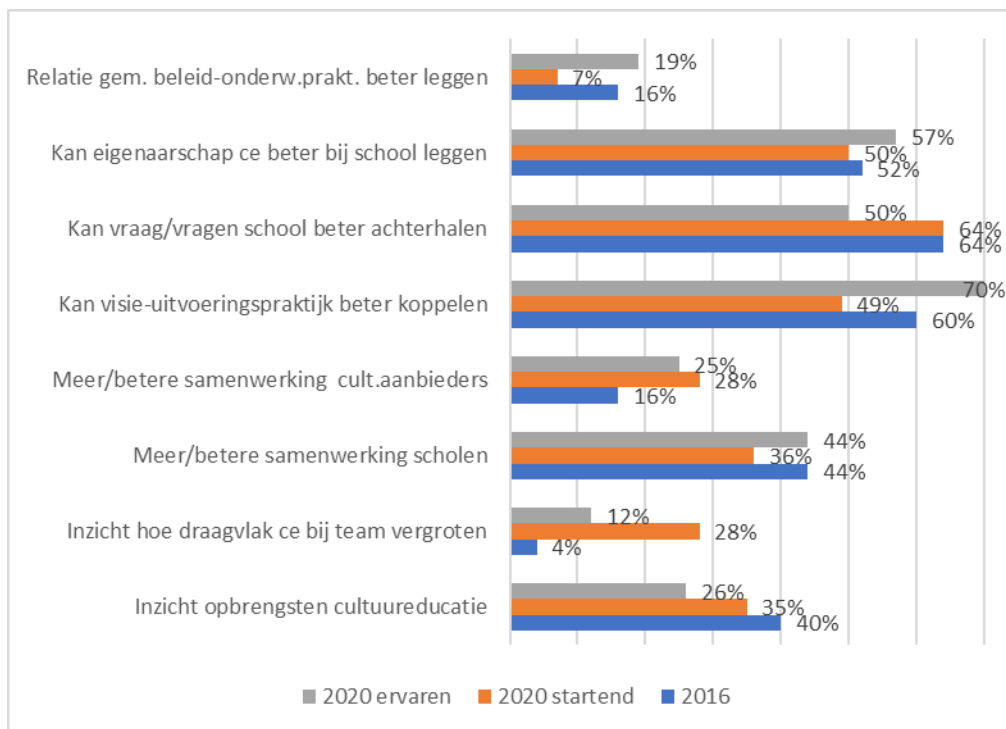
startende intermediairs 2020 en 56% ervaren intermediairs 2020). In 2016 staat bij 48% van de intermediairs het 'zichtbaar maken van de culturele ontwikkeling van leerlingen' nog in de top 3. In 2020 is dit het geval voor 36% van de startende en 19% van de ervaren intermediairs. Een onderwerp dat naar het oordeel van de intermediairs belangrijker is geworden om scholen de ondersteunen is het evalueren van de effecten van culturele activiteiten voor leerlingen (16% in 2016; 29% startende intermediairs 2020 en 38% ervaren intermediairs 2020). Eenzelfde trend is zichtbaar voor het formuleren van scholingsbehoeften (8% in 2016; 14% startende intermediairs 2020 en 31% ervaren intermediairs 2020).

Figuur 4.6: percentage intermediairs dat dit onderwerp in top 3 heeft gekozen van onderwerpen waarop het DCL-project volgens hen de scholen meer ondersteuning zou kunnen bieden in de vormgeving van cultuureducatie op hun school

Als antwoord op de vraag wat het werken met DCL heeft gebracht voor de intermediair, noemt 36% van de intermediairs in 2016; 29% startende intermediairs 2020 en 25% ervaren intermediairs 2020 als meest belangrijke opbrengst 'meer en/of beter samenwerking met scholen'. Eveneens 25% van de ervaren intermediairs 2020 noemt als belangrijkste opbrengst dat zij beter in staat zijn het eigenaarschap van cultuureducatie bij de school te leggen.

Als gekeken wordt naar de top 3 van de meest belangrijke opbrengsten van het werken met DCL voor de intermediairs, is de verdeling als volgt (het percentage geeft aan bij hoeveel intermediairs elke opbrengst in hun top 3 van meest belangrijke opbrengsten staat):

Figuur 4.7: top 3 belangrijkste opbrengsten DCL voor intermediairs

Op alle meetmomenten blijken de volgende opbrengsten bij ongeveer de helft (tot 70%) van de intermediairs in hun top 3 te staan: beter in staat zijn de visie en uitvoeringspraktijk aan elkaar te koppelen (van de ervaren intermediairs 2020 is daar 21% meer toe in staat dan van de startende intermediairs 2020); beter in staat zijn de vraag/vragen van de school te achterhalen en beter in staat zijn het eigenaarschap van cultuureducatie bij de school te leggen.

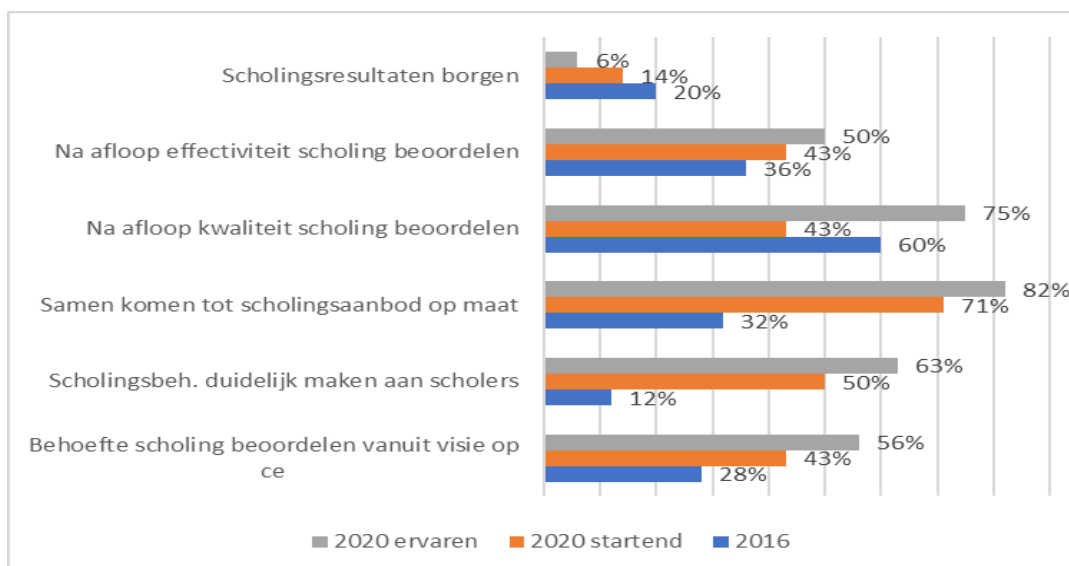
Uit de combinatie van de gegevens van figuur 4.6 en figuur 4.7 blijkt, dat het vergroten van draagvlak bij de teams van scholen een cruciaal zorgpunt is van intermediairs.

4.2 Samenwerking tussen scholen en trainers die scholing aanbieden

In hun samenwerking met trainers zijn scholen volgens intermediairs in 2020 het beste in staat om samen met de beoogde aanbieder(s) van scholing te komen tot een scholingsaanbod op maat (71% startend en 82% ervaren). In 2016 meende nog slechts 32% van de intermediairs dat de meeste tot alle scholen hiertoe in staat zijn.

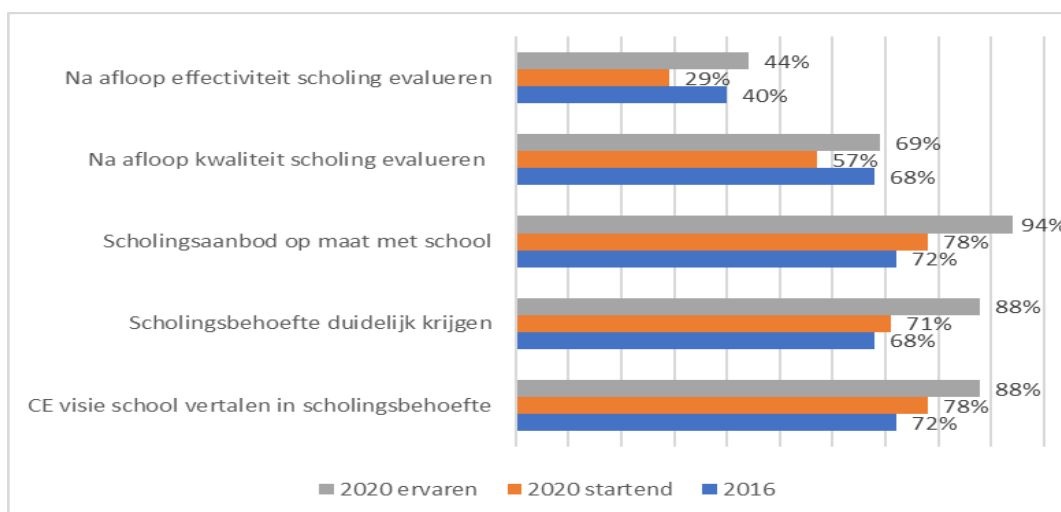
Zowel in 2016 als volgens de ervaren intermediairs in 2020 zijn scholen in staat om na afloop van de scholing de kwaliteit ervan te beoordelen. 60% (2016) – 75% (2020 ervaren) van de intermediairs geeft aan dat de meeste tot alle scholen hiertoe in staat zijn. Volgens 43% van de startende intermediairs 2020 zijn de meeste tot alle scholen hiertoe in staat.

Scholen zijn volgens de intermediairs het minst goed in staat om de scholingsresultaten te borgen. Het vertrouwen van de intermediairs dat scholen hiertoe in staat zijn is in de loop der tijd afgenomen (van 20% van de meeste/alle scholen in 2016 tot 14% (startend 2020) en 6% (ervaren 2020)).

Figuur 4.8: zaken waartoe de meeste of alle DCL-scholen in staat zijn ten aanzien van de beoordeling van scholing

Aan de intermediairs is ook gevraagd om de trainers, die scholing hebben uitgevoerd voor hun DCL-scholen, te beoordelen op een aantal aspecten. In onderstaande figuur is weergegeven welk percentage intermediairs van mening is dat trainers per beoordelingsaspect goed scoren voor de meeste tot alle van hun DCL-scholen.

Figuur 4.9: aspecten waarop de meeste tot alle trainers goed scoren

Volgens 72% (2016) tot 94% (ervaren 2020) van de intermediairs zijn de meeste tot alle trainers in staat om de visie van de school op cultuureducatie te vertalen in wat zij nodig hebben aan scholing en om samen met school te komen tot een scholingsaanbod op maat.

Volgens minder dan de helft van de intermediairs (40% in 2016; 29% startend 2020 en 44% ervaren 2020) zijn de meeste tot alle trainers in staat om na afloop van de scholing de effectiviteit van de scholing te evalueren.

In totaal zijn in **2016** door de intermediairs 44 **knelpunten** genoemd in de samenwerking tussen de DCL-scholen en trainers die scholing hebben uitgevoerd. Deze knelpunten kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van de *aansluiting van de trainer/scholing bij de school* ($\pm 35\%$).
 - o Geen aansluiting bij de vraag van de school; het proces van de school; de beginsituatie van de school en/of de verwachtingen van het team.
 - o Niet in staat zijn om een doorgaande lijn uit te werken met activiteiten voor alle groepen leerlingen.
 - o Onvoldoende didactisch / pedagogisch geschoold.
 - o Ondanks een goede inschatting vooraf is de scholing toch te hoog gegrepen.
- Knelpunten ten aanzien van *communicatie* ($\pm 32,5\%$).
 - o Elkaars taal niet spreken / op verschillende golflengtes zitten.
 - o Het niet of onvoldoende communiceren over doel en/of inhoud van de scholing.
 - o Teveel focus op eigen visie / aanbod van de trainer; te weinig ingelezen in DCL
 - o Het opnemen van cultuureducatie in het curriculum.
 - o De school is onvoldoende in staat haar vraag te formuleren en/of over te brengen.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd en/of geld* ($\pm 8\%$).
 - o Hierbij gaat het vooral om de beperkte mogelijkheden om de training / scholing lang en uitgebreid genoeg te laten zijn om het beoogde doel te bereiken. De diepgang is vaak onvoldoende omdat daarvoor te weinig tijd en/of geld beschikbaar is.
- *Overige knelpunten* ($\pm 5\%$).
 - o Organisatie (het komen tot afspraken).
 - o Borging (hoe houd je het aanvankelijk enthousiasme vast; bewerkstellig je dat scholen willen investeren en breng je een langere samenwerking tot stand met het oog op monitoring en borging).

Door de **startende intermediairs 2020** zijn in totaal 24 **knelpunten** genoemd in de samenwerking tussen de DCL-scholen en trainers die scholing hebben uitgevoerd. Deze knelpunten kunnen in de volgende 5 rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *het krijgen van draagvlak voor scholing en/of het vinden van een geschikte trainer* ($\pm 21\%$)
 - o Scholen maken niet / weinig gebruik van scholing.
 - o Draagvlak krijgen en vasthouden voor CE/activiteiten/scholing is moeilijk.
 - o Er is onvoldoende aanbod van goede trainers die niet te ver weg wonen; er zijn te weinig échte DCL-trainers van lokale bodem die ook in de uitvoering (coaching on the job) beschikbaar zijn. Voor trainingsdagen is dat nog wel te vinden, maar voor hele trajecten is dat lastig.
- Knelpunten ten aanzien van de *aansluiting van de trainer/scholing bij de school* ($\pm 29\%$).

- Vraag en aanbod zijn niet altijd goed op elkaar afgestemd; verwachtingen zijn niet altijd goed afgestemd (soms zit dat in kleine dingen, zoals de interpretatie van bepaalde termen) of worden niet waar gemaakt.
- Het is soms nog zoeken naar wie welke rol heeft (school, trainer, intermediair) en hoe de lijntjes lopen. Niet alle trainers gaan daar op dezelfde manier mee om.
- Trainer past uiteindelijk toch niet bij het team of team past niet bij de trainer (elk team heeft zo haar eigenaardigheden net als elke trainer en in sommige gevallen gooit de trainer de handdoek in de ring... en zo 1,2,3 is er dan geen vervanger...)
- Knelpunten ten aanzien van *communicatie* (± 8%).
 - Lokale trainers die niet via Kunstloc komen en voor dit traject niet op de hoogte waren van DCL, daarvan merk je dat zij minder gericht zijn op het daadwerkelijk coachen van de school, maar meer op het draaien van hun eigen programma.
 - Scholen en trainers spreken vaak andere taal.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd en/of geld* (± 21%).
 - Planning van de activiteiten in het jaar. Ruimte bij zowel de scholen als de trainers belemmeren vaak het maken van afspraken op korte en middellange termijn.
 - Beschikbare tijd die de school over heeft om voor scholing in te zetten op het gebied van cultuureducatie
 - Het kost veel tijd om de situatie van de school goed te doorgronden.
 - Agenda's... Als een trainer niet beschikbaar is op de studiedag waarop de school de training wil inplannen, dan loopt het traject zo 'n half jaar vertraging op. Begrijpelijk, maar lastig om alles 'warm' te houden op deze manier.
- Overige knelpunten (± 21%).
 - Ingewikkeld proces om de scholing aan te vragen. Procedure / communicatie is niet altijd helder; als intermediair ontvang ik soms wel, soms niet de offerte. Deze hoeft ook niet door mij ondertekend te worden, terwijl ik het budget beheer. Soms ontvangt de school de factuur vanuit Kunstloc Brabant; soms ontvang ik hem als intermediair etc. Deze knelpunten zijn wel relatief gemakkelijk op te lossen door hier heldere afspraken over te maken.
 - De borging. Soms is het een hele goede training geweest en vervolgens gaat het team gewoon weer aan de slag zoals ze het altijd al deden. Mogen meer concrete afspraken maken aan het einde van een training
 - Verschil van inzicht van het belang van cultuureducatie. Men gaat gauw weer over naar het "oude vertrouwde" patroon.

Door de **ervaren intermediairs 2020** zijn in totaal 35 **knelpunten** genoemd in de samenwerking tussen de DCL-scholen en trainers die scholing hebben uitgevoerd. Deze knelpunten kunnen in de volgende 5 rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *het krijgen van draagvlak voor scholing* en/of *het vinden van een geschikte trainer* (± 20%)
 - Er zijn verschillen in draagvlak voor scholing. Het is vaak een uitdaging om het hele team mee krijgen. Ook zijn er veel deeltijdwerkers en het is derhalve erg lastig om voor een training die uit meerdere middagen bestaat een compleet team te bereiken.
 - Er zijn onvoldoende deskundige trainers 'voorradijg". Enkele trainers die op de website van De Cultuur Loper staan evolueren hun training niet. Bieden al 6 jaar qua inhoud letterlijk dezelfde training met PowerPoint aan.
 - De reisafstand is te groot voor de trainer, deze wil liever dichterbij huis trainen.
 - De trainer werkt niet altijd samen met lokale vakdocenten.
- Knelpunten ten aanzien van de *aansluiting van de trainer/scholing bij de school* (± 20%).
 - Trainer voldoet toch niet helemaal aan de verwachtingen van het team; de trainer past niet bij het team (letterlijk gezegd dat er een onprettige energie hing in het team waardoor trainer zelf afhaakte). Soms komt het voor dat een trainer 'zijn/haar ding' komt doen en daarin niet aansluit/luistert naar de wens van de school. Ook komt het voor dat de school samen met de intermediair een duidelijke scholingsvraag formuleert, maar in een gesprek met de trainer toch niet tot een concrete uitwerking komt.
 - Als een trainer tijdens een scholingstraject niet tussentijds evalueert en waar nodig bijstelt kan dat het traject wel stagneren. Belangrijk steeds tussentijds te checken of het uitgezette plan de campagne nog steeds voldoet aan de verwachtingen, wensen en behoeften of dat ze bijgesteld dienen te worden.
 - Het niveau van leerkrachten verschilt erg.
 - Vertalen van vakkennis van de trainer naar niveau school. Daarvoor is vaak meer tijd nodig.
- Knelpunten ten aanzien van *communicatie* (± 14%).
 - Helder krijgen wat de vraag van de school is. Soms is de hulpvraag van de school niet goed in beeld gebracht waardoor de trainer zijn doel voorbij schiet. In een specifiek geval vond de intake redelijk laat plaats. De icc-er ontdekte in het gesprek dat ze zelf de vraag ook niet heel helder had. Er was echter (te) weinig tijd tot de studiedag om goed te onderzoeken (met het team) wat nu eigenlijk de vraag was, en of dit dan de juiste training/aanpak was. De training ging (op hoop van zegen) door, maar bleek helaas voor alle partijen een teleurstelling. Leerpunt: intakegesprek z.s.m. na aanvraag van de training houden (dan is de vraag nog vers), en eventueel enkele weken voorafgaand aan de training nog een keer telefonisch checken/bespreken.
 - Bij een training was ook een andere school uitgenodigd (op vraag van deze scholen; zij gaan fuseren). Zo zouden zij meteen meegenomen kunnen worden in het proces.

Dit 'experiment' bleek niet goed te werken: de scholen hadden onderling hun verwachtingen ook niet helder met elkaar afgestemd.

- De communicatie verloopt via verschillende kanalen (intermediair-school en intermediair-trainer en trainer-school). Daardoor ontstaat er ruis op de lijn.
- **Knelpunten ten aanzien van *tijd en/of geld* ($\pm 20\%$).**
 - Trainers willen graag een lang traject of een scholingsreeks aanbieden. Begrijpelijk om ook daadwerkelijk verschil te kunnen maken en het docententeam te laten leren. Bij scholen vraagt dit in de praktijk vaak echter te veel tijd. Zij willen graag zo beknopt mogelijk informatie die direct kan worden toegepast.
 - De school heeft minder tijd beschikbaar voor het hele team om de complete training af te nemen.
 - De meeste trainers kennen de school niet en moeten zich eerst verdiepen in de ambities en de werkwijze van de school. Dat kost veel tijd.
 - Door drukke agenda's is er vaak onvoldoende tijd om met elkaar te overleggen.
- **Overige knelpunten ($\pm 26\%$).**
 - Het proces kan wel eens stagneren of onderbroken worden doordat er zich onverwachte situaties voordoen op een school. Denk hierbij aan ziektes of wisselingen van directie en /of leerkrachten. Ook komt het voor dat een school zich niet houdt aan de gedane afspraken.
 - Traject 'warme offerte' en het indienen van de aanvraag (administratief proces). Ook komt het voor dat wij een trainer geschikt achten, maar waar KunstLoc vraagtekens bij zet, omdat deze niet/minder bekend is bij hen.
 - Door het beoordelen van de scholingsaanvragen door Kunstloc, wordt voortgang in afstemming wel eens belemmerd. Hierin voelt het voor mij wel eens alsof er weinig vertrouwen is vanuit Kunstloc voor het beoordelingsvermogen van de intermediair voor wat de school precies aan scholing nodig heeft, terwijl juist de intermediair het contact met de school onderhoudt en de voortgang op de voet volgt.
 - Een op zichzelf staande scholing is vaak erg inspirerend. Maar het leereffect is beter wanneer de trainer ook daadwerkelijk in de klas de werkwijze al werkend met de leerlingen kan tonen. Echter wordt een dergelijke aanpak door Kunstloc dan niet beoordeeld als scholing maar als deskundigheidsbevordering. Hierdoor komt deze aanpak niet in aanmerking voor de beschikbare scholingsregeling van 25-75%. En wordt mijns inziens deze werkwijze dus ontmoedigd.
 - Er is zelden een follow-up. Dat is qua procedure vrij complex (aanvraag via Kunstloc) en blijft daar dan steken. Het daadwerkelijk implementeren van opgedane kennis is lastig/ lastig te volgen.
 - Borgen van de resultaten op de langere termijn. Tijd is spaarzaam binnen het onderwijs, borging is daardoor regelmatig een uitdaging. Fijn wanneer trainers kunnen meedenken hoe dat op een laagdrempelige manier kan.

In totaal zijn in **2016** door de intermediairs **79 successen** genoemd in de samenwerking tussen de DCL-scholen en trainers die scholing hebben uitgevoerd. Deze successen kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

- Successen op het terrein van *enthousiasme / plezier / inspiratie* ($\pm 27\%$).
 - o Hierbij gaat het om zowel enthousiasme, plezier en inspiratie aan de kant van het team van de school als aan de kant van de trainers.
- Successen op het terrein van *bewustwording* ($\pm 25\%$).
 - o De rol van de groepsleerkracht.
 - o Bewustwording door het zelf opdoen van ervaringen.
 - o Het reflecteren op en werken aan het eigen handelen van de leerkracht.
- Successen op het terrein van *draagvlak en ontwikkeling van de school* op het terrein van cultuureducatie ($\pm 24\%$).
 - o Vergroting van draagvlak en eigenaarschap.
 - o De (steeds verdere) uitwerking van visie op cultuureducatie.
 - o Continuïteit in de schoolontwikkeling op het terrein van cultuureducatie.
 - o Steeds meer structurele samenwerking.
 - o Meer en betere cultuureducatie op school.
 - o Meer zelfstandigheid van de school in maken van keuzes.
 - o Het implementeren en borgen van het geleerde.
- Successen op het terrein van vergroting van inzicht cultuureducatie ($\pm 24\%$), met als hoofdcategorieën waarop vergroting van inzicht is verkregen:
 - o Culturele competenties.
 - o Het creatieve proces.
 - o Cultuureducatie als middel in plaats van doel.
 - o Het zien van effecten van ander onderwijs.
 - o Een hoger inlevingsvermogen in de culturele beleving van het kind.

Door de **startende intermediairs 2020** zijn **24 successen** genoemd in de samenwerking tussen de DCL-scholen en trainers die scholing hebben uitgevoerd. Deze successen kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

- Successen op het terrein van *enthousiasme / plezier / inspiratie* ($\pm 21\%$).
 - o Hierbij gaat het om zowel enthousiasme, plezier, energie en inspiratie.
- Successen op het terrein van *bewustwording* ($\pm 13\%$).
 - o Alle neuzen dezelfde kant op.
 - o Leerkrachten zijn zich bewust van wat het inhoudt om procesgericht te werken en zijn hier ook meer vaardig in.
 - o Scholen krijgen meer focus.
- Successen op het terrein van *draagvlak en ontwikkeling van de school* op het terrein van cultuureducatie ($\pm 54\%$).
 - o Meer aandacht voor cultuur in de school; er is sprake van een kwaliteitsimpuls.

- Door werkpleklers aan te bieden is de belangstelling gewekt en wordt gericht gewerkt aan de vraag van de school. Werkpleklers voelt niet als extra werk en is heel leerkrachtgericht.
- Inhoudelijke verbinding met de visie van de school.
- Vertaling van theorie naar praktijk. Combinatie van training en vervolgens (individuele) coaching zorgt voor een vertaling van datgene wat in de training aangedragen is, naar de praktijk in de klas.
- Standaard aan het einde van een training sámen (team, trainer, intermediair) meteen mogelijke vervolgstappen bespreken. Een concrete afstemming kan daarna nog met icc-er/directie plaatsvinden, maar het zorgt er wel voor dat het niet vergeten wordt in de waan van alledag.
- Scholen ervaren dit als het voeren van eigen regie op het proces. Ze durven meer en beter te vragen. De uitwerking van de vraag van de school is bepalend, praktisch en direct.
- Docenten kunnen concreet aan de slag in vervolg op de studiebijeenkomst.
- Successen op het terrein van vergroting van inzicht cultuureducatie ($\pm 12\%$), met als hoofdcategorieën waarop vergroting van inzicht is verkregen:
 - Het creatieve proces.
 - Co-teaching.
 - Betere kwaliteit van de kunstlessen (muziek, beeldend, dans) door toedoen van een goede vakdocent.

Door de **ervaren intermediairs 2020** zijn 38 **successen** genoemd in de samenwerking tussen de DCL-scholen en trainers die scholing hebben uitgevoerd. Deze successen kunnen in de volgende rubrieken worden ondergebracht:

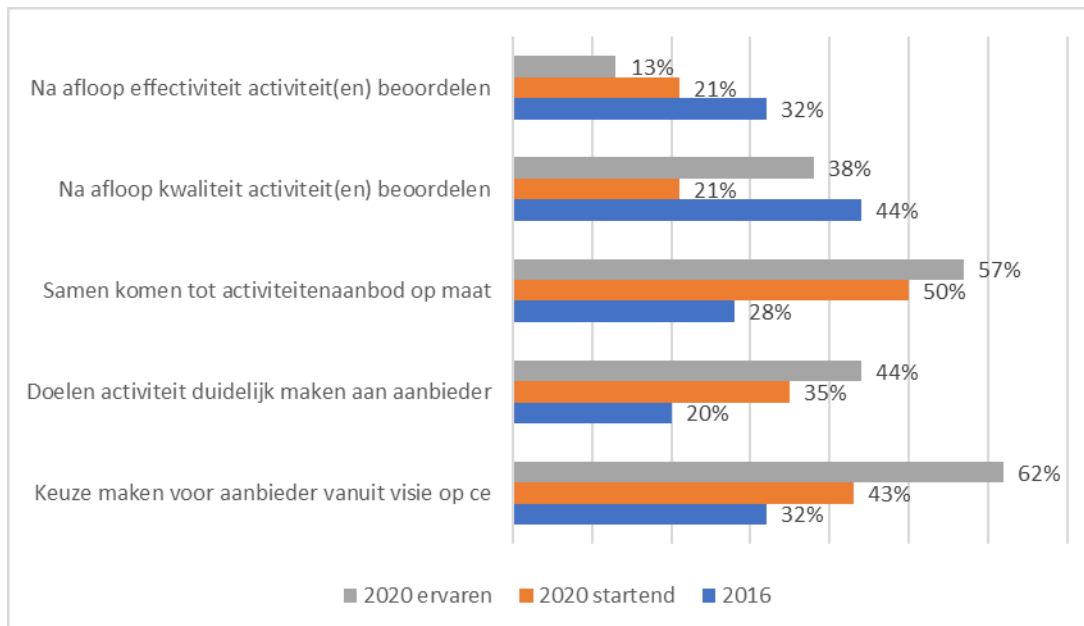
- Successen op het terrein van *enthousiasme / plezier / inspiratie* ($\pm 16\%$).
 - Vooral veel inspiratie en nieuwe inzichten.
 - Een nieuwe impuls voor het team, enthousiasme.
- Successen op het terrein van *bewustwording* ($\pm 8\%$).
 - Bewustwording van plussen en minnen van het cultuureducatieprogramma op de scholen.
 - Aan den lijve ondervinden wat iets betekent (onderzoeken/creëren/reflecteren) en er niet alleen over praten. Voelen = weten!
 - Het proces is belangrijker dan het product. Leerkrachten zien wat procesgericht werken kan opleveren.
- Successen op het terrein van *draagvlak en ontwikkeling van de school* op het terrein van cultuureducatie ($\pm 34\%$).
 - Nieuwe werkwijze bij de teams. Bijvoorbeeld het implementeren van een methode op maat van de school. Nieuwe inzichten en raakvlakken met andere vakken.

- Trajecten waarbij de school een training combineert met een individuele coaching op maat geven het meeste resultaat.
- De scholen die wel de tijd nemen om een langer traject aan te gaan groeien geleidelijk tijdens het traject en het team kan steeds beter hun leervraag verduidelijken. Langdurige trajecten dragen bij aan een verankering van cultuureducatie gekoppeld aan bijvoorbeeld thematisch onderwijs.
- Intensievere samenwerking met de culturele omgeving n.a.v. scholing over vakoverstijgend werken.
- Toepassen van het geleerde in de praktijk. Vooral trainingen waarin een helder theoretisch kader wordt gecombineerd met suggesties hoe je dat in de praktijk kunt toepassen worden zeer positief ontvangen (denk aan trainingen van Karin Kotte, Monique Fischer...). Vanuit de ervaring de directe koppeling maken naar de onderwijspraktijk van morgen door aan te sluiten bij de vraag van de school (wat leeft er, waar lopen ze tegenaan, hoe doe ik dat morgen al anders, wat heb ik dan nodig, waar kan ik terecht als ik hulp nodig heb etc). Een belangrijk succes is dat een team echt geënthousiasmeerd wordt door de training en er direct mee aan de slag gaan.
- Er vindt een opmerkelijke verdieping plaats bij het team/leerkrachten.
- Draagvlak creëren binnen de teams.
- De vernieuwde icc-cursus: van papieren tijger naar DCL-proof met individuele leervragen van deelnemer en school. Geeft een inhoudelijke verdieping aan het netwerk (in onze gemeente volgen alle icc-ers en de intermediair deze cursus verspreid over twee schooljaren).
- Successen op het terrein van *samenwerking op maat met de trainer* (± 18%)
 - Wanneer een scholingstraject een langdurige verbintenis is tussen school en trainer ontstaat er een duurzame en vertrouwde verbinding tussen beide partijen. De trainer(s) worden het zogenaamde maatje van de school.
 - Scholing op maat, formuleren van hulpvraag voor de scholing en die is door de trainer passend gemaakt en uitgevoerd. Doordat de school zelf deze gesprekken leert voeren met de trainer (en de trainer hiervoor goed is uitgerust qua gesprekstechnieken en ervaring) wordt hier echt een kwaliteitsslag gemaakt.
 - Dezelfde taal spreken bijv. wát verstaan we nou als team onder onderzoeken / creëren / reflecteren.
 - Dat een team naar aanleiding van een training besluit om een vervolg te geven door nog een training, co-teaching of andere samenwerking.
 - Scholen leren steeds beter hun vraag te stellen doordat ook de trainers de vraag achter de vraag steeds beter kunnen stellen en daaraan invulling kunnen geven.
 - Relatie met kunstinstelling is sterk verbeterd door juiste trainer naar een CmK school te sturen. Vertrouwen groeit en school doet vaker beroep op een trainer.
 - Scholen leren steeds gemakkelijker om te formuleren wat ze eigenlijk nodig hebben.
- Successen op het terrein van *vergroting van inzicht en vaardigheden cultuureducatie* (± 24%):

- Team heeft meer kennis en kunde opgedaan en daardoor meer vertrouwen gekregen in bijvoorbeeld het geven van betere beeldende lessen.
- Leerkrachten kunnen meer zelfverzekerd aan de slag in de klas op het gebied van cultuureducatie.
- Deskundiger maken van leerkrachten door het aanreiken van tools die toepasbaar zijn in de klas.
- Meer inzicht in eigen kunnen.
- Trainer heeft het vertrouwen gewonnen van een team en ze over een drempel heen geholpen om zelf meer en betere muzieklessen te geven.
- Uitbreiden van de eigen vaardigheden van leerkrachten.
- Kennis vergroten over het onderwerp van de scholingsvraag.
- Honger naar meer als ze ervaren dat de opgedane kennis omgezet kan worden in goede 'kunstlessen'.
- Kennis over (het belang van) creativiteit.

4.3 Samenwerking tussen scholen en aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen

In onderstaande figuur is weergegeven waartoe scholen, volgens de intermediair, in staat zijn waar het gaat om hun samenwerking met culturele partners.

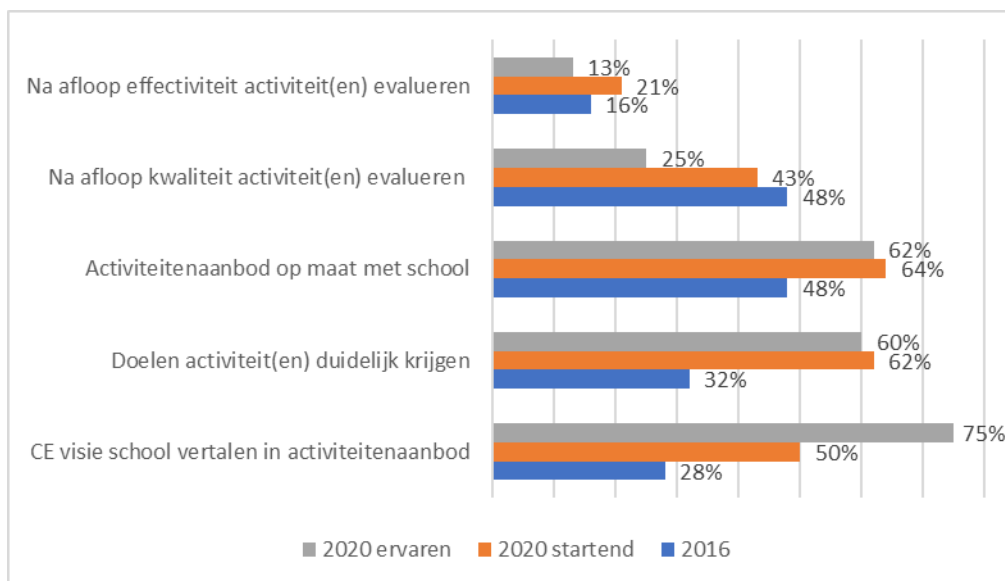
Figuur 4.10: zaken waartoe de meeste of alle DCL-scholen in staat zijn ten aanzien van de samenwerking met culturele partners

Op twee aspecten lijken de intermediairs in 2020 minder vertrouwen te hebben in de DCL-scholen dan in 2016. Het betreft het na afloop van de uitvoering beoordelen van de kwaliteit van de activiteit(en) en het na afloop van de uitvoering beoordelen van de effectiviteit van de activiteit(en). Daarentegen lijken scholen beter in staat om een keuze voor de aanbieder te maken op basis van de

visie van de school op cultuureducatie; de doelen van de activiteit(en) duidelijk te maken aan de aanbieder en samen met de aanbieder te komen tot een activiteitenaanbod op maat van de school.

Volgens 48% van de intermediairs in 2016 zijn de meeste tot alle aanbieders in staat om samen met school te komen tot een activiteitenaanbod op maat en om na afloop de kwaliteit van de uitgevoerde activiteit(en) te evalueren. In 2020 ligt dit percentage nog hoger: 64% van de startende intermediairs in 2020 en 62% van de ervaren intermediairs in 2020.

In 2020 is het vertrouwen van intermediairs in aanbieders gestegen op het punt van het vertalen van de schoolvisie op cultuureducatie in een activiteitenaanbod (van 28% in 2016 naar 50% startend 2020 en 75% ervaren 2020) en op het punt van het duidelijk krijgen van de doelen die de school wil bereiken met de activiteit(en) (van 32% in 2016 naar 62% startend 2020 en 60% ervaren 2020). Aanbieders zijn daarentegen volgens de intermediairs in 2020 minder goed in staat om na afloop van de uitvoering de kwaliteit van de activiteit(en) te beoordelen (van 48% in 2016 naar 43% startend 2020 en 25% ervaren 2020). Volgens de meeste intermediairs zijn de meeste aanbieders niet in staat om na afloop van de activiteit(en) de effectiviteit ervan te beoordelen (van 16% in 2016 naar 21% startend 2020 en 13% ervaren 2020).

Figuur 4.11: aspecten waarop de meeste tot alle aanbieders goed scoren

In totaal zijn in **2016** door de intermediairs 46 **knelpunten** genoemd in de samenwerking tussen de DCL-scholen en aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen. Deze knelpunten kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van de *aansluiting van de aanbieder bij de school* (± 40%).
 - o Geen aansluiting bij het instapniveau van de school / de deskundigheid van de leerkracht.
 - o Wederzijdse verwachtingen worden onvoldoende doorgenomen / afgestemd.
 - o Niet in staat zijn om een vertaalslag te maken naar leerling activiteiten met een duidelijk stappenplan en/of welke competenties en indicatoren worden aangesproken.

- Productgerichte aanpak / aanpak niet op maat van de leerling / leerling heeft geen keuze.
- Onvoldoende inlevingsvermogen in de wereld van de leerling.
- Onvoldoende didactisch / pedagogisch geschoold.
- Knelpunten ten aanzien van *communicatie* (± 42%).
 - Elkaars taal niet spreken / op verschillende golflengtes zitten.
 - Het niet of onvoldoende communiceren over doel en/of inhoud van de activiteit.
 - Teveel focus op eigen visie / aanbod van de aanbieder; te weinig ingelezen in DCL.
 - De school is onvoldoende in staat haar vraag te formuleren en/of over te brengen.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd en/of geld* (± 11%).
 - Hierbij gaat het vooral om de beperkte mogelijkheden om de activiteit lang en uitgebreid genoeg te laten zijn om het beoogde doel te bereiken. De diepgang is vaak onvoldoende omdat daarvoor te weinig tijd en/of geld beschikbaar is. De aanbieder kan ook niet goed inschatten hoeveel tijd gevraagd kan worden van de leerkracht.
- *Overige knelpunten* (± 7%).
 - Het niet of nauwelijks keus hebben van scholen om een geschikte aanbieder te vinden (vaak komt men bij dezelfde aanbieder uit; de aanbieder is niet altijd geschikt voor de school).
 - Aanbieders hebben geen marktplaats om voor hen te bemiddelen.

Door de **startende intermediairs 2020** zijn **28 knelpunten** in de samenwerking tussen de DCL-scholen en aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen. Deze knelpunten kunnen in de volgende rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *het vinden van geschikte aanbieders* (± 18%).
 - Er zijn te weinig aanbieders voor het aantal scholen in de regio. In een dorp is het aanbod gering. Er is te weinig keus aan goede trainers die dichtbij de scholen wonen. Vaak hebben bestuurders graag dat je lokale mensen inschakelt, maar die beschikken lang niet altijd over de juiste vaardigheden. Ook zijn scholen soms laat waardoor veel aanbieders al vol zitten. Het is niet gemakkelijk de juiste aanbieder te vinden bij de hulpvraag van de school.
- Knelpunten ten aanzien van de *aansluiting van de aanbieder bij de school* (± 25%).
 - De meeste aanbieders bespreken wel de beoogde doelen met de school, maar hebben geen/weinig weet van het grotere geheel (visie/ambities). In sommige gevallen kan er nog een sterkere verbinding gemaakt worden tussen de activiteit en de ambities. Meestal wordt vooral gesproken over concrete doelen. Sommige activiteiten van aanbieders zouden nog beter geïntegreerd kunnen worden in het traject van de school (in plaats van eraan "geplakt"). Weinig aanbieders zijn in staat om een doorgaande leerlijn (longitudinaal) met daaraan gekoppeld een goed activiteitenplan op te stellen en dit dan te verankeren in het curriculum. Een enorme klus.

- Lokale culturele aanbieders zien het soms als mogelijkheid om leden/klanten te werven en zijn vooral daarop gefocust.
- Scholen zijn nog niet getraind genoeg om hun vraag helder te stellen en niet alle aanbieders zijn bewust bezig met CmK/DCL. De verwachtingen worden niet altijd goed ingeschat en/of gemanaged.
- Knelpunten ten aanzien van *communicatie* (± 25%).
 - Niet alle aanbieders verstaan van de taal van de school of van DCL. Aanbieders hebben een ander uitgangspunt dan scholen.
 - Lang niet alle aanbieders weten (zelf) de vraag goed naar boven te halen; ze zijn vaak nog aanbodgericht. Ik probeer als intermediair daarom bij dit soort gesprekken aanwezig te zijn om vragen te stellen. Dat kan echter niet altijd, omdat sommige aanbieders van wat verder weg komen en er telefonisch afgestemd wordt.
 - Er is nog niet altijd overleg tussen de docent en de cultuuraanbieder.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd en/of geld* (± 14%).
 - Er is gebrek aan (gezamenlijke) tijd en/of er is onvoldoende geld beschikbaar.
 - Aanbieders zijn vaak zzp'ers die voor korte tijd worden ingevlogen. In korte projecten wordt minder de tijd genomen om de vraag goed uit te diepen.
- *Overige knelpunten* (± 18%).
 - Werkdruk leerkrachten.
 - Er ontbreekt op dit moment nog een opvolging die je zou kunnen vormgeven als een PDCA (Plan Do Check Act) cyclus. Hier ligt voor mij als intermediair een taak. Naar een meer structurele overlegstructuur door het jaar heen, bijvoorbeeld elk kwartaal.
 - Ook samenwerking met bijvoorbeeld musea kost tijd. Ook hier geldt dat een samenwerking voor langere periode beter zou werken.
 - Inzicht ontbreekt; wat een aanbieder kan toevoegen.
 - Activiteiten van aanbieders spelen zich vaak af buiten de schoolomgeving.

Door de **ervaren intermediairs 2020** zijn **37 knelpunten** in de samenwerking tussen de DCL-scholen en aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen. Deze knelpunten kunnen in de volgende rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *het vinden van geschikte aanbieders* (± 26%).
 - Er zijn onvoldoende competente kunstvakexperts om uit te kiezen. Het blijft een kleine vijver waar wij als intermediairs uit putten als het gaat om CMK proof aanbieders die de DCL taal spreken. Sommige competente aanbieders willen dichtbij huis werken; de reisafstand is een hindernis.
 - We werken in onze regio met cultuuraanbieders die zzp-er zijn. Bij ziekte is er nauwelijks of geen vangnet om de continuïteit te waarborgen.
- Knelpunten ten aanzien van de *aansluiting van de aanbieder bij de school* (± 32%).
 - Er zijn zeer geschikte aanbieders, die super competent zijn en goed kunnen afstemmen met een school maar niet perse de Cultuur Loper taal spreken en ook niet

de basiscursus willen doen omdat die dan wel weer érg technisch is qua gesprekstraining.

- Er zijn met name nog teveel lokale aanbieders die niet aan de vraag kunnen/willen voldoen waardoor zij zich wel eens aan de zijlijn voelen staan en maar niet willen begrijpen dat scholen voortaan op vraag in gesprek willen met aanbieders en niet met aanbod gerichte aanbieders. Niet iedere aanbieder kan maatwerk bieden. Soms kan/wil de aanbieder onvoldoende aansluiten bij de vraag van de school. Er zijn nog veel (lokale) aanbieders van culturele activiteiten, die weinig of geen kennis hebben van DCL; die niet bekend zijn met het gedachtegoed van DCL of er ook niet vanuit willen werken. Zij willen gewoon hun aanbod verkopen.
 - Doordat er een variëteit aan aanbieders is in de uitvoering van culturele activiteiten voor leerlingen (groter dan die van trainers) wisselt de kwaliteit (qua gesprekstechnieken / kennis over vermogens en gedragsindicatoren). De valkuil blijft dat een (aan)vraag 'snel begrepen' wordt, en er snel wordt geschakeld naar de uitvoering. Dit proces blijft aandacht vragen van de intermediair en gepaste begeleiding. Scholen kiezen niet alleen aanbieders die kennis hebben van DCL.
 - Als intermediair probeer ik e.e.a. zoveel mogelijk bij de school te laten, en niet overal 'tussen te gaan zitten' (want anders komt het eigenaarschap uiteindelijk weer bij mij te liggen). De meeste aanbieders spreken wel met de scholen over doelen, maar voor mijn gevoel worden de ambities vaak 'vergeten' en wordt het lastig de activiteit in een groter geheel te zien.
 - Soms blijkt dat er bij de cultuuraanbieder in de praktijk na enige tijd minder bewustzijn is en 'zijn eigen ding doet' en daarbij vergeet wat de vraag was van de school. Als intermediair is het belangrijk dit proces te bewaken en ervoor te zorgen dat het aanbod en de vraag goed op elkaar afgestemd blijven.
 - De "oude" (muziek) docenten zijn niet altijd in staat op vraag activiteiten uit te voeren. Vaak zijn zij nog van het oude denken en handelen wat niet meer past bij de vraag van de scholen én de behoeften die kinderen de dag van vandaag hebben.
 - De vertaling van de gedragsindicatoren naar de activiteiten.
 - Voor aanbieders van culturele activiteiten is het lastig om het niveau goed in te schatten.
- Knelpunten ten aanzien van *communicatie* (± 8%).
- Het afstemmen vindt al wel steeds meer plaats op directie- en icc-niveau maar niet zozeer op leerkracht niveau. Er is verschil tussen de icc-er en de leerkrachten. Vaak worden deze uitvoeringen met de icc-ers voorbereid, maar dan moet er nog een slag naar de collega's gemaakt worden om goed te begrijpen waarom een project op deze manier vorm krijgt. Bewustwording blijft een aandachtspunt.
 - Communicatie tussen scholen en aanbieders laat soms te wensen over.
- Knelpunten ten aanzien van *tijd en/of geld* (± 21%).

- Zzp'ers zijn vaak duurder waardoor competente aanbieders (vaker) niet ingezet worden.
 - Vervoer naar museum of theater is organisatorisch en/of financieel moeilijk.
 - Er is vrijwel nooit tijd (en geld) om te evalueren.
 - Kostenaspect, zelfstandige (zzp'er) is duurder (te duur volgens sommige scholen) en wordt daarom niet ingekocht of minder.
 - Er is niet voldoende tijd beschikbaar en er is geen (financiële) ruimte om een uitvoerder van kunstlessen helemaal bij te praten over wat een school al gehad heeft aan kunstlessen, en waarop gebouwd moet worden. Het blijft vaak steken bij 'aanhaken op een thema'.
 - Er is vrijwel nooit budget om een discipline meerdere keren per jaar op een groep in te zetten. Het is ingewikkeld om dan toch de opbouw in competenties in te zetten/ op te bouwen/ te volgen.
 - Het ontbreekt scholen met regelmaat toch aan tijd en ruimte om samenwerkingen op maat goed af te stemmen. In tijden van andere prioriteiten maakt het dat scholen eerder op bestaand aanbod terugvallen. Gelukkig wordt bij het kiezen van de activiteiten wel het juiste gedachtegoed van DCL toegepast; een activiteit kiezen die past bij de visie en doelstellingen van de school.
- *Overige knelpunten (± 13%).*
- Borging losse activiteiten binnen het totale cultuuraanbod op de school, soms wordt de aansluiting gemist.
 - Leerkrachten willen graag dat de vakdocent de les "overneemt" en gaan dan iets anders doen.
 - Het blijft voor scholen lastig om zich aan de gemaakte afspraken en planningen te houden.
 - Leerkrachten bereiden de klas niet voor en lezen soms de lesbrief niet waardoor de vakdocent zelf nog van alles moet voorbereiden. De les is dan te kort en vaak niet af.
 - Scholen willen met regelmaat thematisch, vakoverstijgend te werk gaan. Hiervoor is maatwerk fantastisch, maar wanneer dit uitmondt in eenmalige projecten vind ik dat persoonlijk zonde. Het toewerken naar langdurige samenwerkingen gebeurt mijns inziens weinig o.a. door bovenstaande redenen.

In totaal zijn in **2016** door de intermediairs 52 **successen** genoemd in de samenwerking tussen DCL-scholen en de aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen. Deze successen kunnen in de volgende 3 rubrieken worden ondergebracht:

- *Successen op het terrein van de relatie tussen scholen en aanbieders (± 27%).*
- Het steeds 'diepgaander' met elkaar in gesprek gaan.
 - Het leren van elkaar.
 - Het aangaan van duurzame relaties.

- Het steeds beter leren herkennen van de kwaliteit van aanbieders / aanbod.
- Successen op het terrein van de *ontwikkeling van de school op het gebied van cultuureducatie* (± 44%).
 - Het krijgen van steeds beter zicht op, overzicht van en inzicht in cultuureducatie.
 - Borging van cultuureducatie.
 - (Doelgericht) werken aan culturele competenties.
 - Groei op maat.
 - Het centraal stellen van het proces in plaats van het product.
 - Meer en beter cultuuronderwijs (in het algemeen en/of ten aanzien van bepaalde vakken / disciplines).
 - Integratie van cultuuronderwijs in het curriculum.
 - Vaker en beter 'anders werken'.
- Successen op het terrein van *bereikte effecten van cultuureducatie op leerlingen en leerkrachten* (± 29%).
 - Enthousiasme, inspiratie en (nieuwe) energie.
 - Nieuwsgierigheid en verwondering.
 - Het uitdagen van leerlingen en zich laten uiten.
 - Bewustwording van het belang en de waarde van cultuureducatie.
 - Het zelfverzekerder worden van leerkrachten in het geven van cultuuronderwijs.

Door de **startende intermediairs 2020** zijn 21 **successen** genoemd in de samenwerking tussen DCL-scholen en de aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen. Deze successen kunnen in de volgende 3 rubrieken worden ondergebracht:

- Successen op het terrein van de *relatie tussen scholen en aanbieders* (± 29%).
 - Terwijl de vakdocent de activiteit doet kan de leerkracht meteen zien hoe de vakdocent het doet en dat meenemen bij de eigen activiteiten.
 - Training en coaching/co-teaching combineren met activiteiten in de klas.
 - Méér activiteiten begeleid door professionals; kennismaking met iets/iemand nieuws.
 - Meer kennis van elkaar (omgeving en scholen) en daardoor meer gebruik maken van elkaar.
 - Veel samenwerkingen tussen de scholen onderling.
- Successen op het terrein van de *ontwikkeling van de school op het gebied van cultuureducatie* (± 19%).
 - Meer aandacht voor cultuur in de deelnemende scholen.
 - Veel divers culturaanbod in alle scholen.
 - Concretiseren van de ambities van de school.
 - Betere kwaliteit van de kunstlessen.
- Successen op het terrein van *bereikte effecten van cultuureducatie op leerlingen en leerkrachten* (± 52%).
 - Inspiratie; enthousiasme; open blik.

- Verdieping van een activiteit waardoor het voor de leerlingen waardevoller was dan wanneer deze door de leerkracht was gegeven.
- Leerlingen zijn enthousiast en krijgen meer en meer de kans om hun eigen talenten binnen het cultuuronderwijs te ontwikkelen. Ze leren iets nieuws en kunnen andere vaardigheden gebruiken.
- Veel lokale erfgoed ervaringen; kunstbeleving en besef. Het aanbod (meer continuïteit) is verbreed en er worden meer kunstlessen zelf gegeven door de eigen groepsleerkracht.

Door de **ervaren intermediairs 2020** zijn 43 **successen** genoemd in de samenwerking tussen DCL-scholen en de aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen. Deze successen kunnen in de volgende 3 rubrieken worden ondergebracht:

- Successen op het terrein van de *relatie tussen scholen en aanbieders* (± 38%).
 - Scholen leren steeds beter hun eigen culturele omgeving kennen met de daarbij behorende mogelijkheden. Er vindt een verbreding plaats van connecties met de culturele omgeving.
 - De leerkracht leert van de vakdocent en andersom. Waardering voor elkaars vak: ze blijven elkaar nodig hebben. De één vervangt de ander niet. De cultuuraanbieder en de leerkracht brengen hun eigen expertise in dat levert een win-win situatie op. De relatie tussen aanbieder en school is versterkt (indien er een goede vakexpert aan het werk is geweest zie je dat ze deze man/vrouw weer terugvragen). Scholen krijgen meer binding met de vakdocent en kunnen de vakdocent vragen stellen wanneer nodig, ook in de periode na de les. De cultuuraanbieder kent de school en daardoor verloopt de communicatie via korte lijntjes.
 - Er is flink gewerkt aan het spreken van dezelfde taal.
 - Scholen nemen steeds meer zelf de regie en kiezen bewuster voor de juiste aanbieder die past bij hun vraag en schoolklimaat. Andersom worden aanbieders zich steeds meer bewust wat scholen vragen en gaan zij op zoek naar mogelijkheden om beter aan de vraag van scholen te voldoen.
 - Aanbieders gaan ook buiten de intermediair de samenwerking aan met de scholen. Er is sprake van veel meer duurzame samenwerkingen. Het vertrouwen op langere termijn (duurzaam aan elkaar verbinden) is gegroeid. De samenwerking is vooral structureel voor meerdere jaren.
- Successen op het terrein van de *ontwikkeling van de school op het gebied van cultuureducatie* (± 19%).
 - Aanscherping van de visie en doelstellingen vanuit de school op Cultuureducatie. De meeste scholen zijn selectiever geworden in wat ze wel/niet willen aanbieden. Ze kijken welke doelen ze willen bereiken en of een aanbod dan wel bij hen past. Er wordt veel meer vraag gericht dan aanbod gestuurd gewerkt. Ook is er sprake van een betere kwaliteit van de kunstactiviteiten.

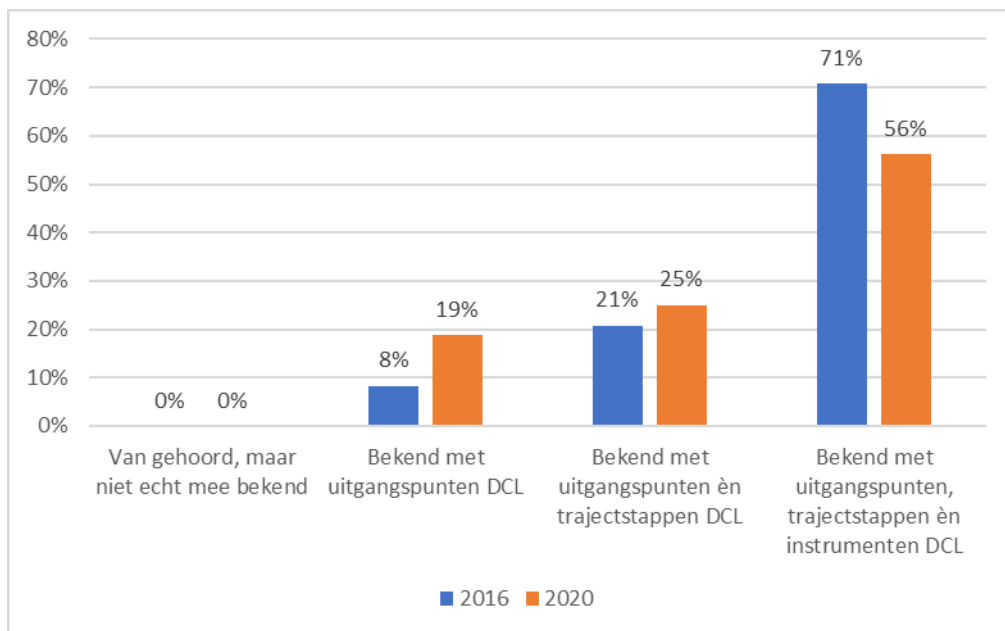
- Verbreding van de blik van de school in mogelijkheden op gebied van cultuureducatie.
- De kunstvakken leven weer meer op school en de aandacht voor cultuuronderwijs in de meest brede zin van het woord wordt versterkt.
- Successen op het terrein van *bereikte effecten van cultuureducatie op leerlingen en leerkrachten* (± 52%).
 - Een impuls voor leerlingen en leerkrachten. Leerkrachten raken geïnspireerd om zelf ook meer aan kunst en cultuur te doen. Activiteiten zorgen voor verwondering en verbeelding.
 - Leerlingen maken kennis met verschillende kunstdisciplines onder leiding van professionele docenten. Ze krijgen meer kunstlessen en er is meer ruimte voor experimenteren. Talenten worden ontdekt. Er is sprake van een andere inhoud, meer gericht op de ontwikkeling van een kind. Leerlingen zijn op kunstles gegaan.
 - De eigen groepsleerkracht kan betere kunstlessen geven aan zijn/haar leerlingen. Door de professionele inbreng van aanbieders wordt de inhoud van de activiteit verdiept. Het zelfvertrouwen van de leerkracht wordt verhoogd doordat ze een voorbeeld krijgen van een vakdocent. Scholen zien het effect van cultuureducatie, door de vakdocent in te zetten krijgen leerkrachten gelegenheid om de leerlingen te observeren en hun talenten te zien opbloeien.
 - Voldoening met behaalde resultaten.
 - Individuele leerkrachten kunnen hun eigen leervragen steeds beter formuleren.

Verder wordt gemeld (5%) dat steeds meer scholen gebruikmaken van het aanbod van de intermediair, en dat bestuurders horen van de resultaten en vervolgens de inzet van goede vakexperts stimuleren.

5 RESULTATEN TRAINERS

In 2016 verzorgde 44% van de trainers scholing op 1 of 2 DCL-scholen. In 2020 is het percentage trainers dat scholing op 1 of 2 DCL-scholen uitvoert lager: 25%. Het percentage trainers dat scholing op 3 tot 6 DCL-scholen uitvoert is in 2016 (36%) iets hoger dan in 2020 (31,3%). In 2020 zijn er meer trainers die scholing voor meer dan 7 scholen uitvoeren (43,9%) dan in 2016 (20%). In 2020 voert 18,8% van de trainers scholing uit voor 7-15 DCL-scholen en eveneens 18,8% voor 16-30 scholen. 6,3% van de trainers voert scholing uit voor meer dan 30 DCL-scholen.

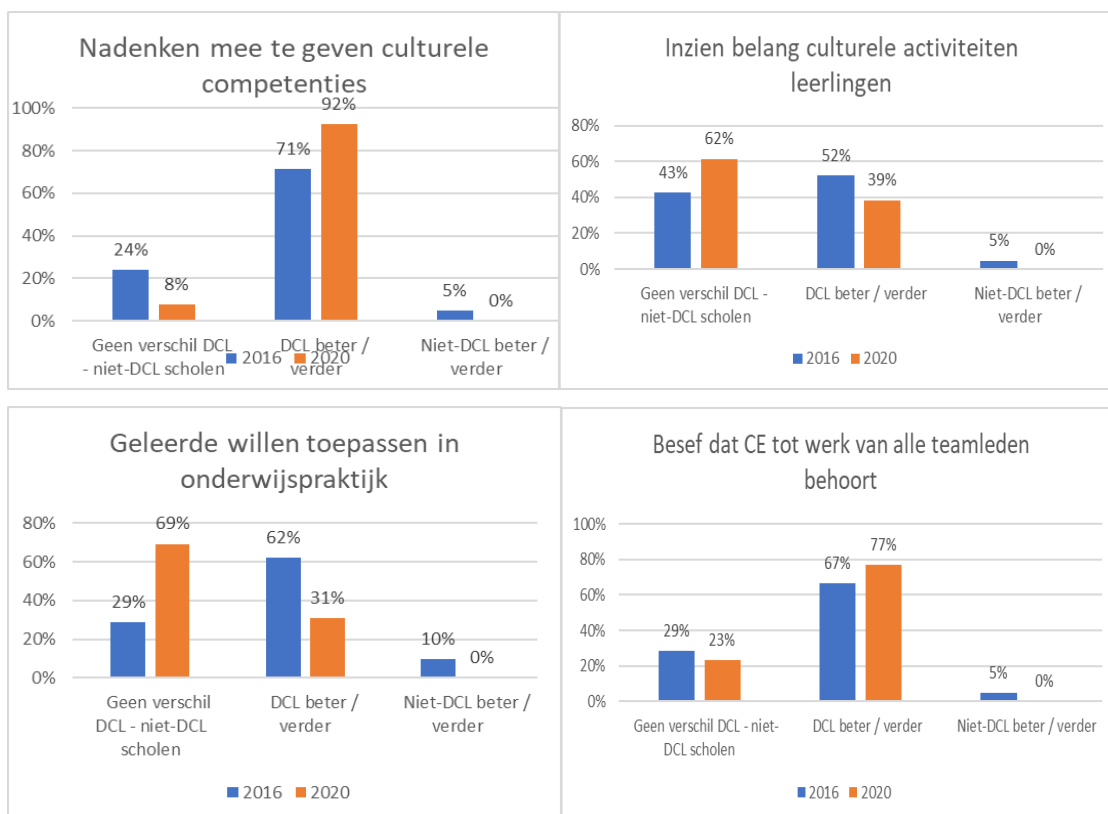
In onderstaande figuur is aangegeven hoe goed trainers op de hoogte zijn van DCL

Figuur 5.1: mate waarin trainers op de hoogte zijn van DCL

De meeste trainers zijn goed tot zeer goed op de hoogte van DCL. Geen enkele trainer is niet echt bekend met DCL. In 2016 zijn de trainers beter op de hoogte van DCL dan in 2020. In 2016 is 71% van de trainers zowel bekend met de uitgangspunten, de trajectstappen én de instrumenten van DCL, versus 56% in 2020.

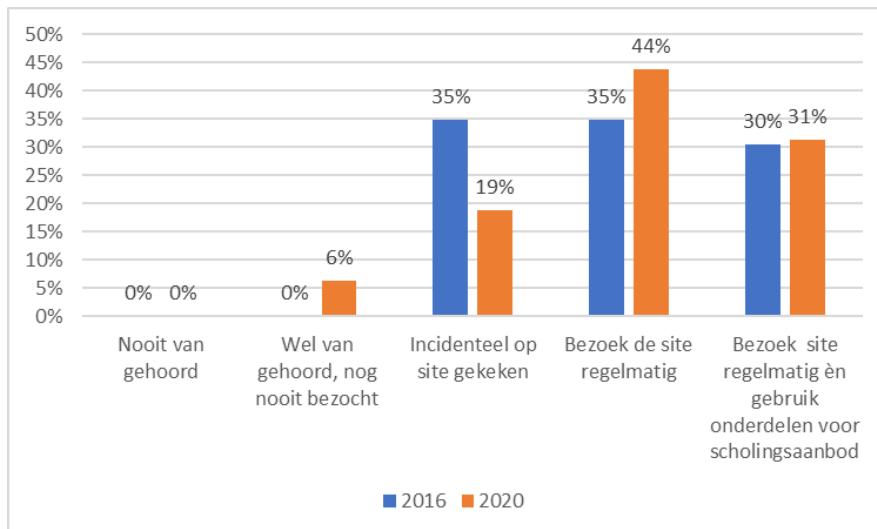
De meeste trainers (87,5% in 2016 en 81,3% in 2020) voeren ook scholingen / trainingen uit op niet-DCL-scholen en kunnen dus een vergelijking maken tussen scholen die wel of niet deelnemen aan DCL. In onderstaande figuren is deze vergelijking voor vier onderwerpen gemaakt.

Figuur 5.2a t/m 5.2d: mate waarin trainers verschillen zien tussen DCL- en niet-DCL-scholen

In vergelijking met 2016 zijn in 2020 meer trainers van mening dat DCL-scholen beter of verder zijn in het nadenken over culturele competenties die de school de leerlingen wil meegeven (71% in 2016 en 92% in 2020) en in het besef dat cultuureducatie tot het werk van iedereen binnen de school hoort (en niet alleen tot het werk van de icc-er) (67% in 2016 en 77% in 2020). In vergelijking met 2016 zijn in 2020 minder trainers van mening dat DCL-scholen beter / verder zijn in het willen borgen van de activiteit binnen het onderwijsaanbod (62% in 2016) / ofwel het geleerde willen toepassen in de praktijk (31% in 2020); en in het inzien van het belang van culturele activiteiten bij leerlingen (52% in 2016 en 39% in 2020).

De trainers is gevraagd of zij bekend zijn met de website www.decultuurloper.nl. Hun antwoorden zijn weergegeven in onderstaande figuur.

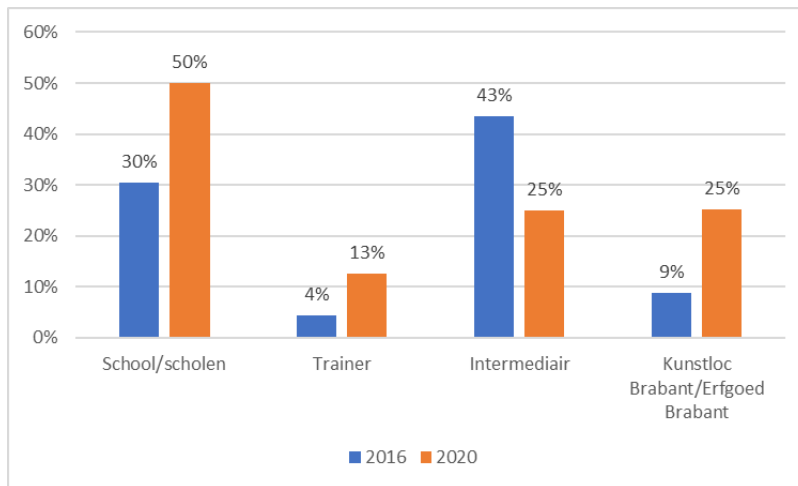
Figuur 5.3: mate waarin trainers bekend zijn met de DCL-website

Alle trainers zijn bekend met de website www.decultuurloper.nl, maar in 2020 heeft één trainer (6%) de site nog nooit bekeken. In vergelijking met 2016 bezoeken de trainers de site in 2020 vaker. In 2016 heeft 35% van de trainers incidenteel op de site gekeken, versus 19% in 2020. Het percentage trainers dat de site regelmatig bezoekt is hoger in 2020 (44%) dan in 2016 (35%). Zowel in 2016 (30%) als in 2020 (31%) bezoekt bijna een derde van de trainers de site regelmatig én gebruikt onderdelen van de site voor het eigen aanbod.

Scholing wordt vrijwel altijd (respectievelijk 52% en 44% altijd en 17% en 19% meestal) op schoolniveau uitgevoerd. Dat wil zeggen, dat alle deelnemers aan de scholing afkomstig zijn van één school. In een beperkt aantal gevallen worden scholingen bovenscholings uitgevoerd, met deelnemers van meer dan één school.

Van de trainers geeft zowel in 2016 (30%) als in 2020 (31%) bijna een derde aan dat de scholing op de meeste of alle DCL-scholen 1 dagdeel of minder in beslag neemt. In 2016 neemt de scholing in ruim een op de vijf gevallen (22%) bij de meeste of alle scholen 2 tot 3 dagdelen of meer in beslag. In 2020 betreft het 25%. Het percentage trainers dat aangeeft dat de scholing bij de meeste of alle DCL-scholen 4 dagdelen duurde ligt hoger in 2020 (38%) dan in 2016 (22%).

Aan de trainers is gevraagd bij wie vooral het initiatief ligt voor de scholing. In onderstaande figuur is afgebeeld welk percentage van de trainers heeft aangegeven bij wie het initiatief ligt voor de meeste of alle scholen.

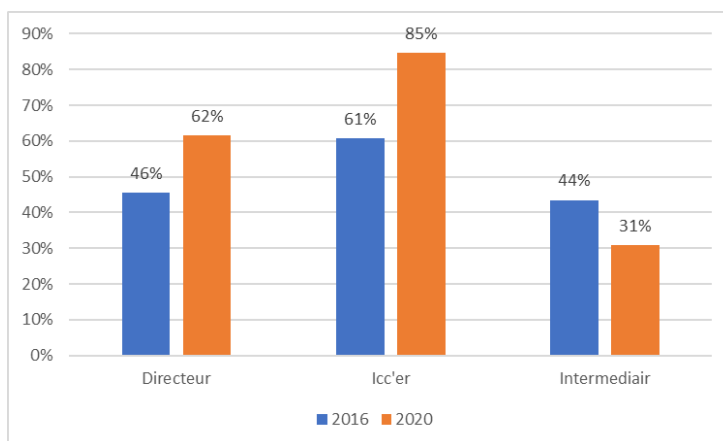
Figuur 5.4: initiatief voor de scholing op de meeste / alle scholen

Deze grafiek laat in termen van initiatief nemen grote verschillen zien tussen 2016 en 2020. Waar het initiatief voor de scholing in 2016 nog vooral bij de intermediair ligt (43%), ligt het initiatief in 2020 vooral bij de scholen zelf (50%). In 2020 komt de scholing ook vaker tot stand op initiatief van de trainer (13% versus 4%) en op initiatief van Kunstloc Brabant en/of Erfgoed Brabant (25% versus 9%).

Afstemming van de scholing / training op de vraag van de school komt zowel in 2016 (65%) als 2020 (75%) bij de meeste of alle DCL-scholen tot stand in een (of meerdere) gesprek(ken) en/of warme offerte en intake. In 35% (2016) / 50% (2020) van de gevallen vindt de afstemming bij de meeste of alle DCL-scholen telefonisch plaats en in een kwart van de gevallen via e-mail / schriftelijk.

Volgens de meeste trainers (70%) heeft in 2016 geen enkele school gebruik gemaakt van het standaard aanbod; in 2020 geeft 38% van de trainers dit aan. Ook geeft ongeveer twee derde van de trainers (65%) aan dat afstemming op geen enkele school al eerder plaatsvond, omdat zij al langer samenwerkten met de betreffende school. In 2020 geldt dit voor 38%.

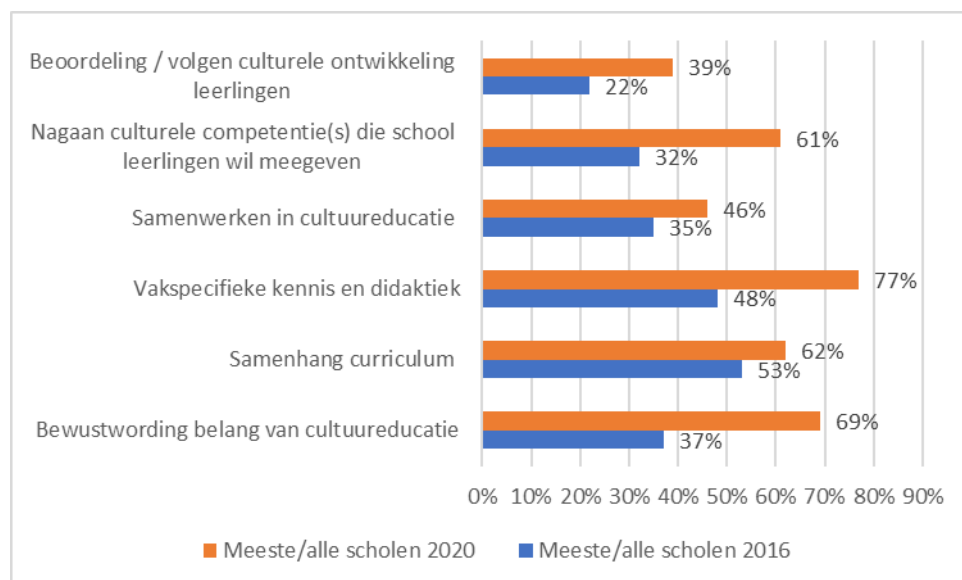
In onderstaande figuur is weergegeven wie betrokken is bij de afstemming van de scholing op de vraag van de school (geldt voor de meeste tot alle scholen per trainer).

Figuur 5.5: betrokkenen bij afstemming scholing op vraag van de school

In vergelijking met 2016 zijn in 2020 de directeur (46% versus 62%) en de ict-er van de school (61% versus 85%) vaker betrokken bij de afstemming van de scholing / training op de vraag van de school. Het aandeel van de intermediair is in 2020 (31%) lager dan in 2016 (44%).

Onderstaande figuur geeft weer welke doelen onderdeel hebben uitgemaakt van de scholing(en) / training(en).

Figuur 5.6: doelen die onderdeel uitmaken van de scholing / training op de meeste/alle scholen

In 2020 zijn alle genoemde scholingsdoelen vaker aangemerkt door de trainers dan in 2016 als meest belangrijk doel. In 2020 is 'vakspecifieke kennis en didactiek' het vaakst genoemde doel van de scholing; in 2016 is 'samenhang in het curriculum' het meest genoemde doel.

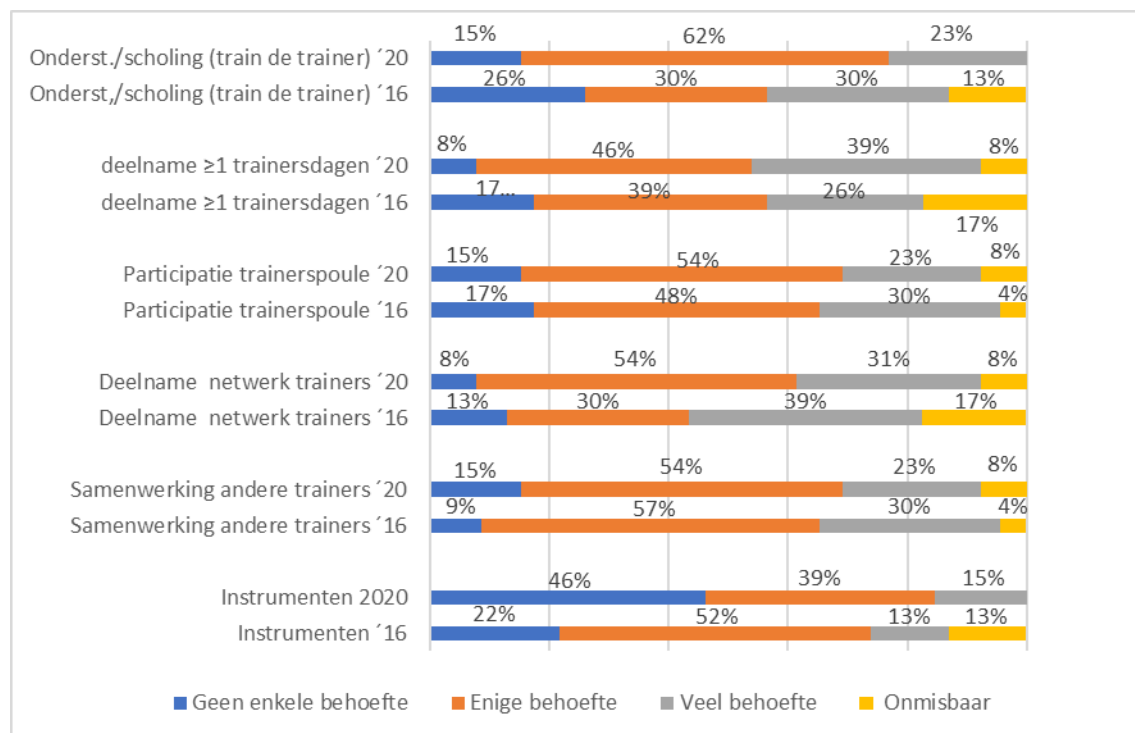
In zowel 2016 en 2020 ging het in de scholingen / trainingen het minst vaak over het beoordelen / volgen van de culturele ontwikkeling van de leerlingen. Ook 'samenwerken in cultuureducatie' is een relatief weinig gekozen doel in beide meetmomenten.

In 2020 lijkt het doel dat de school wil bereiken met de scholing / training voor de trainers duidelijker te zijn dan in 2016. In 2016 is dit doel voor de meeste of alle scholen glashelder voor 17% van de trainers, versus 52% in 2020. Grotendeelse duidelijkheid van het doel voor de meeste of alle scholen wordt in 2016 gerapporteerd door 35% van de trainers, versus 54% in 2020.

Om in de toekomst een (nog beter) scholings- / trainingsaanbod te kunnen doen dat is afgestemd op de scholingsbehoefte(n) van de DCL-scholen, hebben de trainers in 2016 het meest behoefte aan deelname aan een netwerk met trainers (57% van de trainers heeft daaraan veel behoefte of denkt dat deze deelname onmisbaar is). In 2020 geldt dit nog slechts voor 39%.

In 2016 hebben de trainers de minste behoefte aan instrumenten (26% van de trainers heeft daaraan veel behoefte of beschouwt dit als onmisbaar). Deze behoefte is in 2020 nog verder afgenomen (15% veel behoefte en 0% onmisbaar).

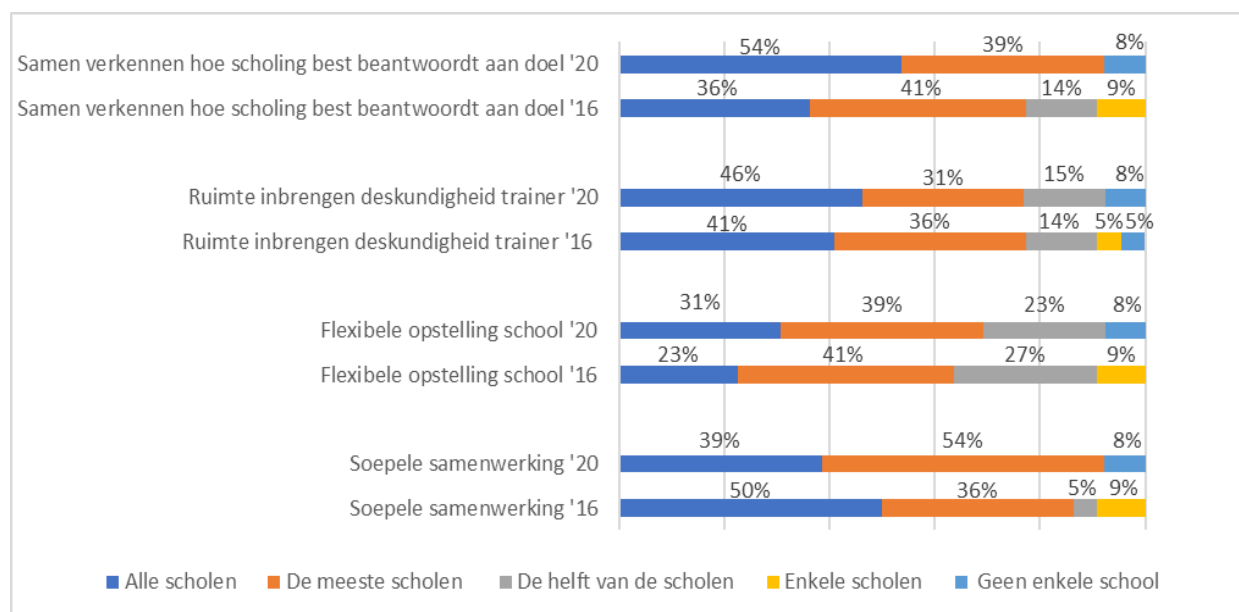
Figuur 5.7 laat voor alle aspecten zien wat de behoefte van de trainers is.

Figuur 5.7: zaken waaraan trainers behoefte hebben

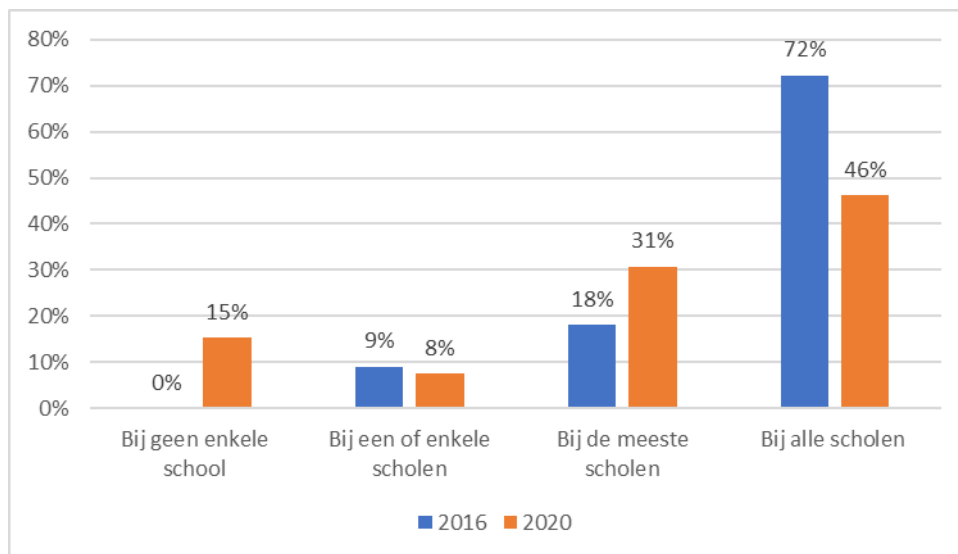
Het merendeel van de trainers (86% in 2016 en 93% in 2020) geeft aan dat er sprake is van een soepele samenwerking met alle of de meeste scholen. Over de flexibele opstelling van de scholen zijn de trainers minder tevreden. Volgens 36% van de trainers vertonen slechts enkele tot de helft van de scholen een flexibele opstelling. In 2020 geldt dit voor 31% van de scholen.

Figuur 5.8 laat voor alle aspecten zien hoe de trainers hun samenwerking met scholen beoordelen.

Figuur 5.8: beoordeling samenwerking met de scholen

Aan de trainers is gevraagd of zij na afloop met de school evalueren wat de scholing / training hen heeft opgeleverd. In onderstaande figuur zijn hun antwoorden weergegeven

Figuur 5.9: mate waarin trainers na afloop met de scholen evalueren

Bijna alle trainers evalueren na afloop met de school wat de scholing / training hen heeft opgeleverd. In 2016 wordt dit vaker gedaan (72% van de trainers altijd en 18% meestal) dan in 2020 (46% van de trainers altijd en 31% meestal).

In de meeste gevallen vragen trainers na afloop aan enkele deelnemers mondeling hun mening (gebeurt volgens 68% (2016) - 91% (2020) van de trainers op de meeste of alle scholen) of vindt er een gesprek plaats met degenen die de scholing / training vanuit de school hebben georganiseerd (gebeurt volgens 63% (2016) - 73% (2020) van de trainers op de meeste of alle scholen). Van een evaluatieformulier wordt slechts zelden gebruik gemaakt.

De trainers is gevraagd minimaal één en maximaal drie **leerpunten** aan te geven (wat zij hebben geleerd van de uitvoering van de scholing / training voor de toekomst).

In **2016** noemen de trainers in totaal 48 **leerpunten**. Deze leerpunten kunnen in de volgende 3 rubrieken worden ondergebracht:

- Leerpunten ten aanzien van *de voorbereiding van de scholing / training* (± 37%).
 - o *De intake*. De intake gaat verder dan alleen één afstemmingsronde met de icc-er van de school en moet duidelijker en intensiever. Het is van belang om geen aannames te maken en goed door te vragen. Een persoonlijk bezoek aan de school is belangrijk ter voorbereiding van de scholing / training. Een leerpunt is ook, dat scholen niet altijd zover zijn als ze zeggen of op papier hebben staan.
 - o *De afstemming van wederzijdse verwachtingen*. Een heldere afstemming van wederzijdse verwachtingen is belangrijk. Het is niet voldoende deze afstemming alleen met de icc-er te realiseren.

- Leerpunten ten aanzien van *de rol/betrokkenheid van het team in/bij de scholing / training* (± 37%).
 - o Het hele team dient bij de scholing / training betrokken te zijn.
 - o Een goede inschatting van het niveau van het team is nodig en de scholing / training dient te worden aangepast aan dat niveau.
 - o Commitment aan en eigenaarschap van de deskundigheidsbevordering bij de school (het team) is belangrijk. Het is niet voldoende als dit aanwezig is bij de icc-er en/of directie.
 - o Het proces kan niet worden versneld; het tempo van het team is bepalend. Oprachten worden niet altijd uitgevoerd, waarbij teamleden gebrek aan tijd als reden opgeven.
- *Overige leerpunten* (± 27%).
 - o De rol van de trainer. Zoals het steeds specifieker kunnen maken van de lessen en het groeien in de rol van begeleider en coach.
 - o De organisatie. Zoals niet te veel tijd tussen de trainingen laten zitten, omdat dit teveel aandachtsverlies geeft en alleen een traject uitvoeren, omdat een enkele bijeenkomst niet zinvol is.
 - o De afronding van de scholing / training. Dit is van belang, ook al voelt het of een traject niet altijd klaar is. Een leerpunt is ook, dat contact of bezoek na de training de borging versterkt.

In **2020** noemen de trainers in totaal 23 **leerpunten**. Deze leerpunten kunnen in de volgende 3 rubrieken worden ondergebracht:

- Leerpunten ten aanzien van *de voorbereiding van de scholing / training* (± 39%).
 - o De intake. Een goede intake is van belang. De vraag van de school nog explicieter maken: waarom doe je dit en wat wil je zien als opbrengst. Altijd zelf in gesprek gaan voorafgaand aan de scholing. De opdrachtgever een heldere taak geven omtrent het proces dat ingezet wordt. Het is immers hun wens om een proces op te zetten en de verandering te laten ontstaan.
 - o *De afstemming van wederzijdse verwachtingen*. Afstemmen is de basis. Wat verwachten ze van mij? Wat verstaan ze onder bepaalde begrippen? Hoe zie je dit dan terug in de klas? Etc. Niet alleen met de icc-er en/of directeur, maar juist ook met de betreffende leerkrachten. Geen aannames overnemen vanuit voorgaande gesprekken. Goede afstemming op papier zetten en daar regelmatig op terug komen. Het plannen van bijeenkomsten, coach momenten zijn erg belangrijk. Docenten schuiven makkelijk dingen voor zich uit.
- Leerpunten ten aanzien van *de rol/betrokkenheid van het team in/bij de scholing / training* (± 43%).

- Co-teaching werkt goed om de leerkracht voor de klas skills mee te geven hoe bewustzijn en cultuur samen kunnen gaan zonder het perspectief waarin het mag plaatsvinden uit het oog te verliezen.
- Leerkrachten hebben behoefte aan concrete voorbeelden, maar die helpen de duurzame verandering minder. Dit is een dilemma.
- Ik heb ervaren dat soms alleen voor de groep staan heel goed gaat en soms is het juist nodig om met z'n 2en voor de klas te staan voor het beste resultaat (ik samen met een andere collega-aanbieder).
- In kaart blijven brengen van het proces wil ik graag samen met de school doen, dit is tijdrovend helaas en lukt dus niet altijd.
- Niet bij alle scholen leven de competenties. Sommige scholen hebben een uitgebreide visie op onderwijs. Een helder en concreet beeld van waar ze naartoe willen. Soms is het beter om hiermee aan de slag te gaan. De competenties zijn dan een soort van 'verplichte ruis'. Ik merk dat DCL en de DCL-coaches flexibel zijn en mee kunnen bewegen met de school.
- Realiseerbaarheid van opdrachten in de praktijk. Waan van alle dag fietst er vaak dwars doorheen.
- Betrokkenheid wordt vergroot als ik autonomie bij school laat.
- Goede evaluatiegesprekken voeren met concrete actiepunten voor vervolgstappen.
- Als je het hele team kunt bereiken dan kun je daarmee veel meer klassen en dus kinderen bereiken.
- Het werken vanuit de gekozen culturele competenties (ambitie) is een eenvoudige manier om enige focus en een gezamenlijk doel te creëren. Het biedt houvast voor de icc-er om hem of haar traject onder de aandacht te brengen en houden. Ik moet hier als trainer meer nadruk op gaan leggen. Dit gaan gebruiken om deze gezamenlijke focus te creëren. En om het traject van de icc-er belangrijk te maken, dus ter ondersteuning van de icc-er.
- *Overige leerpunten (± 17%).*
 - Dat ik geen voorbeeldlessen meer geef.
 - Coaching van leerkrachten door bekwame coaches die de inhoud goed kennen tussen twee trainingen brengt een team in korte tijd 10 stappen verder.
 - De samenwerking met Kunstloc is moeizaam. Tussen scholen en mij is er direct contact en feedback wat erg prettig werkt. De wijze van sturing vanuit Kunstloc is minder soepel. Er wordt erg gestuurd op systemen, zoals bijvoorbeeld de warme offerte'. Die helpt het proces en de inhoud van de trainingen niet.

De trainers is gevraagd minimaal één en maximaal drie **knelpunten** aan te geven in hun samenwerking met de scholen.

In **2016** zijn door de trainers in totaal 38 **knelpunten** genoemd in hun samenwerking met de school / scholen. Deze knelpunten kunnen in de volgende 2 rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van (*de rol van*) *het team* ($\pm 50\%$).
 - o Het gebrek aan draagvlak / motivatie ($\pm 17\%$). Het gebrek aan draagvlak is niet altijd 'zichtbaar'. Teams kunnen enthousiast zijn, maar dit leidt niet altijd tot het zelf aan de slag gaan.
 - o (Verondersteld) tijdgebrek ($\pm 14\%$).
 - o Het gegeven dat het team niet (altijd) dezelfde verwachtingen heeft als besproken met directie en/of icc-er. Ook kunnen de verwachtingen binnen het team verschillend zijn ($\pm 14\%$).
 - o Het niet gemakkelijk helder kunnen krijgen van de vraag / behoefte van het team ($\pm 8\%$).
- Knelpunten ten aanzien van *rollen en betrokkenheid* ($\pm 28\%$).
 - o Directie / icc-er zijn niet actief betrokken / aanwezig.
 - o Er is geen persoonlijke begeleiding in de klas.
 - o Er is gebrek aan visie op de school.
 - o Er is geen goede kennis van DCL op de school.
 - o Onduidelijk is wie welke rol heeft zowel op schoolniveau (icc-er/directie) als buiten de school (intermediair; trainer; Kunstbalie).

In **2020** zijn door de trainers in totaal 22 **knelpunten** genoemd in hun samenwerking met de school / scholen. Deze knelpunten kunnen in de volgende 3 rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *tijd en ruimte* ($\pm 38\%$).
 - o Er is sprake van tijdsdruk. Soms is er vanuit de klas meer behoefte om langer door te gaan maar dan is daar geen tijd voor in het aantal keer dat met elkaar is afgesproken in de warme offerte. Hoe ga je daar mee om? Soms ook worden afgesproken tijdschema's aangepast door de gang van alle dag. Schakelen naar een ander moment kan wel maar niet altijd. Dat kan continuïteit in de weg staan.
 - o Er is te weinig ruimte voor goed overleg. Stagnatie van het proces kan ontstaan door vele zaken, zoals directeur-wisseling, lage beoordeling van de inspectie en/of teamleden die vertrekken. Het ontbreekt aan ruimte voor ontwikkeling binnen curriculum en taken. Scholen hebben vaak prachtige ambities opgesteld, maar vinden het lastig om daadwerkelijk ruimte in te plannen om er ook aan te werken.
 - o Financiën.
- Knelpunten ten aanzien van *rollen en betrokkenheid* ($\pm 38\%$).
 - o Commitment en betrokkenheid van school/leerkrachten/directie/management is niet altijd aanwezig. Verantwoordelijkheid en eigenaarschap voor het traject wordt niet altijd genomen door directie/leerkrachten. Icc-er en directeur hebben niet altijd het hele docententeam in het traject meegenomen, zodat er bij leerkrachten wel eens onduidelijkheid/weerstand bestaat.

- De school denkt nog te veel in 'hokjes'. Vaak te herkennen aan het bestaan van 'projectgroepen'.
- Oefenen, uren maken door de teamleden. Inzicht en enthousiasme is 1. Echt oefenen is minstens zo belangrijk. Uitstellen van het oefenen vanuit diverse redenen (Coaches helpen om drempels te nemen).
- Intermediair en de kennis die deze heeft over wat de aanbieder, coach, co-teacher kan doen of heeft gedaan.
- Knelpunten ten aanzien van *het proces* (± 24%).
 - Het proces in kaart brengen is tijdrovend; een onder geschoven kindje tijdens het proces.
 - Overlegmomenten mogen nog beter geformuleerd worden t.a.v. wat men als uitkomst van het gesprek wil zien.
 - Communicatie naar andere, niet aan de training deelnemende collega's.
 - Zichtbaarheid op wat co-teaching daadwerkelijk is en kan betekenen binnen het onderwijs op een bredere manier.
 - DCL stelt zich tot nu toe passief op naar buiten. Misschien kan een proactieve samenwerking en uitvoering, meer zichtbaarheid en bekendheid bieden aan DCL bij scholen. Ook wat betreft de regeling erg aantrekkelijk is om op aan te haken.

Tot slot is de trainers gevraagd minimaal één en maximaal drie **successen** te noemen in termen van wat de training / scholing uiteindelijk heeft opgeleverd) in hun samenwerking met de school / scholen.

In **2016** zijn door de trainers zijn in totaal 53 **successen** genoemd. Deze successen kunnen in de volgende 3 rubrieken worden ondergebracht:

- Successen ten aanzien van *opbrengsten voor het team* (± 44%).
 - Bewustwording, inspiratie en enthousiasme.
 - Toegenomen inzicht in, kennis van en interesse voor cultuureducatie.
 - Kennismaking met cultuureducatie voor leerlingen.
 - Anders denken over en kijken naar (cultuur)onderwijs.
 - Toegenomen zelfvertrouwen en zelfreflectie.
 - Meer tools in handen gekregen.
- Successen ten aanzien van *inhoudelijke opbrengsten* (± 28%).
 - Implementatie van het geleerde in de dagelijkse onderwijspraktijk.
 - Verankering van het geleerde omdat het ook toepasbaar is buiten het cultuuronderwijs.
 - Opstelling van een lesplan voor een vakgebied voor de komende jaren.
 - Meer los (kunnen) komen van een lesmethode.
 - Van productgericht naar procesgericht werken.
 - Er is meer sprake van gemeenschappelijk taalgebruik.
- *Overige successen* (± 28%).

- Opbrengsten voor de trainer. Zoals meer bekendheid van de workshop; ook buiten DCL; het opdoen van ervaringen en het komen tot meer structurele samenwerking.
- Opbrengsten voor de leerlingen. Zoals hun grote betrokkenheid bij vakoverschrijdende projecten; hun blijheid en creativiteit en de 'wauwfactor' van het betrekken van het derde domein.

In **2020** zijn door de trainers zijn in totaal 27 **successen** genoemd. Eén trainer geeft aan nog geen successen te kunnen benoemen. De 27 genoemde successen kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

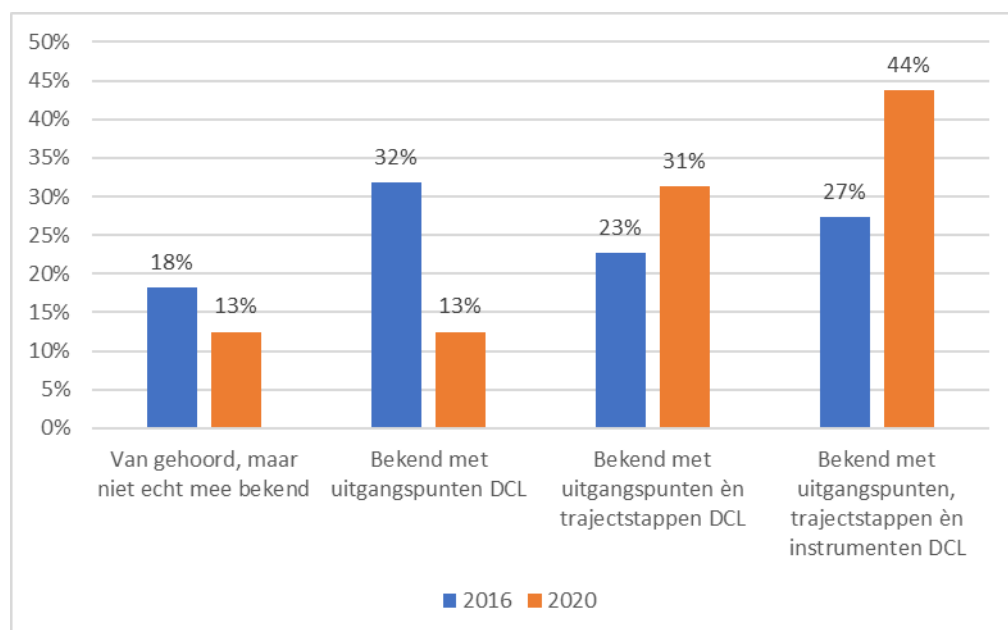
- Successen ten aanzien van *opbrengsten voor het team* (± 48%).
 - Inzicht in hoe zelfontplooiing iets anders is dan praten over wat je hebt bereikt.
 - Grotere bewustwording, waarom doe je de dingen die je doet.
 - 'Muziek is niet moeilijk, ik kan het morgen doen', is veel gehoorde feedback
 - Leerkrachten ervaren de 'drempel' om met kunsteducatie aan de slag te gaan als minder hoog. 'OH! ik hoef niet goed te kunnen zingen om toch een muzieklus te geven'.
 - Poster in lerarenkamer naar aanleiding training Vrije Vogel: Stap uit je comfortzone 1+1=3. Wat breng ik? Dit is mijn expertise, kom deze bij mij halen. Wat kom ik halen? Hier voel ik me niet kundig in en vraag ik hulp.
 - Docenten staan met meer beeldende bagage voor de klas. Daardoor neemt de diversiteit in de lessen toe, dat is fijn voor de leerlingen.
 - Ontwikkeling icc-er.
 - Attitudeverandering: Ik ben als leerkracht niet de alleswetende en ga samen met de leerlingen onderzoeken.
 - Communicatie helderder op gang gebracht, meer gesprekken over hoe les te geven en onderlinge samenwerking.
 - Attitudeverandering t.a.v. invulling culturele competentie: "Ik heb met mijn team alles in huis om onze lessen leerzaam in te vullen zonder druk te voelen van het opzetten."
 - Leerkracht is zich meer bewust geworden van de impact van woorden, aanmoedigingen en haar eigen handelen als middel wat de klas beïnvloedt via kunst, creatieve werkvormen.
 - Dat leerkrachten echt zin hebben om aan de slag te gaan en ook inzien hoe dit echt onderwijs is.
 - Een directe integratie van de procesgerichte didactiek in een thematische methode voor WO.
- Successen ten aanzien van *inhoudelijke opbrengsten* (± 19%).
 - Meer creativiteitscirkel die gehanteerd wordt tijdens de lessen dan productgericht.
 - Betere inbedding cultuureducatie in de school.
 - Aan kunnen sluiten bij de onderwijsvisie van een school. Dus een bijdrage leveren aan het neerzetten van (in dit geval) onderzoekend thematisch onderwijs.

- Meer aandacht voor vakoverstijgend werken i.p.v. verwerkingsles beeldend bijvoorbeeld.
- Dat kunst en cultuur ook een belangrijk aandeel heeft in school, en niet alleen om producten af te leveren of voor het plezier.
- *Successen op leerling niveau (± 26%).*
 - Meer bewustzijn bij de leerling.
 - Leerkrachten die enthousiast zijn over de reacties van de leerlingen. Ze zien wat het teweegbrengt. Ze hebben ervaren hoe een goed creatief proces leerlingen 'aan' zet.
 - Anders kijken naar leerlingen.
 - De kaders worden vrijer: er is meer ruimte voor inbreng en creativiteit van de kinderen.
 - Beter samenwerken en beter begrip voor elkaar in de klas tussen de leerlingen.
 - Leerlingen krijgen meer ruimte voor eigen inbreng in de beeldende lessen.
 - Inzicht dat veel leerlingen tot veel meer in staat zijn. Herkennen van kwaliteiten van leerlingen, die kwaliteiten erkennen en benutten voor hun ontwikkeling.
- *Overige successen (± 7%).*
 - Ik word veel teruggevraagd omdat mensen het aanstekelijk en inspirerend vinden.
 - Ik krijg filmpjes toegestuurd met kleine lesjes met vragen daarbij.

6 RESULTATEN AANBIEDERS

In 2016 verzorgde 38% van de aanbieders activiteiten op 1 of 2 DCL-scholen. In 2020 is het percentage aanbieders dat activiteiten op 1 of 2 DCL-scholen uitvoert lager: 19%. Het percentage aanbieders dat activiteiten op 3 tot 6 DCL-scholen uitvoert is in 2016 (42%) iets hoger dan in 2020 (38%). In 2020 zijn er meer aanbieders die activiteiten voor meer dan 6 scholen uitvoeren (44%) dan in 2016 (21%).

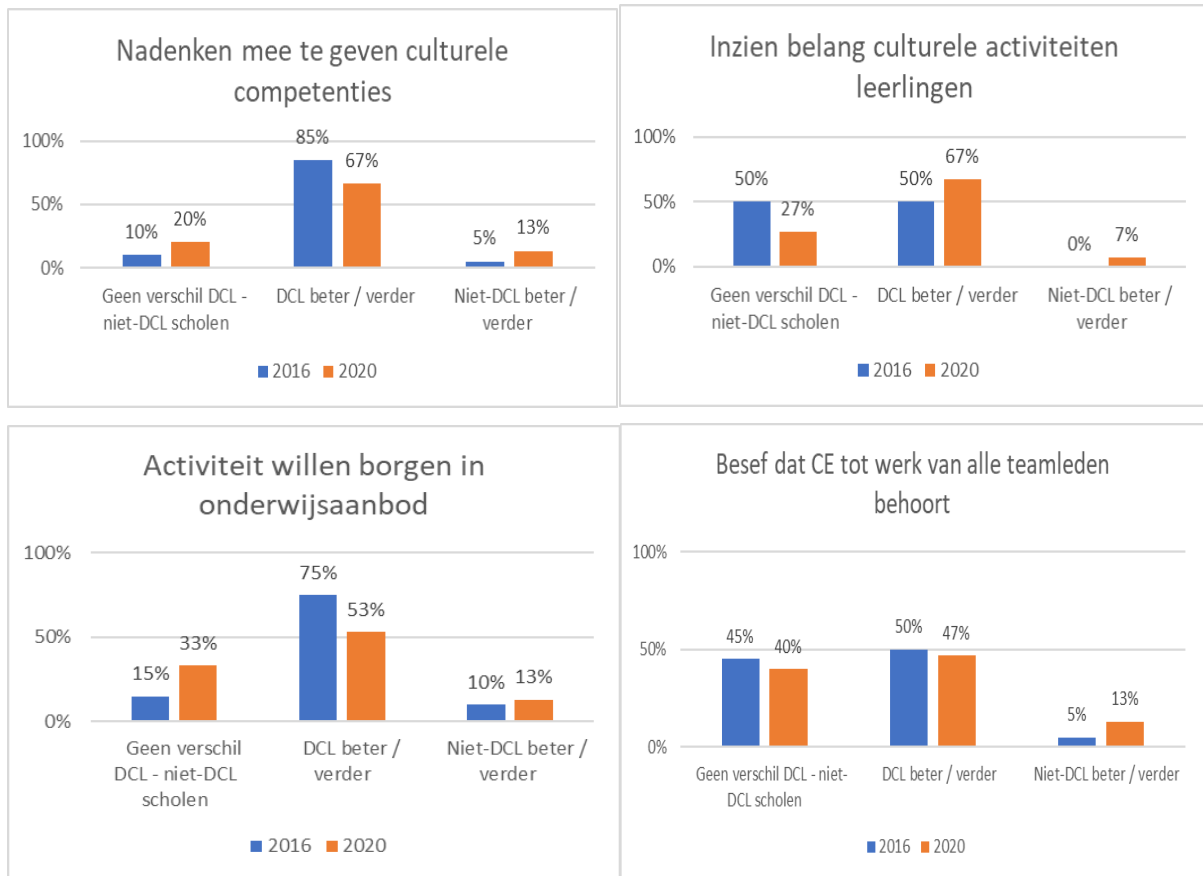
In onderstaande figuur is aangegeven hoe goed aanbieders op de hoogte zijn van DCL

Figuur 6.1: mate waarin aanbieders op de hoogte zijn van DCL

De meeste aanbieders zijn in 2016 redelijk tot goed op de hoogte van DCL. In 2020 zijn de meeste aanbieders goed tot zeer goed op de hoogte van DCL. Voor een klein aantal aanbieders (18% in 2016 en 13% in 2020) geldt, dat zij niet echt bekend zijn met DCL. 32% (2016) / 13% (2020) van de aanbieders is bekend met de uitgangspunten van DCL. 23% (2016) / 31% (2020) van hen is daarnaast bekend met de DCL-trajectstappen. 27% (2016) / 44% (2020) van de aanbieders is zowel bekend met de uitgangspunten, de trajectstappen én de instrumenten van DCL.

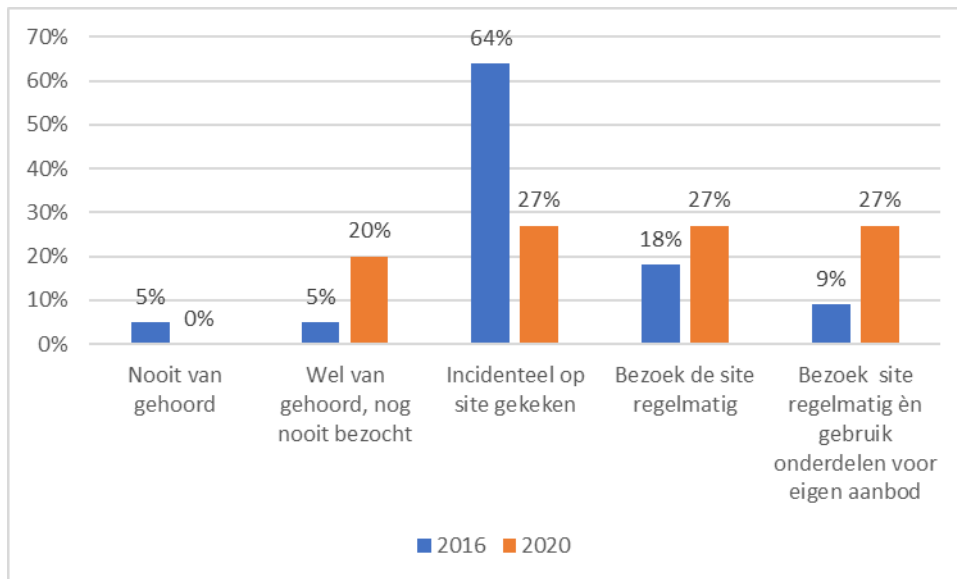
Vrijwel alle aanbieders (91% in 2016 en 100% in 2020)) voeren ook culturele activiteiten uit op niet-DCL-scholen en kunnen dus een vergelijking maken tussen scholen die wel of niet deelnemen aan DCL. In onderstaande figuren is deze vergelijking voor vier onderwerpen gemaakt.

Figuur 6.2a t/m 6.2d: mate waarin aanbieders verschillen zien tussen DCL- en niet-DCL-scholen

Zowel in 2016 als in 2020 is bijna of minstens de helft van de aanbieders van mening dat DCL-scholen op alle genoemde fronten beter of verder zijn dan niet DCL-scholen. Dat geldt voor het nadenken over culturele competenties die de school de leerlingen wil meegeven (85% in 2016 en 67% in 2020); voor het willen borgen van de activiteit binnen het onderwijsaanbod (75% in 2016 en 53% in 2020); voor het inzien van het belang van culturele activiteiten bij leerlingen (50% in 2016 en 67% in 2020) en voor het besef dat cultuureducatie tot het werk van iedereen binnen de school hoort (en niet alleen tot het werk van de icc-er) (50% in 2016 en 47% in 2020).

De aanbieders is gevraagd of zij bekend zijn met de website www.decultuurloper.nl. Hun antwoorden zijn weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 6.3: mate waarin aanbieders bekend zijn met de DCL-website

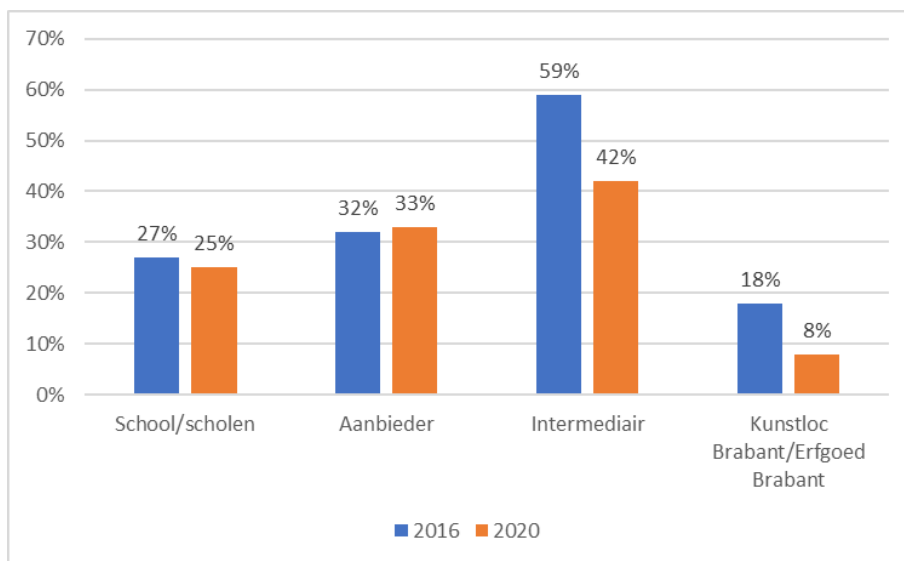
In 2016 zijn de meeste aanbieders weliswaar bekend met de website www.decultuurloper.nl, maar hebben zij er in de meeste gevallen (64%) slechts incidenteel naar gekeken, of zelfs nooit (10%). Ruim een kwart van de aanbieders in 2016 bezoekt de site regelmatig (27%). Van deze aanbieders gebruikt een derde (9%) ook onderdelen van de site voor het eigen aanbod. In 2020 heeft iets minder dan de helft van de aanbieders de site of nog nooit bekeken, ook al zijn ze dat wel van plan (20%) of slechts incidenteel een bezoek gebracht aan de site (27%). Meer dan de helft van de aanbieders in 2020 (54%) bezoekt de site regelmatig, en de helft van hen gebruikt onderdelen van de site voor het eigen aanbod.

Aan de aanbieders is gevraagd tot welk domein de door hen uitgevoerde activiteiten behoren. In 2016 konden ze slechts kiezen voor één domein; in 2020 konden ze per domein aangeven of hun activiteiten daar nooit; soms; meestal of altijd toe behoorden. Volgens de meeste aanbieders behoren de door hen uitgevoerde activiteiten tot domein 1 (64% in 2016 en 92% in 2020). Ruim een kwart van de aanbieders (27%) meldt in 2016 dat de door hen uitgevoerde activiteiten tot domein 3 behoren (in 2020 is dat 46%), en volgens bijna één op de tien aanbieders in 2016 (9%) voeren zij activiteiten in domein 2 uit (38% in 2020). Alhoewel de percentages in 2020 hoger liggen dan in 2016 (als gevolg van de gewijzigde antwoord categorieën) is de verhouding op beide meetmomenten hetzelfde: veruit de meeste activiteiten behoren tot domein 1, gevolgd door domein 3. Relatief de minste activiteiten behoren tot domein 2.

In 2016 zijn in 50% van de gevallen de activiteiten van de aanbieder, op de meeste of alle scholen, uitgevoerd als onderdeel van een 'cultuurdag(deel)' waarbij meerdere aanbieders betrokken waren. In 2020 is dit voor 31% van de aanbieders het geval. In 2016 was eveneens in 50% van de gevallen deze cultuuraanbieder de enige die activiteiten uitvoerde op de school. In 2020 geldt dat voor 46% van de gevallen.

Van de aanbieders geeft 36% (2016) – 8% (2020) aan dat de activiteiten op de meeste of alle DCL-scholen 2 tot 3 dagdelen in beslag namen. Eveneens 36% (2016) van de aanbieders geeft aan dat de activiteiten op de meeste of alle scholen 4 dagdelen of meer in beslag namen; versus 23% in 2020. In 2016 neemt de uitvoering van de activiteiten in 32% van de gevallen 1 dagdeel of minder in beslag, versus 39% in 2020. In vergelijking met 2016 lijken de activiteiten in 2020 relatief vaak minder tijd in beslag te nemen.

Aan de aanbieders is gevraagd bij wie vooral het initiatief ligt voor de uitvoering van de activiteiten. In onderstaande figuur is afgebeeld welk percentage van de aanbieders heeft aangegeven bij wie het initiatief ligt voor de meeste of alle scholen (er kon worden gekozen voor meerdere initiatiefnemers).

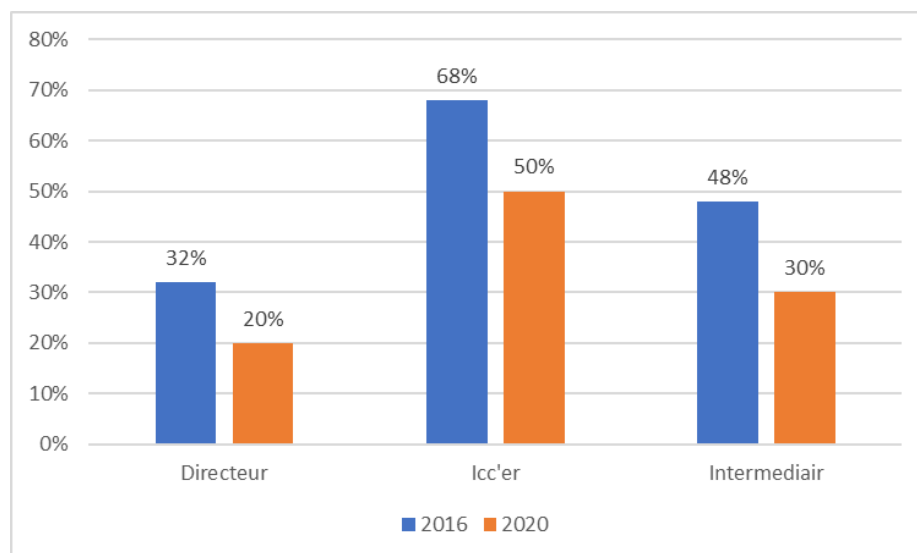
Figuur 6.4: initiatief voor de uitvoering van de activiteiten op de meeste / alle scholen

Het initiatief voor de uitvoering van de activiteiten ligt in 2016 vooral bij de intermediair (in 59% is dat het geval voor de meeste of alle scholen) en de aanbieder (32%). De scholen zelf namen volgens de aanbieders in 2016 in 27% van de gevallen het initiatief. Kunstbalie en/of Erfgoed Brabant nam dat initiatief in 18% van de gevallen. In 2020 valt allereerst op dat het initiatief vaker door slechts één partij wordt genomen dan in 2016. Vervolgens valt op dat het initiatief in 2020 ongeveer even vaak als in 2016 ligt bij de scholen (27% en 25%) en de aanbieder zelf (32% en 33%). Het aandeel van de intermediair en van Kunstloc Brabant en/of Erfgoed Brabant is in 2020 fors afgenomen (respectievelijk -17% en -10%).

Afstemming van activiteit(en) op de vraag van de school kwam in 59% (2016) – 50% (2020) van de gevallen bij de meeste of alle DCL-scholen tot stand in een (of meerdere) gesprek(ken) en/of warme offerte en intake. In 41% (2016) – 30% (2020) van de gevallen vond de afstemming bij de meeste of alle DCL-scholen plaats via e-mail / schriftelijk en in 32% (2016) – 10% (2020) van de gevallen telefonisch.

Een derde van de aanbieders (32%) in 2016 geeft aan dat alle of de meeste scholen gebruik hebben gemaakt van het standaard aanbod, versus 25% in 2020. Bijna een kwart van de aanbieders (23%) geeft in 2016 aan dat afstemming op alle of de meeste scholen al eerder plaatsvond, omdat zij al langer samenwerken met de betreffende school. In 2020 geldt dit voor 40%.

In onderstaande figuur is weergegeven met wie (individueel of in combinatie met een of meerdere anderen) de afstemming van de leerling activiteiten op de vraag van de school in de meeste of alle gevallen plaats heeft gevonden.

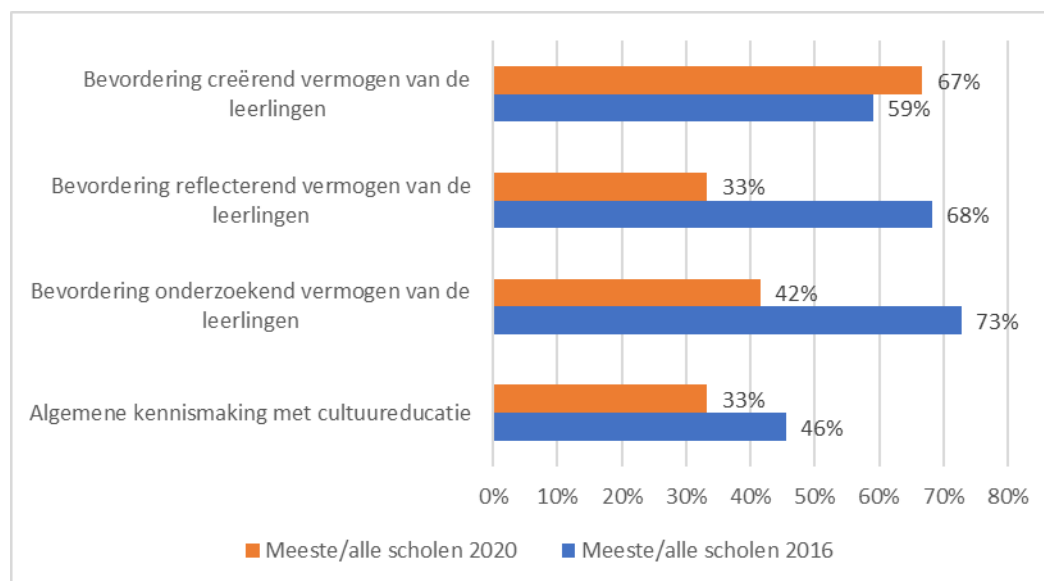
Figuur 6.5: betrokkenen bij afstemming activiteiten op vraag van de school

Volgens 68% van de aanbieders in 2016 vond de afstemming van de leerling activiteiten op de vraag van de school in de meeste of alle gevallen plaats met de icc-er van de school. Dit gebeurde volgens 32% van de aanbieders meestal of altijd met de directeur van de school en volgens 48% met de DCL-intermediar van de school. In 2020 valt allereerst op dat de afstemming vaker met slechts één partij plaatsvond dan in 2016. Evenals in 2016 is in 2020 de icc-er van de school de belangrijkste afstemmingspartner (50%), gevolgd door de intermediair (30%) en de directeur van de school (20%).

Zoals blijkt uit onderstaande figuur is er sprake van diversiteit in doelen van de aangeboden culturele activiteiten. Als de voor de meeste tot alle scholen geldende doelen worden bezien, gaat het in 2016 in de meeste gevallen om bevordering van het onderzoekend vermogen van de leerlingen (73%), bevordering van het reflecterend vermogen van de leerlingen (68%) en bevordering van het creërend vermogen van de leerlingen (59%). Volgens minder aanbieders in 2016 was het hoofddoel op de meeste of alle scholen een algemene kennismaking met cultuureducatie (46%).

In 2020 is veel minder vaak dan in 2016 gekozen voor een combinatie van doelen op de meeste of alle scholen. In 2020 springt de doelstelling 'bevordering van het creërend vermogen van de leerlingen' eruit als meest gekozen doel (67%). In 42% van de gevallen is de bevordering van het onderzoekend vermogen van de leerlingen op de meeste of alle scholen het doel van de aangeboden culturele activiteit. Een algemene kennismaking met cultuureducatie en bevordering van het

reflecterend vermogen van de leerlingen behoort in 2020 op een derde van de meeste of alle scholen tot de gekozen doelstelling van de aangeboden activiteiten.

Figuur 6.6: belangrijkste doelen van de leerling activiteiten

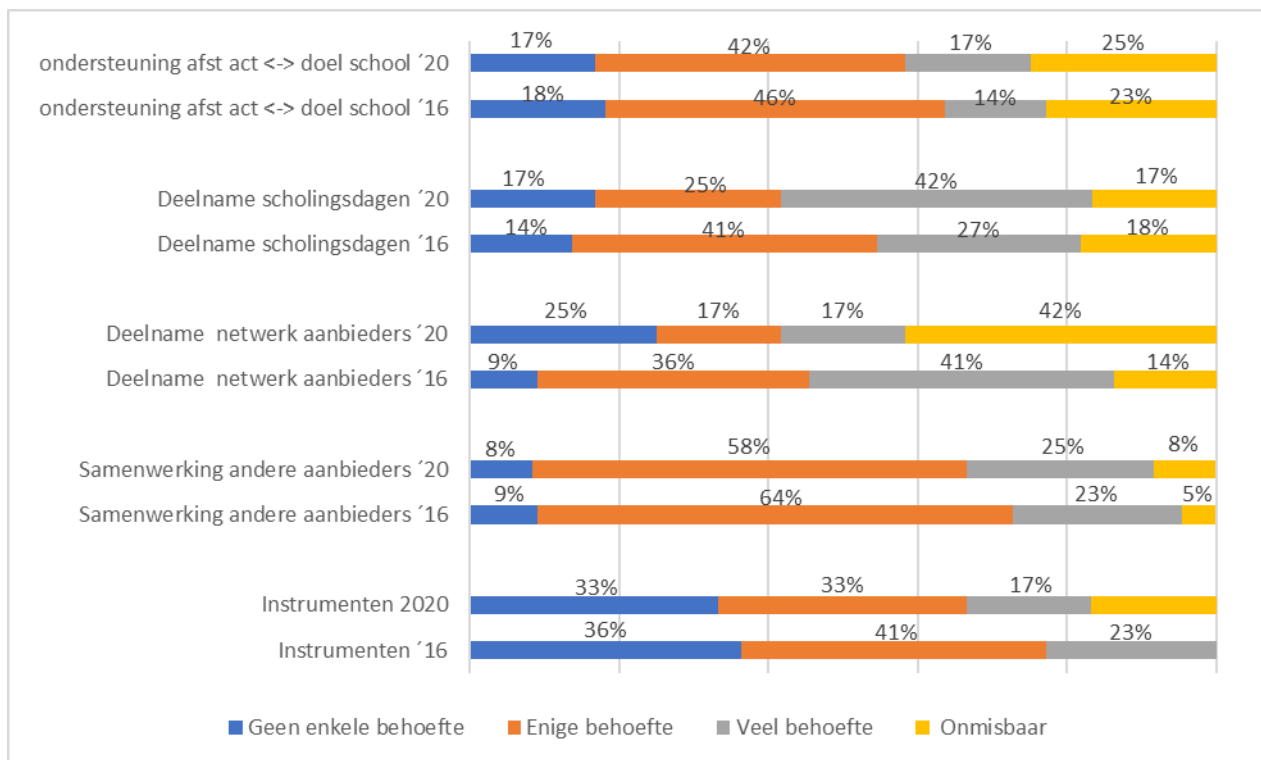
Voor de aanbieders lijkt het doel dat de school wil bereiken met de leerling activiteiten over het algemeen duidelijker in 2016 dan in 2020. Van de aanbieders in 2016 geeft 50% aan dat dit doel voor de meeste of alle scholen glashelder was; versus 25% in 2020. 36% van de aanbieders in 2016 geeft aan dat dit doel voor de meeste of alle scholen grotendeels duidelijk is, versus 33% in 2020.

Over het behalen van het belangrijkste doel dat elke school had met de activiteit(en) zijn de aanbieders in 2016 positiever gestemd dan in 2020. Volgens 50% van de aanbieders in 2016 hebben alle scholen dat doel behaald; versus 25% in 2020. Volgens 23% (2016) van hen behaalden de meeste scholen dat doel, versus 42% in 2020.

Aan de aanbieders is gevraagd waaraan zij behoefte hebben om in de toekomst een (nog beter) activiteitenaanbod te kunnen doen dat is afgestemd op de doelen van de DCL-scholen. De door hen aangegeven behoeften vertonen op beide meetmomenten gelijkenis, maar lijken in 2020 iets meer uitgesproken te zijn dan in 2016.

De aanbieders hebben het meest behoefte aan deelname aan een netwerk met aanbieders (55% van de aanbieders heeft daaraan veel behoefte of denkt dat deze deelname onmisbaar is, versus 59% in 2020). Waar in 2016 nog 14% van de aanbieders de deelname aan een netwerk van aanbieders als onmisbaar ervaart is dat percentage in 2020 opgelopen tot 42%.

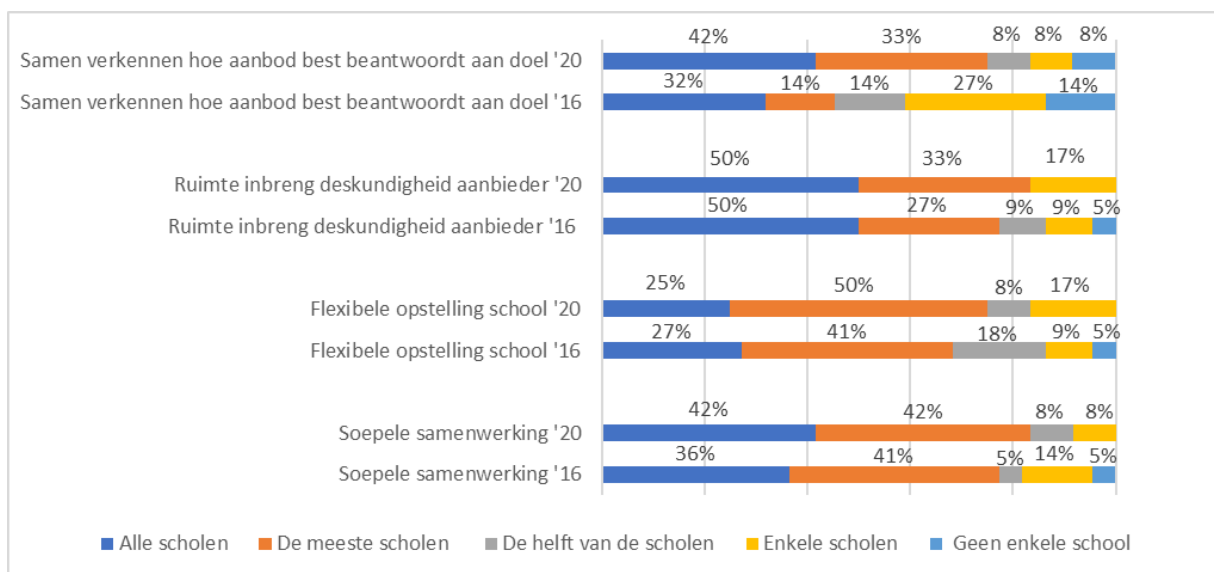
(Bijna) een kwart van de aanbieders (23% in 2016 en 25% in 2020) geeft aan het krijgen van ondersteuning om hun activiteiten zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de doelen die de school wil bereiken, onmisbaar te vinden! De minste behoefte hebben zij aan instrumenten (77% van de aanbieders heeft daaraan in 2016 geen behoefte of slechts enigszins, versus 66% in 2020). Onderstaande figuur laat voor alle aspecten zien wat de behoefte van de aanbieders is.

Figuur 6.7: zaken waaraan aanbieders behoefte hebben

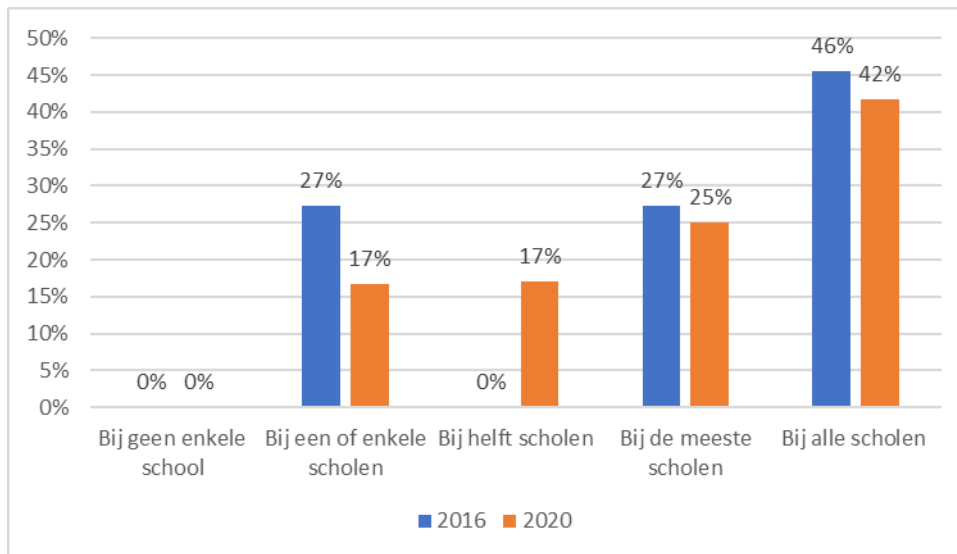
Het merendeel van de aanbieders (77% in 2016 en 83% in 2020) geeft aan dat er bij de meeste tot alle scholen ruimte is om de deskundigheid van de aanbieder in te brengen. Over het samen verkennen hoe de activiteit(en) voor de leerlingen het beste beantwoordt / beantwoorden aan de vraag van de school zijn de minste aanbieders in 2016 tevreden. Volgens 46% was dat het geval bij de meeste of alle scholen. In 2020 is dit percentage opgelopen tot 75%.

Onderstaande figuur laat voor alle aspecten zien hoe de aanbieders hun samenwerking met scholen beoordelen.

Figuur 6.8: verloop samenwerking met de scholen

Aan de aanbieders is gevraagd of zij na afloop met de school evalueren wat de uitvoering van de activiteiten hen heeft opgeleverd. In onderstaande figuur zijn hun antwoorden weergegeven

Figuur 6.9: mate waarin aanbieders na afloop met de scholen evalueren

Bijna alle aanbieders evalueren na afloop met de school wat de uitvoering van de activiteiten hen heeft opgeleverd. 42% (2020) tot 46% (2016) van de aanbieders doet dat altijd en 25% (2020) tot 27% (2016) van de aanbieders meestal.

In de meeste gevallen vragen aanbieders na afloop aan enkele deelnemers mondeling hun mening (gebeurt volgens 58% (2020) - 64% (2016) van de aanbieders op de meeste of alle scholen) of vindt er een gesprek plaats met degenen die de activiteit(en) vanuit de school hebben georganiseerd (volgens 64% (2016) – 67% (2020) van de aanbieders op de meeste of alle scholen).

Door de aanbieders zijn in **2016** in totaal 43 **leerpunten** (wat zij hebben geleerd van de uitvoering van de activiteit(en) voor de toekomst) genoemd. Deze leerpunten kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

- Leerpunten ten aanzien van *de voorbereiding van de culturele activiteit(en) voor leerlingen* (± 39%).
 - o Het verhelderden van de vraag: de school om schriftelijke briefing over wensen en doelen vragen; ambities en doelen van scholen helder krijgen; goed luisteren naar de vraag van de leerkrachten.
 - o Eerder overleg tussen intermediair en geïnteresseerde scholen.
 - o Meer inzicht krijgen in DCL en de eigen rol helder verwoorden.
 - o Duidelijk zijn over verwachtingen.
- Leerpunten ten aanzien van *de rol van het team bij de culturele activiteit(en) voor leerlingen* (± 29%).
 - o Draagvlak en betrokkenheid (manier waarop inhoudelijke betrokkenheid van alle leerkrachten bewerkstelligd kan worden; het team moet goed worden meegenomen

in het traject; het samen met één leerkracht ontwikkelen van een project leidt niet vanzelf tot een groot draagvlak bij andere leerkrachten).

- Leerkrachten zijn vooral gericht op prestaties en niet zozeer op zaken als onderzoekend vermogen van leerlingen.
- Leerlingen kunnen vaak meer dan leerkrachten denken.
- Deskundigheid van leerkrachten is van groot belang: een grotere deskundigheid leidt tot grotere effecten en workshops aan leerlingen hebben een groter effect als leerkrachten eerst geschoold zijn (dubbelleren).
- Leerpunten ten aanzien van *het proces* (± 16%).
 - Zorgdragen voor een goede introductie van een les/workshop is bepalend voor het verdere proces.
 - Gedurende het proces blijven letten op (toenemend) eigenaarschap; de aanbieder moet meer en meer een coachende rol krijgen.
 - DCL is een veranderproces. Niet iedereen wil daarin mee.
 - Er is een groei naar cultuureducatie nodig. Voorwaarde is dat cultuureducatie eerst 'landt' bij teamleden.
 - In gesprek blijven.
- *Overige leerpunten* (± 16%).
 - Het samen ontwikkelen van een project kost altijd meer tijd dan je denkt.
 - Zorgen dat een project nieuw, bijzonder en toekomstbestendig is.
 - Heb aandacht voor overdraagbaarheid van trajecten naar andere scholen.
 - Evaluaties zijn onontbeerlijk om duurzaam te kunnen investeren.

Door de aanbieders zijn in **2020** in totaal 26 **leerpunten** (wat zij hebben geleerd van de uitvoering van de activiteit(en) voor de toekomst) genoemd. Deze leerpunten kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

- Leerpunten ten aanzien van de *voorbereiding van de culturele activiteit(en) voor leerlingen* (21%)
 - Het gesprek vooraf met school is essentieel; het is belangrijk om vooraf goed af te stemmen wat de verwachtingen en wensen van de school zijn.
 - Eerst helder krijgen of er bij het hele team echt draagvlak is voor de te nemen stap, door heel goed te luisteren en samen te vatten.
 - Goede afspraken maken met docenten, duidelijk zijn over wie verantwoordelijk is.
- Leerpunten ten aanzien van *de rol van het team* bij de culturele activiteit(en) voor leerlingen (13%)
 - Niet te veel opleggen hoe ermee gewerkt moet worden en naast workshops voor leerlingen ook altijd deskundigheidsbevordering voor leerkrachten aanbieden.
 - Scholen leren van ons aanbod en zijn verbaasd en dat maakt dat er vanuit een intrinsieke motivatie een hernieuwde samenwerking ontstaat.
- Leerpunten ten aanzien van *het proces* (29%)

- Hoe houd je contact met een school - hoe blijf je de behoeften in beeld houden en hoe monitor je hun culturele vooruitgang/aansluiting als DCL-school.
- Vertrouwen op dat wat er al is en wat zich kan ontwikkelen op gebied van kunst en cultuur.
- Vooral zo praktijkgericht en concreet mogelijk aan de slag gaan en samen kleine stappen vooruit blijven zetten.
- Faseren van stappen, aanpassen aan het tempo van de school en toch de balans houden en de school stimuleren aan de gang te blijven in het traject.
- Loslaten.
- Het proces samen aangaan vanuit begrip en respect, waarbij de school aan zet is en zelf dient in te zien dat ze verantwoordelijk zijn voor passende voortgang en proces.
- Duidelijk maken aan de school waarom de intermediair aanwezig is tijdens de teamtraining (monitoring en begeleiding voor het vervolgtraject).
- *Overige leerpunten (37%)*
 - Mezelf blijven en zoeken naar overeenkomsten in de groep.
 - Scholen willen vaak meer maar hebben te weinig geld of weten niet precies uit welk potje wat kan worden betaald.
 - Groot denken qua mogelijkheden. Maatwerk aanbieden op de behoefte en situatie.
 - Dat het niet per se om het aanleren van vaardigheden gaat maar dat andere competenties ook centraal staan
 - Leerpunt = frustratie binnen de gemeente geldende regels. Van de nog van vroeger uit gesubsidieerde muziekscholen
 - Een aantal docenten van Key4Music heeft deelgenomen aan de cursussen Grondstof..... nooit meer iets van gehoord daarna.
 - Dat we ruimte moeten geven aan de creativiteit van de leerlingen

Door de aanbieders zijn in **2016** in totaal **40 knelpunten** genoemd in hun samenwerking met de school / scholen. Deze knelpunten kunnen in de volgende 3 rubrieken worden ondergebracht:

- Knelpunten ten aanzien van *de leerkrachten / het team* ($\pm 49\%$).
 - Communicatie: moeilijk kunnen communiceren met de leerkrachten / school; contacten met icc-ers zijn niet altijd gelijk aan contacten met overige teamleden.
 - Betrokkenheid.
 - Deskundigheid.
 - Attitude. Het is moeilijk kennis over te brengen aan de leerkracht die alles al meent te weten; het blijvend motiveren en activeren van schoolteams om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen met betrekking tot cultuureducatie vraagt veel energie, vooral ook van de icc-ers; leerkrachten voelen zich op de vingers gekeken en gingen dwarsliggen; leerkrachten zijn veel behoudender/ voorzichtiger dan je zou verwachten; de leerkracht die al bedacht heeft wat hij moet leren. Je bent niet vrij in het geven van je kennis; zich soms ondergewaardeerd/miskend voelen in hun eigen

creatieve vaardigheden als leerkracht; het is ontzettend moeilijk voor veel leerkrachten om te veranderen van product gericht naar proces gericht Cmk onderwijs; te weinig nadenken over waar men mee aan de slag gaat; leerkrachten kunnen star zijn.

- Knelpunten *op schoolniveau* ($\pm 40\%$).
 - o Continuïteit op school (door ziekte en vertrek).
 - o Gebrek aan tijd / geld en flexibiliteit.
 - o Gebrek aan geschikte (werk)ruimtes.
 - o Duurzaamheid van de relatie met de school.
 - o Onduidelijkheid vanuit directie over het doel van het traject.
 - o Te veel leerdoelen tegelijkertijd aan willen pakken.
 - o Geen terugkoppeling van de school hoe zij de activiteiten hebben ervaren.

Overige knelpunten ($\pm 11\%$).

- o Te weinig voorbeelden voorhanden waaruit leerkrachten kunnen putten.
- o Klein aanbod en slechte kwaliteit materialen.
- o Geen geautomatiseerde evaluatie.
- o Het zoeken naar de balans tussen de chaos van het artistieke proces en de structuur van een school.

Door de aanbieders zijn in **2020** in totaal 21 **knelpunten** genoemd in hun samenwerking met de school / scholen. Deze knelpunten kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

Knelpunten ten aanzien van de leerkrachten / het team ($\pm 24\%$).

- o Werkdruk, draagvlak van alle leerkrachten; te weinig tijd voor reflectie/evaluatie.
- o Op 1 school bleken de gevonden ambities niet ondersteund te worden door het team, het teruggaan naar 1 ambitie die wel ondersteund wordt is belangrijk om het traject opnieuw uit te vouwen.
- o De rol van de leerkracht is niet altijd helder tijdens de activiteit, dat zouden we beter moeten afstemmen van tevoren.
- o Icc-ers hebben soms moeite het team mee te krijgen.

Knelpunten op schoolniveau ($\pm 33\%$).

- o De directeur neemt niet altijd zijn verantwoordelijkheid over de gemaakte afspraken.
- o Ondersteuning van de icc-er vanuit de directie.
- o Stilvallen van processen door nieuwe en/of interim directeuren.
- o Scholen maken te weinig gebruik van het beschikbaar gestelde aanbod cultuureducatie i.v.m. andere keuze voor andere terreinen (bv. techniek).
- o Onbekendheid met aanbod / de mogelijkheden.

Knelpunten ten aanzien van tijd en geld ($\pm 33\%$).

- o Te weinig geld en middelen; te weinig budget om de wensen van de scholen compleet uit te kunnen voeren; gebrek aan tijd bij de scholen, waardoor processen vertragen.

- Te weinig tijd om vooraf goed af te stemmen, nu vaak per mail i.p.v. gesprek.
- Geen tijd vanwege 'drukke' schoolroosters; te weinig taakuren voor de icc-er.
- Tijd versus traject, scholen blijven werkdruk ervaren.

Overige knelpunten (± 10%).

- Ik kom er niet binnen. In onze gemeente geldt de combinatiefunctionaris regeling en die hebben 1 vaste aanbieder als partij waardoor zij alle scholen bedienen. Omdat geen school het DCL-traject heeft afgemaakt of doorlopen, zien/weten ze vaak niet dat het ook anders kan en er mooie maatwerkoplossingen zijn.
- Ze willen concreet weten wat ik precies doe terwijl dit altijd op maat is en heel verschillend kan zijn. Pas na een gesprek en een onderzoekje binnen de school bij ook leerlingen en docenten komt er naar boven dat wat nodig is of waar er behoefte aan is...het onbewuste.

Door de aanbieders zijn in **2016** in totaal 43 **successen** (in termen van wat de culturele activiteiten uiteindelijk hebben opgeleverd) genoemd in hun samenwerking met de school / scholen. Deze successen kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

- Successen ten aanzien van *opbrengsten voor leerkrachten / team* (± 34%).
 - Bewustwording, inspiratie en enthousiasme.
 - Betrokkenheid, gedrevenheid en door willen gaan.
 - Meer oog voor kwaliteit van leerlingen.
 - Toegenomen inzicht, kennis en kunde.
 - Kinderen los durven laten.
 - Vaker stimuleren in plaats van oordelen.
- Successen ten aanzien van *opbrengsten voor leerlingen* (± 34%).
 - Vele leerlingen zijn bereikt.
 - Leerlingen praten over wat ze zien in plaats van mooi of lelijk.
 - Krachten van kinderen worden ontdekt.
 - Kinderen ontdekken meer mogelijkheden.
 - Reflectie op eigen werk en dat van een kunstenaar; ook al op jonge leeftijd.
- Successen ten aanzien van *opbrengsten voor de aanbieder* (± 18%).
 - Directere samenwerking.
 - Meer structurele samenwerking.
 - Meer vertrouwen in elkaar.
 - Kwaliteit museumdocenten verbeterd en breder bekend geraakt.
 - Terugkomen op een school en zien dat jouw concept doorgegeven is aan andere docenten die er ook met veel plezier mee werken.
 - Interesse van andere scholen.
- Successen ten aanzien van *opbrengsten op schoolniveau* (± 15%).
 - Zichtbaarheid binnen de school; mooie exposities op school.
 - Meer materialen en beter gebruik.

Door de aanbieders zijn in **2020** in totaal 23 **successen** (in termen van wat de culturele activiteiten uiteindelijk hebben opgeleverd) genoemd in hun samenwerking met de school / scholen. Deze successen kunnen in de volgende 4 rubrieken worden ondergebracht:

- Successen ten aanzien van *opbrengsten voor leerkrachten / team* ($\pm 30\%$).
 - o Enthousiaste leerkrachten; teams die zelf verder gaan met de technieken die wij de school in hebben gebracht. Plezier en voldoening t.a.v. trajecten die ze lopen vanuit hun DCL-ambities.
 - o Goede betrokkenheid, samenwerking, afstemming tussen kunstvakdocenten / kunstenaars en de leerkrachten.
 - o Docenten geven met meer vertrouwen een beeldende les.
 - o Bewustwording bij de leerkrachten die muziekonderwijs geven en die door onze aanpak ineens in aanraking komen met mogelijkheden die ze nog nooit hebben meegemaakt.
 - o De Reflectiekaarten workshop voor de icc-ers en directies van scholen.
- Successen ten aanzien van *opbrengsten voor leerlingen* ($\pm 17\%$).
 - o Vertrouwen tussen de leerlingen onderling, waardering voor elkaars creativiteit, openstellen voor het creatief zijn zonder angst voor de mening van anderen.
 - o Enthousiaste leerlingen die hebben deelgenomen en met wie we veelal ook daarna nog contact hebben via aanmelding lessen, of social media, Instagram, FB.
 - o Enthousiasme van ouders en kinderen.
 - o Leerlingen krijgen beter onderzoekend beeldend onderwijs.
- Successen ten aanzien van *opbrengsten voor de aanbieder* ($\pm 17\%$).
 - o De samenwerking met scholen is enorm verbeterd, ze weten ons goed te vinden.
 - o Het inzetten van mijn activiteit jaarlijks omdat het een win-win activiteit is die ook sociaal maatschappelijk een verbinding wist te maken.
 - o Nieuwe afspraken voor meerdere projecten.
 - o Intensiever contact met meer scholen dan voor de invoering van CmK.
- Successen ten aanzien van *opbrengsten op schoolniveau* ($\pm 35\%$).
 - o Dat er een bewustwording heeft plaats gevonden dat het ook anders kan.
 - o Scholen maken stappen in het DCL-traject, we beginnen dit nu echt te zien.
 - o Scholen zijn trots op hun gevonden ambities en worden veel helderder in hun keuzes.
 - o Door samen met de leerkracht activiteiten te ontwikkelen ontstaan er projecten die prachtig aansluiten bij het onderwijs en ambities van de school.
 - o Een verandering in beleid.
 - o Meer activiteiten dan vóór de invoering van CmK.
 - o 1 school heeft ervaren dat het procesgerichte werken werkdruk verlagend is voor alle vakken binnen het curriculum.
 - o We hebben samen met een paar scholen de cultuur-avontuurdagen ontwikkeld waarbij kunstvakdocenten voor een dag het onderwijs overnemen, zij werken dan

met de kinderen binnen het onderwijsthema aan de culturele competenties en de leerkracht kan administratietaken doen.

- Ingezette trajecten die geborgd worden voor meerdere jaren en kunnen doorlopen onafhankelijk van personeelwisselingen binnen teams. (icc-er, directeur, leerkrachten).

In 2016 heeft 41% van de aanbieders DCL-scholing gevolgd; in 2020 heeft 82% van de aanbieders DCL-scholing gevolgd.

In 2016 namen twee van hen deel aan de scholing 'Partners in cultuureducatie' en eveneens twee aan 'creativiteit en ontwerpend leren'. Daarnaast zijn nog 6 scholingen genoemd waaraan is deelgenomen. Het betreft twee scholingen uitgevoerd door Muzelinck; twee scholingen over gesprekstechnieken en twee scholingen uitgevoerd door Kunstloc Brabant (toen nog Kunstbalie).

In 2020 nam 56% van de aanbieders deel aan de DCL-basistraining en 44% aan de cursus Grondstof. Aan de scholingen procesgerichte didactiek en werken met het cultureel zelfportret nam 22% van de aanbieders deel.

Ruim de helft (56%) van de aanbieders in 2016 is van mening dat de scholing(en) waaraan zij hebben deelgenomen hen veel (ruim 33%) of zeer veel (ruim 22%) heeft geholpen bij het opzetten en uitvoeren van hun activiteit(en) voor DCL-scholen. Volgens 44% van de aanbieders heeft deelname aan scholing hen daarbij slechts een beetje of niet geholpen.

In 2020 geeft 56% van de aanbieders aan dat deze scholing hen zeer veel geholpen bij het opzetten en uitvoeren van uw activiteit(en) voor DCL-scholen; voor 44% van de aanbieders heeft de scholing daar een beetje bij geholpen.

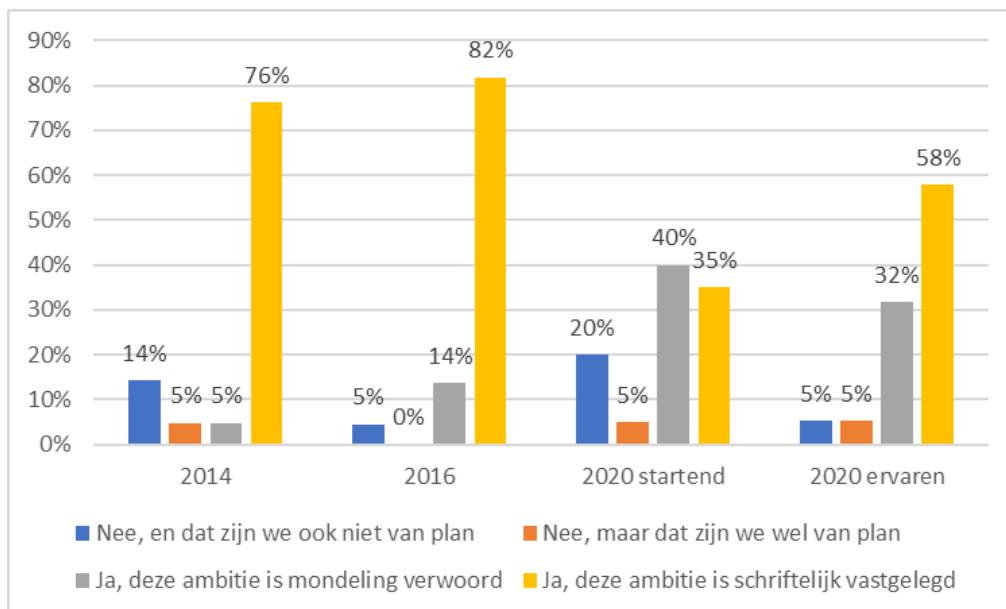
7 RESULTATEN GEMEENTEN

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens zes onderwerpen besproken. Het betreft het gemeentelijk beleid cultuureducatie (7.1); de relatie van de gemeente met de intermediair en andere betrokkenen bij De Cultuur Loper (7.2); afspraken met scholen over hun deelname aan DCL (7.3); de informatievoorziening DCL (7.4); betrokkenheid van de gemeente bij DCL (7.5) en het vervolgtraject DCL (7.6).

Vrijwel alle monitoring vragen zijn drie keer gesteld: in 2014, 2016 en 2020, en de antwoorden worden zoveel als mogelijk met elkaar vergeleken. In 2020 is een onderscheid gemaakt in startende gemeenten (deelname aan DCL vanaf de eerste planperiode 2013 – 2016) en ervaren gemeenten (deelname aan DCL vanaf de tweede planperiode 2017 – 2020).

7.1 Gemeentelijk beleid cultuureducatie

In onderstaande figuur is weergegeven of, en in hoeverre, er op de drie meetmomenten sprake was van gemeentelijk beleid op het terrein van cultuureducatie.

Figuur 7.1: gemeentelijk beleid op de drie meetmomenten

Een kwart van de startende gemeenten heeft in 2020 geen beleid geformuleerd op het terrein van cultuureducatie, en een vijfde van de gemeenten is dat ook niet van plan. Dit percentage ligt hoger dan voor de gemeenten in 2014, die op dat moment ongeveer halverwege de eerste planperiode waren. De ervaren gemeenten (2020) zijn dezelfde gemeenten als die in 2016, die zich toen aan het eind van de eerste planperiode bevonden. Opvallend is, dat deze ervaren gemeenten iets vaker dan vier jaar eerder geen beleid hebben geformuleerd (5% versus 10%). Wat vooral opvalt in deze gegevens is, dat in 2020 aanzienlijk minder gemeenten hun cultuureducatiebeleid schriftelijk hebben vastgelegd dan in 2014 en 2016. Ervaren gemeenten hebben hun beleid wel vaker schriftelijk vastgelegd (58%) dan startende gemeenten (35%).

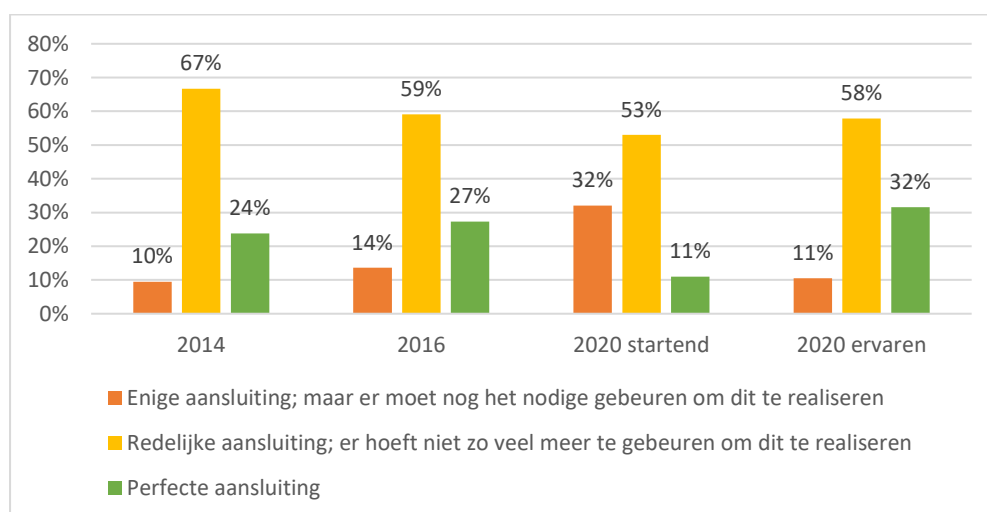
Een groot deel van de gemeenten die hun ambitie ten aanzien van cultuureducatie voor scholen voor PO schriftelijk hebben vastgelegd, heeft dat zowel in 2014 (43,8%) als in 2016 (50%) en in 2020 (71,4% startend en 54,5% ervaren) in een cultuurnota gedaan. Het percentage van de gemeenten dat de ambitie heeft vastgelegd in een notitie en verslag van een raadsvergadering is in 2016 gestegen naar 22,2%, een toename van een kleine 10% ten opzichte van 2014 (12,5%). In 2020 geldt dit voor 14,3% van de startende gemeenten en voor geen enkele ervaren gemeente. Geen enkele gemeente had de ambitie in 2014 vastgelegd in een notitie en verslag van een LEA-bijeenkomst. In 2016 geldt dit voor 11,1% van de gemeenten, en in 2020 voor 14,3% van de startende en 0% van de ervaren gemeenten. Ook heeft een aanzienlijk deel van de gemeenten (43,7% in 2014; 27,8% in 2016; 14,3% startend in 2020 en 54,5% ervaren gemeenten in 2020) hun ambitie op een andere wijze vastgelegd.

Door de gemeenten wordt aangegeven dat de volgende partners vaak of altijd betrokken zijn bij de uitvoering van cultuureducatie op lokaal niveau (de percentages hebben achtereenvolgens betrekking op 2014; 2016; 2020 startende gemeenten en 2020 ervaren gemeenten):

- School / scholen primair onderwijs (95,2% - 100% - 94,7% - 100%)
- Marktplaats cultuureducatie (eerste monitor) / Lokale intermediair DCL (monitor 2016 en 2020) (90,5% - 100% - 94,7% - 100%)
- Centrum voor de Kunsten (81% - 68,2% - 52,7% - 63,2%)
- Bibliotheek (80% - 77,3% - 47,4% - 73,7%)
- School / scholen voortgezet onderwijs (52,4% - 59,1% - 15,8% - 42,1%)
- Erfgoedinstelling(en) (52,4% - 50% - 26,35 - 68,4%)
- Amateurkunsten (52,4% - 40,9% - 47,4% - 47,4%)
- Schoolbestuur (niet in eerste monitor gevraagd - 63,7% - 47,3% - 73,7%)

Er zijn ook andere partners betrokken (zie tabel 5.2 van het tabellenrapport).

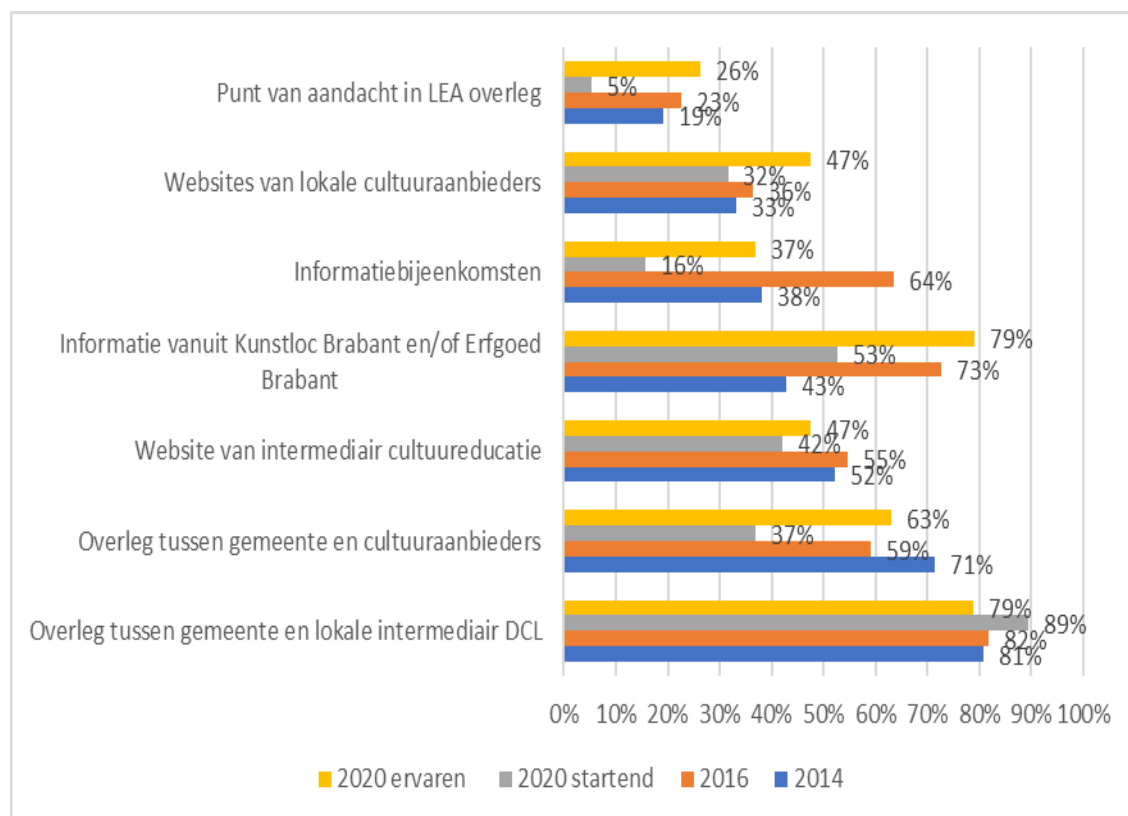
In onderstaande figuur is voor de drie meetmomenten aangegeven hoe goed het lokale cultuursysteem binnen de gemeente aansluit bij de gemeentelijke ambitie.

Figuur 7.2: aansluiting van het lokale cultuursysteem binnen de gemeente bij de gemeentelijke ambitie

Op alle meetmomenten zijn de meeste gemeenten (53% startende gemeenten in 2020 tot 67% in 2014) van mening dat het lokale cultuursysteem binnen hun gemeente redelijk aansluit bij de gemeentelijke ambitie. Het meest tevreden hierover zijn de ervaren gemeenten in 2020, waarvan 32% aangeeft dat er sprake is van een perfecte aansluiting. Het minst tevreden over de aansluiting zijn de startende gemeenten in 2020. Van hen geeft 32% aan dat er sprake is van enige aansluiting, maar dat nog het nodige moet gebeuren om dit te realiseren.

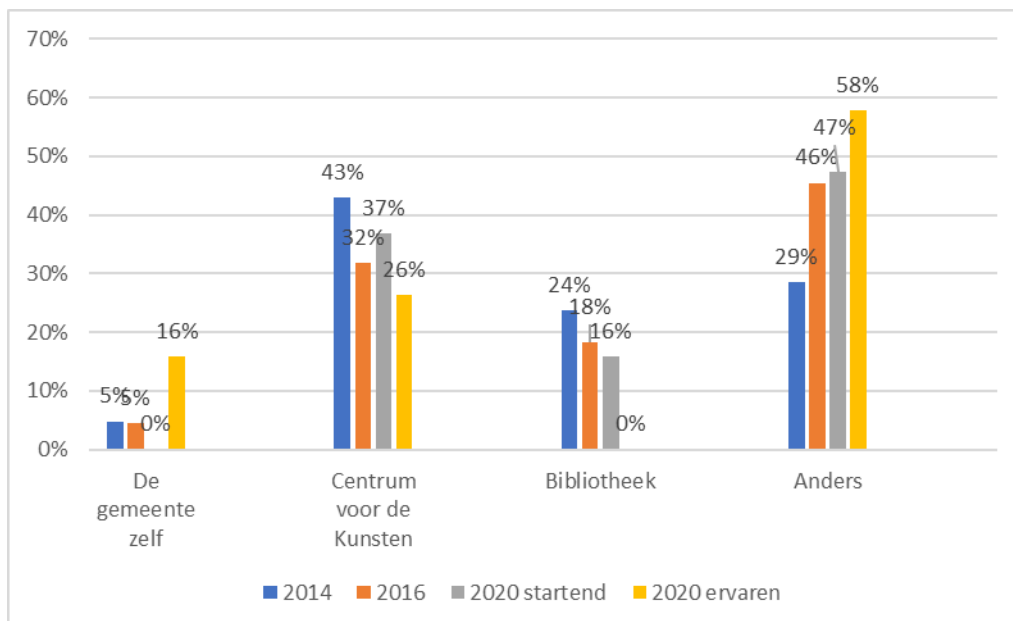
De gemeenten is gevraagd hoe zij op de hoogte blijven van actuele ontwikkelingen met betrekking tot cultuureducatie en de lokale infrastructuur. Gemeenten doen dit vaak of altijd als volgt:

Figuur 7.3: de wijzen waarop gemeenten op de hoogte blijven van actuele ontwikkelingen met betrekking tot cultuureducatie en de lokale infrastructuur

Wat opvalt aan deze gegevens is, dat startende gemeenten in 2020 in alle opzichten minder vaak gebruik maken van de genoemde informatievoorzieningen dan ervaren gemeenten in 2020, met uitzondering van het overleg tussen de gemeente en de lokale intermediair DCL. Over alle meetmomenten heen is het overleg tussen de gemeente en de lokale intermediair DCL de meest gebruikte informatievoorziening. Het minst vaak zijn actuele ontwikkelingen met betrekking tot cultuureducatie en de lokale infrastructuur een punt van aandacht in het LEA of REA overleg.

De opdracht tot uitvoering van DCL (de intermediaire rol) is weggelegd bij de volgende instellingen:

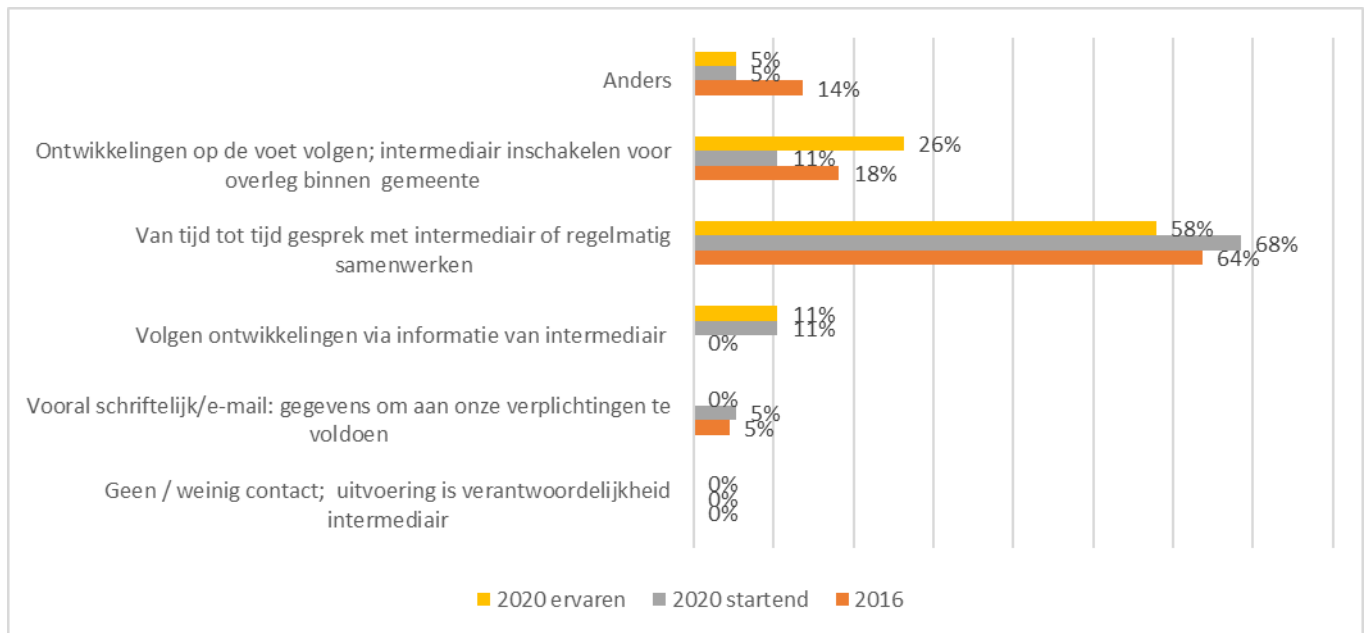
Figuur 7.4: instellingen waarbij de opdracht tot uitvoering van DCL (de intermediaire rol) is weggelegd

Waar in 2014, 2016 en bij startende gemeenten in 2020 de opdracht tot uitvoering van DCL niet of nauwelijks (0 - 5%) is weggelegd bij de gemeente zelf, is dat voor de ervaren gemeenten in 2020 bij 16% het geval. De rol van bibliotheken lijkt in de loop der tijd minder groot te worden als instantie waar de opdracht tot uitvoering van DCL is weggelegd (van 24% in 2014 tot 0% bij ervaren gemeenten in 2020). Een fikse stijging is te zien in een andere wijze van wegleggen van de opdracht tot uitvoering van DCL (van 29% in 2014 tot 58% ervaren gemeenten in 2020). Steeds vaker is er sprake van een aparte stichting / zelfstandige organisatie die deze rol krijgt toebedeeld.

De opdracht tot uitvoering van DCL (de intermediaire rol) is in toenemende mate vastgelegd als onderdeel van een subsidie opdracht aan een instelling. In één gemeente zijn mondelinge afspraken gemaakt (startend 2020). In de andere gevallen is er meestal sprake van contract overeenkomsten.

7.2 Relatie gemeente met intermediair en andere betrokkenen bij De Cultuur Loper

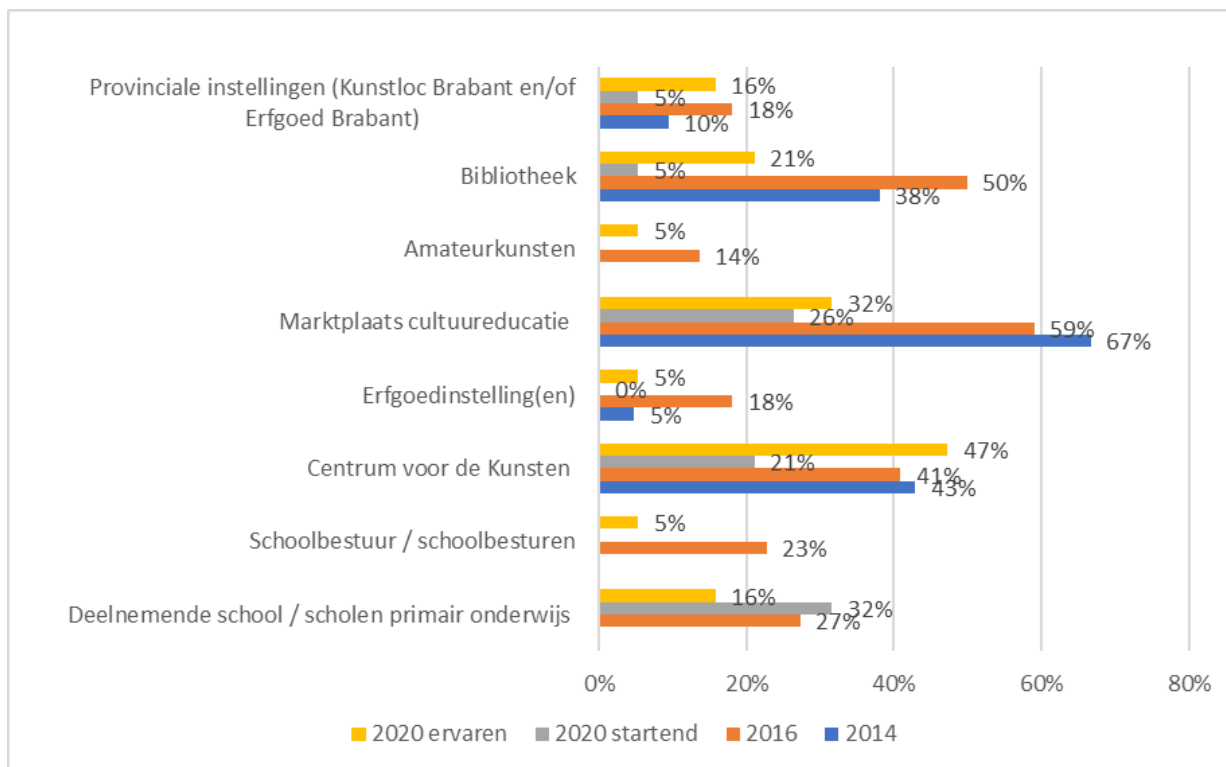
Aan de gemeenten is een aantal omschrijvingen voorgelegd die de wijze beschrijft waarop zij contact onderhouden met de intermediair over DCL. Hen is gevraagd die omschrijving te kiezen die het best bij hun situatie past. Zij antwoordden als volgt:

Figuur 7.5: wijze waarop gemeenten contact onderhouden met de intermediair DCL

Op alle drie meetmomenten karakteriseert de omschrijving ‘Wij hebben van tijd tot tijd een gesprek met de intermediair of werken regelmatig samen’ voor de meeste gemeenten het best hun relatie met de intermediair. Ruim een kwart van de ervaren gemeenten in 2020 gaan nog een stap verder en geven aan dat zij de ontwikkelingen op de voet volgen en de intermediair ook inschakelen voor overleg binnen de gemeente. Geen enkele gemeente had / heeft op enig moment geen of weinig contact met de intermediair

De gemeenten hebben ook met anderen (dan de intermediair) contact over DCL. Zij hebben dat vaak tot zeer vaak met de volgende instellingen:

Figuur 7.6: instellingen waarmee gemeenten contact onderhouden naast de intermediair DCL

Een opmerkelijk verschil tussen de twee eerste meetmomenten (2014 en 2016) en het derde meetmoment (2020) is de intensiteit van het contact van gemeenten met de marktplaats cultuureducatie. De marktplaats is/was vooral de intermediair zelf of heeft/had extra uren om de intermediaire rol te vervullen. Het contact in 2020 is aanzienlijk minder dan in de jaren daarvoor. Dit kan een interpretatieverschil weergeven; wellicht wordt de marktplaats cultuureducatie in 2020 niet meer als zodanig benoemd.

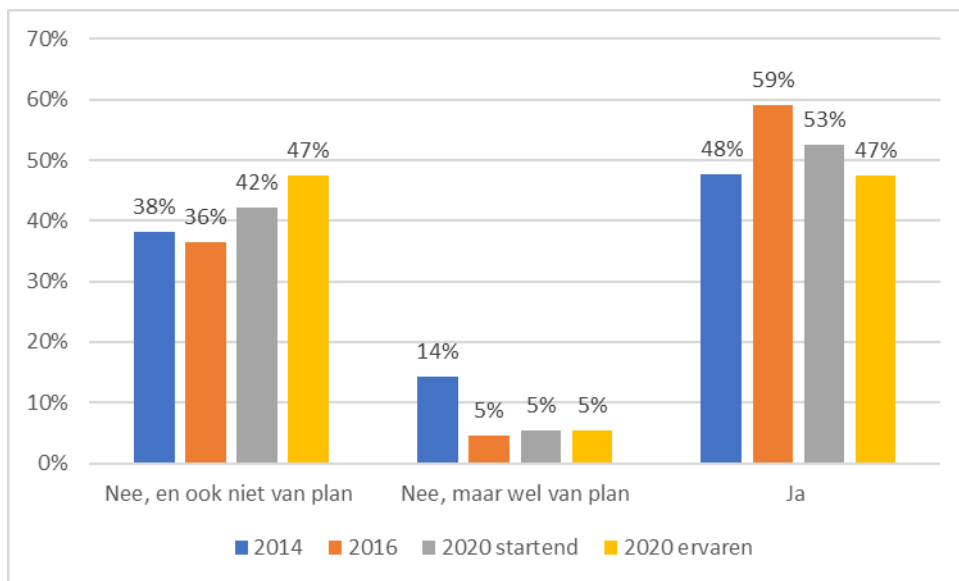
Een andere instelling waarmee de contacten fors zijn verminderd in 2020 (ten opzichte van 2014 en 2016) is de bibliotheek.

Met de centra voor de kunsten hebben de gemeenten relatief intensief contact. Opvallend is daarbij de startende gemeenten in 2020 aanzienlijk minder vaak intensief contact hebben met de Centra voor de Kunsten (21%) dan de ervaren gemeenten in 2020 (47%).

Startende gemeenten in 2020 hebben vaker intensief contact met deelnemende scholen PO (32%) dan ervaren gemeenten in 2020 (16%).

7.3 Afspraken met scholen over hun deelname aan DCL

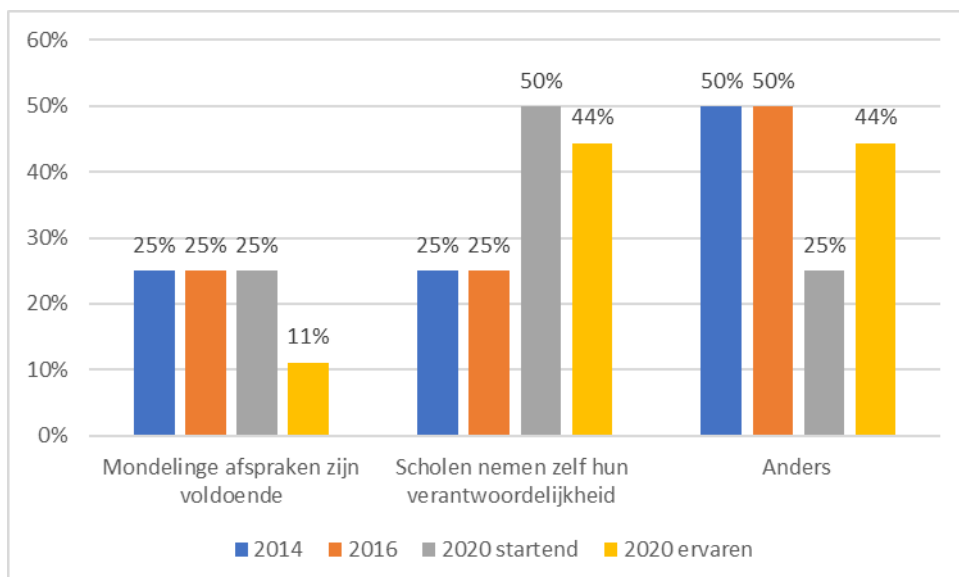
Aan de gemeenten is gevraagd of zij hun afspraken met de scholen over DCL schriftelijk hebben vastgelegd.

Figuur 7.7: het schriftelijk vastleggen van afspraken met scholen over DCL

Na een aanvankelijke stijging van het percentage gemeenten dat afspraken met scholen over DCL schriftelijk heeft vastgelegd (van 48% in 2014 tot 59% in 2016) neemt dit in 2020 weer af. Iets meer startende (53%) dan ervaren gemeenten (47%) heeft deze afspraken in 2020 schriftelijk vastgelegd. Een toenemend percentage gemeenten in 2020 is ook niet van plan deze afspraken schriftelijk vast te leggen.

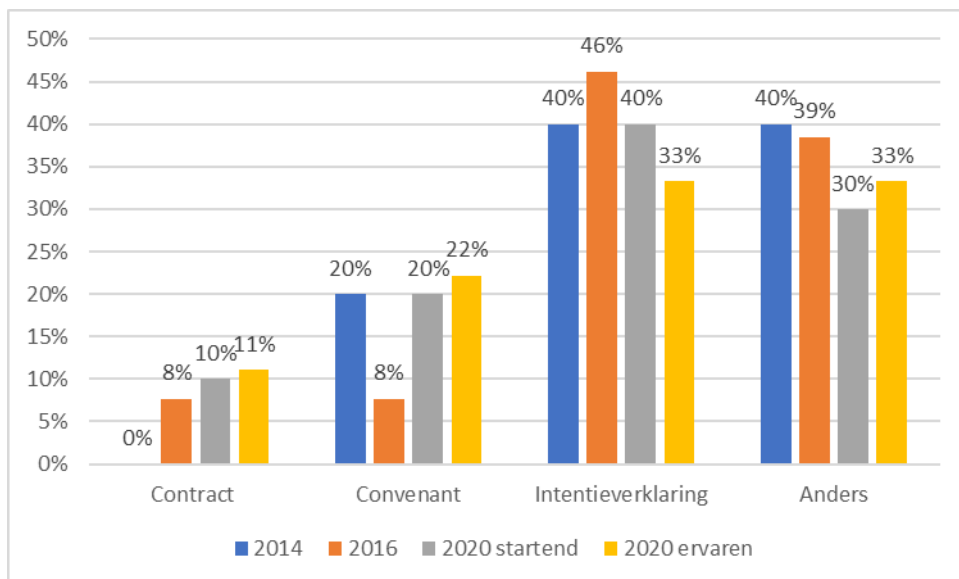
In onderstaande figuur is aangegeven waarom de gemeenten die de afspraken over DCL met het onderwijs niet hebben vastgelegd daarvoor hebben gekozen.

Figuur 7.8: redenen waarom gemeenten ervoor hebben gekozen hun afspraken met scholen over DCL niet schriftelijk vast te leggen

Vaker dan in 2014 en 2016 (beide 25%) geven gemeenten in 2020 (50% startend en 44% ervaren) als reden om deze afspraken niet schriftelijk vast te leggen dat dit niet nodig is, omdat scholen zelf hun verantwoordelijkheid wel nemen. De meest genoemde 'andere' reden om dit te doen is dat het niet de gemeenten zijn die deze afspraken vastleggen, maar intermediairs.

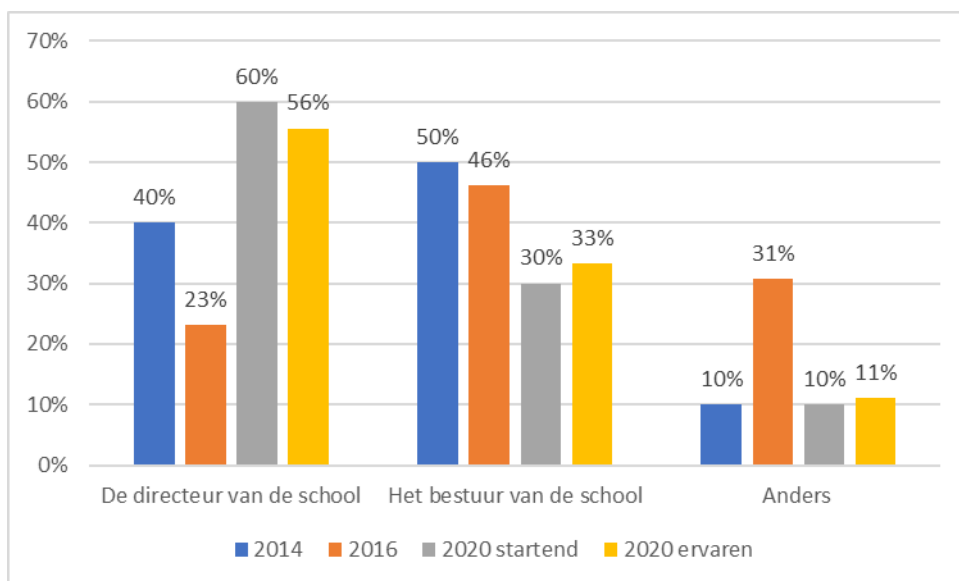
De gemeenten die hun afspraken over DCL wel schriftelijk hebben vastgelegd, hebben dat als volgt gedaan:

Figuur 7.9: manieren waarop gemeenten hun afspraken met scholen over DCL schriftelijk hebben vastgelegd

De meest gekozen manier van gemeenten om hun afspraken over DCL schriftelijk vast te leggen met scholen is een intentieverklaring (variërend van 33% ervaren gemeenten in 2020 tot 46% in 2016). Een convenant is voor ongeveer een vijfde deel van de gemeenten de gekozen vorm (met uitzondering van 2016). Voor drie op de tien (2020 startende gemeenten) tot vier op de tien (2014) gemeenten geldt dat zij de afspraken op een andere wijze hebben vastgelegd.

In onderstaande figuur is weergegeven met wie de afspraken zijn vastgelegd.

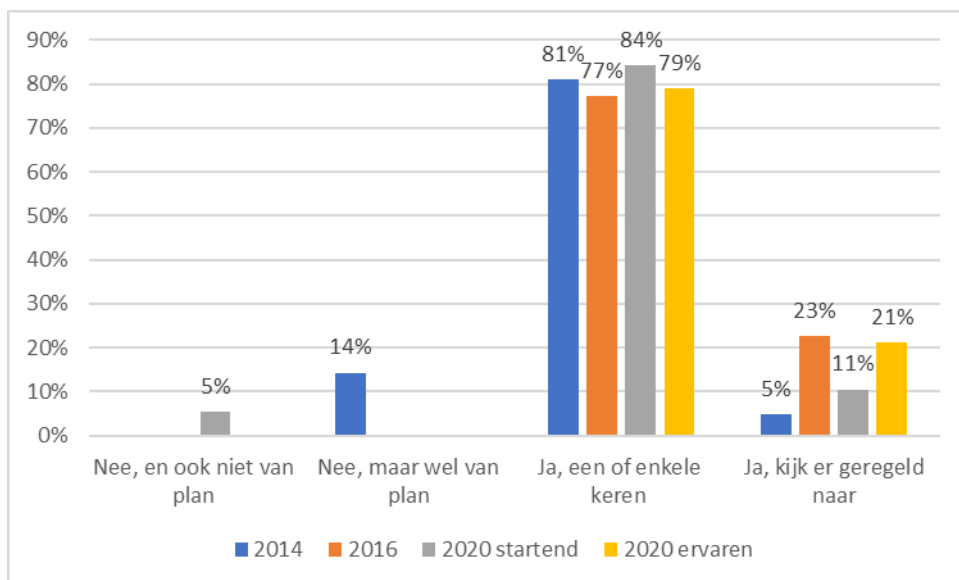
Figuur 7.10: met wie gemeenten hun afspraken met scholen over DCL schriftelijk hebben vastgelegd

In 2020 worden de afspraken door de gemeenten aanzienlijk vaker vastgelegd met de directeur van de school (60% startende en 56% ervaren scholen) dan in 2014 (40%) en 2016 (23%).

Het tegenovergestelde geldt voor afspraken die gemaakt zijn met het bestuur (ongeveer de helft van de gemeenten in 2014 en 2016 en een derde van de gemeenten in 2020).

7.4 Informatievoorziening DCL

Aan de gemeenten is gevraagd of zij de DCL-website (www.decultuurloper.nl) wel eens hebben bezocht.

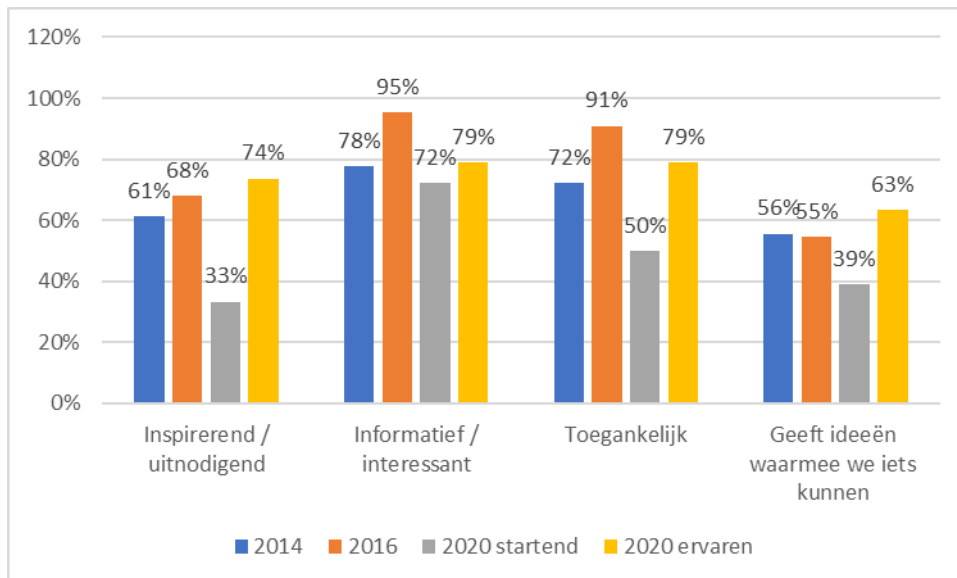
Figuur 7.11: het bezoeken van de DCL-website door de gemeenten

Slechts enkele gemeenten hebben de website nooit bezocht. Opvallend is dat één gemeente (2020 startend) dat ook niet van plan is. Deze gemeente geeft aan niet op de hoogte te zijn geweest van het

bestaan van de website. Dit geldt ook voor de andere gemeenten die (in 2014) de website niet hebben bezocht (maar wel van plan zijn om dat te gaan doen).

Het merendeel van de gemeenten heeft de site een of enkele keren bezocht. Ruim een vijfde (21%) van de ervaren gemeenten in 2020 bezoekt de website geregeld. Dat geldt ook voor 23% van de gemeenten in 2016.

Op de vraag of zij de website behoorlijk tot zeer inspirerend/uitnodigend; informatief/interessant; toegankelijk en ideeën biedend waar ze iets mee kunnen, hebben de gemeenten als volgt geantwoord:

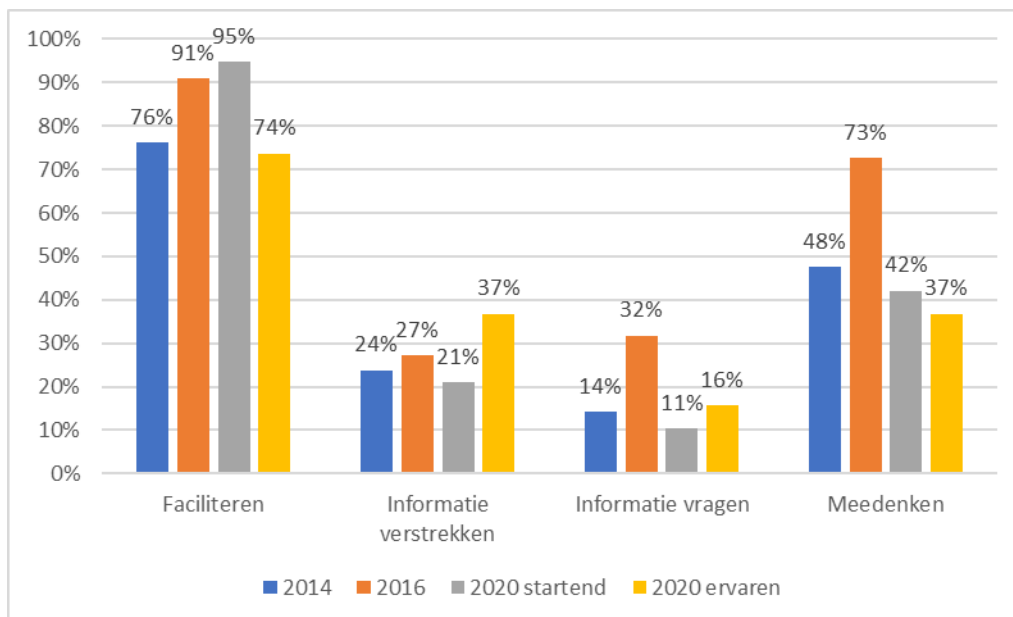
Figuur 7.12: percentage gemeenten dat de website beoordeelt als behoorlijk tot zeer inspirerend/uitnodigend; informatief/interessant; toegankelijk en ideeën biedend waar ze iets mee kunnen

In zijn algemeenheid geldt, dat de startende gemeenten in 2020 de website op alle fronten minder positief beoordelen dan de ervaren gemeenten in 2020 en de gemeenten in 2014 en 2016.

Dit verschil is het kleinst op het punt van de mate waarin de website informatief/interessant is.

7.5 Betrokkenheid van de gemeente bij DCL

Aan de gemeenten is gevraagd of zij een rol zien weggelegd voor zichzelf op de volgende aspecten. In onderstaande figuur zijn de percentages gemeenten weergegeven die per aspect voor zichzelf een grote of zeer grote rol zien.

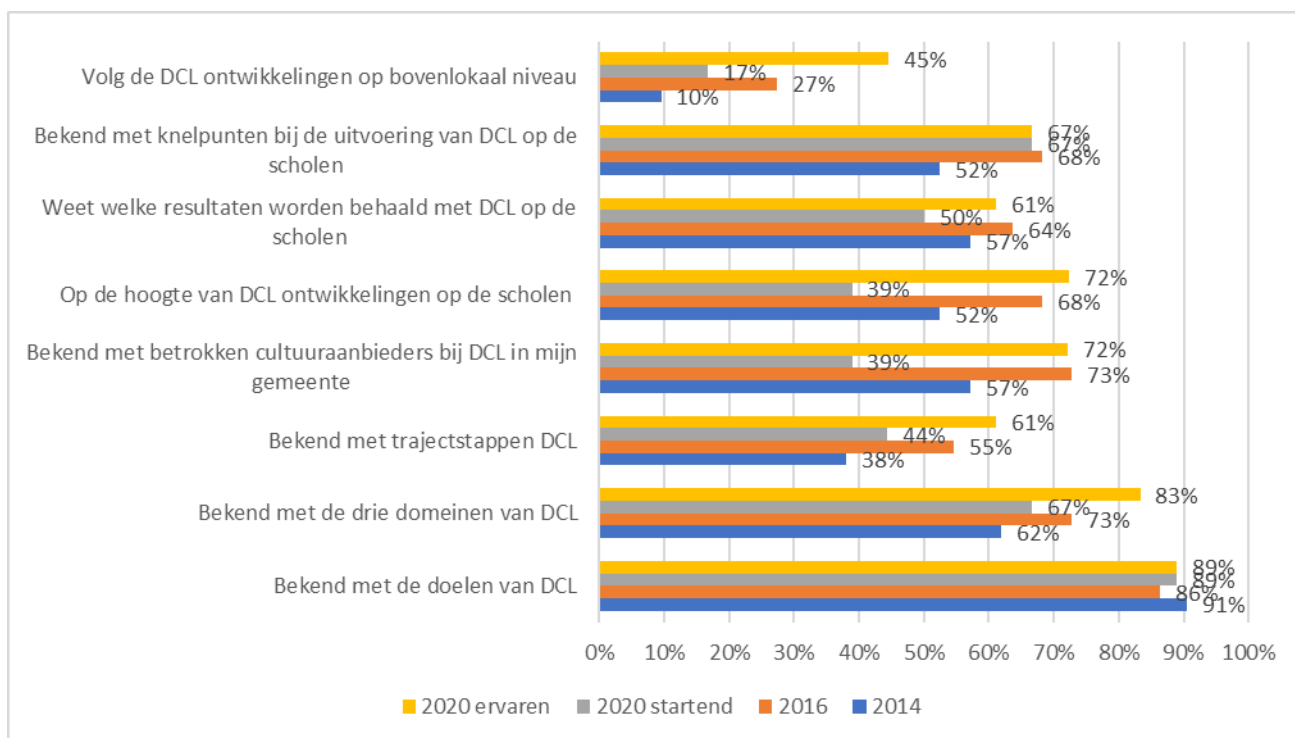

Figuur 7.13: percentage gemeenten dat een rol voor zichzelf ziet weggelegd op verschillende aspecten

Voor alle meetmomenten geldt, dat de meeste gemeenten een grote tot zeer grote rol zien weggelegd voor zichzelf in het faciliteren. Opmerkelijk is dat bijna driekwart (73%) van de gemeenten in 2016 een grote tot zeer grote rol voor zichzelf zag in het meedenken. Van diezelfde gemeenten denkt daar in 2020 slechts 37% nog hetzelfde over (-36%).

Ongeveer 5% van de gemeenten in 2016 en 5% van de startende gemeenten 2020 geeft aan dat de gemeentelijke rollen de afgelopen jaren zijn veranderd. Voor de ervaren gemeenten 2020 geldt dit voor 16%. De ene gemeente die in 2016 'ja' heeft geantwoord geeft aan pas recent verantwoordelijkheid te hebben gekregen binnen cultuureducatie en nog van zeer weinig te weten. De startende gemeente 2020 die 'ja' heeft geantwoord geeft aan dat het door wisseling van directeuren van belang is de scholen aan te blijven spreken op hun rol. De ervaren gemeenten die in 2020 'ja' hebben geantwoord geven achtereenvolgens aan dat er sprake is van betere samenwerking en nog actiever meedenken; van meer inhoudelijk meedenken en integraal beleid met combinatie functionaris en dat doordat alle scholen meedoen er ook meer kan worden aangeboden. Er vindt ook kruisbestuiving tussen de scholen plaats.

Aan de gemeenten is gevraagd in welke mate zij op de hoogte zijn van DCL en van de wijze waarop DCL binnen de school / scholen in hun gemeente wordt vormgegeven. In onderstaande figuur is aangegeven op welke punten zij redelijk tot zeer goed op de hoogte zijn.

Figuur 7.14: percentage gemeenten dat redelijk tot zeer goed op de hoogte is van genoemde punten

Op alle meetmomenten geven vrijwel alle gemeenten (86% - 91%) aan redelijk tot zeer goed bekend te zijn met de doelen van DCL. Met uitzondering van twee punten (bekendheid met de doelen van DCL en bekendheid met de knelpunten bij de uitvoering van DCL op de scholen) geven aanzienlijk meer ervaren dan startende gemeenten in 2020 aan op de hoogte te zijn van de genoemde zaken. Deze verschillen zijn vooral groot waar het gaat om bekendheid met betrokken cultuuraanbieders bij DCL in de gemeente (33%); het op de hoogte zijn van DCL-ontwikkelingen op de scholen (33%) en het op bovenlokaal niveau volgen van de DCL-ontwikkelingen (28%).

Op de vraag of deelname aan DCL gevolgen heeft gehad voor de visie / het meerjarenbeleid van de gemeente, antwoordt ruim de helft van de gemeenten in 2016 (54,5%) dat dit niet het geval is. Hetzelfde geldt voor de startende gemeenten in 2020 (55,6%). Voor 27,8% van de ervaren gemeenten in 2020 heeft deelname aan DCL geen gevolgen gehad voor de visie / het meerjarenbeleid van de gemeente.

Gemeenten 2016:

Door de gemeenten die gevolgen van deelname aan DCL hebben ondervonden, worden in totaal 23 gevolgen genoemd. Deze gevolgen hebben betrekking op:

- *Gemeentelijk beleid* (± 35%). In dit kader melden gemeenten het volgende. Cultuureducatie blijft een belangrijke pijler in de visie en het beleid van de gemeente; cultuurcoach vanuit regeling Brede Impuls Combinatie Functionaris; focus op enkele scholen in plaats van alle scholen een beetje; opnemen in recente cultuurnota en beschikbaar stellen financiële middelen.

- *Cultuureducatie in het onderwijs* ($\pm 30\%$). Er is sprake van meer aandacht, meer bewustwording, een breder aanbod en betere verankering van cultuureducatie in het onderwijs. Ook is er meer diversiteit en vakintegrerend onderwijs en is de kwaliteit verbeterd.
- *Verbeterde samenwerking* ($\pm 13\%$). Er is sprake van een verbeterde inhoudelijk samenwerking en van betere samenwerking tussen gemeente, school en de cultuursector. Ook is er sprake van betere brede lokale samenwerking binnen de huidige voorzieningen.
- *Overig* ($\pm 22\%$). Nadrukkelijker de inhoud volgen; aantal scholen dat deelneemt is toegenomen; opbrengsten worden goed besproken; financiën worden beter gecontroleerd en worden bij het CmK schriftelijk verantwoord en projecten uit DCL kunnen ook voor andere inwoners (bijvoorbeeld ouderen) in de gemeente worden ingezet.

Startende gemeenten 2020

Door de startende gemeenten 2020 die gevolgen van deelname aan DCL hebben ondervonden, worden in totaal 12 gevolgen genoemd. Deze gevolgen hebben alle betrekking op gemeentelijk beleid. Als belangrijkste gevolg wordt door vele gemeenten aangegeven dat cultuureducatie prominenter in het gemeentelijk beleid staat door de deelname aan DCL. Eén gemeente merkt op dat het voor het eerst is dat de gemeente zich bemoeit met het schoolprogramma en dat dit door deelname aan DCL voor meerdere jaren is. Een andere gemeente geeft aan dat zij de kennismaking van leerlingen met een breed cultureel aanbod zien als opmaat voor het vormgeven van een subsidieregeling waarbij deelname aan muziekonderwijs wordt gesubsidieerd met de intentie dit te verbreden naar andere culturele activiteiten.

Ervaren gemeenten 2020

Door de ervaren gemeenten 2020 die gevolgen van deelname aan DCL hebben ondervonden, worden in totaal 27 gevolgen genoemd. Deze gevolgen hebben betrekking op:

- *Gemeentelijk beleid* ($\pm 41\%$). In dit kader melden gemeenten het volgende. Cultuureducatie heeft een vaste plek binnen de gemeentelijke cultuurnota; staat prominenter in het beleid en er is structureel budget opgenomen in de begroting. De focus op cultuureducatie is (verder) verankerd in beleid; er is aandacht voor jeugd in het lokale cultuurbeleid. Dat jongeren actief kunnen deelnemen aan het sociale en culturele leven is als doel opgenomen in het beleidsplan Sociaal Domein en er is sprake van het monitoren van ontwikkelingen van cultuureducatie op maat op scholen. Ook is DCL een reden gebleken tot uitbreiding van de inzet van de marktplaats/cultuurcoach.
- *Cultuureducatie in het onderwijs* ($\pm 37\%$). Gemeenten noemen dat er meer aandacht is voor het feit dat het de bedoeling is dat een school een visie heeft/ zichzelf doelen stelt als het gaat om kunst- en cultuuronderwijs. De gemeente faciliteert en stimuleert cultuureducatie mede binnen het lesprogramma PO en VO en er is sprake van verdere ontwikkeling door de inzet van een cultuurcoach. Ook is er een kwaliteitsimpuls voor leraren door middel van het volgen van cursussen. Er is een beter besef van het belang van cultuur bij scholen; de

betrokkenheid van scholen wordt vergroot en een doorlopende leerlijn cultuureducatie gestimuleerd. Er wordt continue gewerkt aan kwaliteit en borging van kunst en cultuur binnen de (voor)scholen en ook bij naschoolse cultuuractiviteiten, en er is extra cultuurgeld voor de ontwikkeling van nieuwe educatieve kunstprojecten.

- *Verbeterde samenwerking* ($\pm 15\%$). In de onderwijsvisie (opgesteld met onderwijspartners, opvang, ketenpartners) is opgenomen dat een sterkere verbinding tussen onderwijs en cultuur een van de speerpunten wordt de komende periode. Er is sprake van samenwerking met amateurkunst ter versterking van cultuuraanbod binnen de scholen. Een gemeente vermeldt dat zij komende tijd gaan onderzoeken hoe verenigingsleven/amateurkunst een rol kan gaan spelen in de verbinding tussen onderwijs en cultuur. Een andere gemeente legt verbanden tussen cultuureducatie en sporteducatie en combinatiefunctionarissen. Eenduidig beleid wordt bevorderd.
- *Effecten voor musea* ($\pm 7\%$). Een gemeente meldt dat lokale musea financieel worden ondersteund indien ze een nieuw educatief erfgoedproject voor de scholen willen ontwikkelen. Maar ook materialen die zij nodig hebben om scholen/ leerlingen te ontvangen worden vergoed. (inkt, drukpapier, enz. enz.). Ook wordt genoemd dat er een bedrag per leerling betaald wordt voor de educatieve rondleidingen.

7.6 Vervolgtraject DCL

In de eerste monitor (2014) was er geen enkele gemeente die onderdelen / zaken in het DCL-traject tot dan toe had gemist. In de tweede monitor (2016) hebben twee gemeenten iets gemist. Het betreft betrekking BSO en VO en deskundigheidsbevordering van vakexperts, zij moeten meer meegenomen worden bij de ontwikkelingen rondom CmK /DCL. Eén startende gemeente in 2020 heeft informatie over het vervolgtraject (nieuwe periode, aanmelding nodig etc.) gemist. Twee ervaren gemeenten 2020 hebben iets gemist: een van hen meent dat er ergens in het traject een keuzemoment moet zijn. Niet elke DCL-school willen inzetten op het maximale. Deze gemeente mist een 'verkorte' versie die minder intensief is. De tweede gemeente ervaart onderlinge afstemming over beleid met gemeenten als gemis.

Bijna een kwart van de gemeenten (24%) noemt in de eerste monitor (2014) onderdelen die voor verbetering vatbaar zijn. Samenvattend betreffen ze vooral financiële zaken (3x) en hebben ze betrekking op de abstractie van de doelstellingen en het soms achter de feiten aanlopen.

In de tweede monitor (2016) meldt 13,6% van de gemeenten zaken die voor verbetering vatbaar zijn. Het betreft communicatie vanuit DCL; de vraag hoe meer scholen te overtuigen van deelname en integratie kunstmenu en het nog aantrekkelijker maken voor icc-ers en leerkrachten om De Cultuur Loper in te vullen.

Van de startende gemeenten 2020 meldt 28% onderdelen die voor verbetering vatbaar zijn. Twee gemeenten noemen de verantwoording: een gemeente meldt dat de verantwoording via de website kan worden verbeterd en een andere gemeente meent dat de verantwoording te gedetailleerd is en ver van de realiteit staat. Een andere gemeente is van oordeel dat zij nadrukkelijker de voortgang

dienen te monitoren en zo nodig met de schooldirecties in overleg te gaan. Eén gemeente mist informatie over het vervolgtraject.

Van de ervaren gemeenten 2020 meldt 11,1% onderdelen die voor verbetering vatbaar zijn. Genoemd worden: minder stappen en veel meer aandacht besteden aan een activiteitenplan gekoppeld aan een deugdelijke begroting en beleidsmatige afstemming met middelgrote en kleine gemeenten.

Aan de gemeenten is vervolgens in 2016 gevraagd of zij de intentie hebben om in 2017 – 2020 door te gaan met deelname aan DCL, en in 2020 of zij de intentie hebben om in 2021 – 2024 door te gaan met deelname aan DCL.

In 2016 gaat geen enkele gemeente zeker of waarschijnlijk niet door met DCL. Ruim drie kwart van de gemeenten (73%) gaat zeker door met DCL en 27% zal dat waarschijnlijk doen.

Van de startende gemeenten 2020 geeft één gemeente aan waarschijnlijk niet door te gaan met DCL. Als reden daarvoor worden bezuinigingen genoemd. Inhoudelijk zou deze gemeente best verder willen. 61% gaat waarschijnlijk door en 33% gaat zeker door.

Van de ervaren gemeenten 2020 geeft één gemeente aan zeker niet door te gaan met DCL. In deze gemeente is er als gevolg van noodzakelijke bezuinigingen geen financiële ruimte meer om deel te nemen aan de regeling. Zeker niet nu de regeling duurder wordt. Door deze gemeente wordt wel onderzocht of ze op eigen kracht en met inzet van verenigingsleven een betekenisvolle verbinding in stand kunnen brengen/houden tussen onderwijs en cultuur, zodanig dat ook amateurkunst/verenigingsleven een impuls krijgt. 39% gaat waarschijnlijk door en 56% gaat zeker door.

De belangrijkste reden om door te gaan met DCL is voor de gemeenten dat zij de waarde van cultuureducatie in het algemeen zien en de waarde van DCL in het bijzonder. De meeste gemeenten geven aan enthousiast te zijn over DCL en de impact en kwaliteit van het traject.

In de eerste monitor (2014) had 14,3% van de gemeenten tips voor het vervolgtraject. Het betreft de volgende tips:

- Laat kinderen meer ervaren in cultuur (passief en actief) en besteedt minder aan de onderzoeken naar meetbaarheid. Daar zou de afgelopen tientallen jaren toch door het landelijk kenniscentrum voor cultuureducatie genoeg over bekend moeten zijn.
- Taken markplaatsen na 2017 en financiering.
- Zorg dat je altijd 1 of 2 stappen verder bent dan de lokale instellingen.

In de tweede monitor (2016) had 31,8% van de gemeenten tips voor het vervolgtraject. Het betreft de volgende tips:

- De kaders en aanpassingen helder uiteenzetten.
- Laat scholen die meedoen aan DCL een ambassadeur zijn voor scholen die nog geen activiteiten op dit vlak hebben ondernomen. Je kunt elkaar hierin versterken en gezamenlijk ook activiteiten organiseren.

- Opnieuw een verantwoording met een akkoordverklaring achteraf na vier jaar.
- VO en BSO betrekken. Meer scholen betrekken.
- Zet nog meer in op goede gekwalificeerde begeleider/ trainers vakexperts die de teams kunnen ondersteunen. Ik wil een pool van bekwame mensen waaruit we als gemeente kunnen kiezen.
- Zoveel mogelijk structureel maken van de regeling voor de deelnemende gemeenten.

De startende gemeenten 2020 hebben geen tips.

Van de ervaren gemeenten 2020 heeft 11,1% tips voor het vervolgtraject:

- Zorg voor goed opgeleide vakdocenten die dit traject inhoudelijk prima kunnen begeleiden.
- Gemeenten betrekken bij beleidsontwikkeling.

8 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk worden allereerst de belangrijkste conclusies van dit onderzoek samengevat (8.1). Per respondentgroep wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen die aan het begin van dit rapport zijn gesteld (in 2.1). Vervolgens wordt een aantal resultaten van dit onderzoek besproken, die door de deelnemers aan de bijeenkomst als leerpunten voor het vervolgtraject van DCL zijn aangemerkt (8.2). Per leerpunt zijn aanbevelingen geformuleerd voor het vervolgtraject.

8.1 Conclusies onderzoek

8.1.1 Scholen

Samenwerking met trainers / aanbieders van scholing:

➤ *Hoe werken scholen samen met trainers?*

Van de scholen in 2016 en startend 2020, heeft ongeveer twee derde in het kader van DCL deelgenomen aan scholing. Bij de ervaren scholen 2020 is dit het geval voor 80%.

In 2020 hebben de DCL-scholen vaker gebruik gemaakt van het standaard aanbod van de aanbieder van scholing dan in 2016 (8%). Vooral startende scholen (43%) maken vaker gebruik van standaard aanbod dan ervaren scholen (26%).

Het belangrijkste scholingsdoel is vakspecifieke kennis en didactiek. In 2020 is de bewustwording van het belang van cultuureducatie en het opdoen van inspiratie belangrijker dan in 2016. Daarentegen is het bepalen welke culturele competenties de school haar leerlingen wil meegeven belangrijker in 2016 dan in 2020.

Bijna de helft van de startende scholen in 2020 is van mening dat de beoogde scholingsdoelen grotendeels of geheel zijn gerealiseerd. Dit geldt voor ruim driekwart van de ervaren scholen.

➤ *Vinden scholen trainers bereid om hun aanbod af te stemmen op de doelen van de school?*

De scholen zijn over het algemeen (zeer) tevreden over hun samenwerking met en de kwaliteit van de trainers. Over de gehele lijn lijken de startende scholen 2020 iets minder tevreden te zijn dan de scholen in 2016 en de ervaren scholen 2020.

Er is veel waardering voor zowel de samenwerking met als de professionaliteit en deskundigheid van de trainers waarmee is samengewerkt. Waar de ervaren scholen een hoge waardering hebben voor het luisteren en meedenken van de trainers (96% (zeer) hoge waardering), is dat minder het geval bij startende scholen (76%). De relatief laagste (maar nog steeds hoge) waardering wordt zowel door de startende als ervaren scholen gegeven aan het leveren van maatwerk door de trainers (71% startend en 89% ervaren scholen hebben een (zeer) hoge waardering voor dit aspect).

➤ *Welke successen hebben scholen bereikt in hun samenwerking met trainers?*

Door de scholen zijn veel meer successen genoemd dan knelpunten. Deze successen hebben betrekking op leeropbrengsten, draagvlak, opbrengsten voor de leerlingen, afstemming van de scholing op (wat) de school (wil) en beleid.

➤ *Tegen welke knelpunten zijn scholen aangelopen in hun samenwerking met trainers?*

Scholen rapporteren verschillende knelpunten op het gebied van: inhoud en afstemming op de school, organisatorische knelpunten, tijd en kosten en overige knelpunten / knelpunten met betrekking tot het niet-structurele karakter.

Samenwerking met aanbieders culturele activiteiten voor leerlingen:

➤ *Hoe werken scholen samen met aanbieders?*

In 2016 heeft meer dan driekwart van de scholen in het kader van DCL samengewerkt met een of meerdere culturele partners om activiteiten voor leerlingen te verzorgen. Bij de startende scholen is dat 88% en bij de ervaren scholen 92%.

In 2020 hebben zowel de meeste startende als ervaren scholen samengewerkt met 2 – 5 culturele partners. Er is gebruik gemaakt van een gevarieerd aanbod aan culturele activiteiten voor leerlingen. Voor het grootste deel van de gevallen in 2016 (73%) en ervaren scholen 2020 (51%) hebben alle leerlingen deelgenomen aan de culturele activiteiten. Bij de startende scholen namen in de meeste gevallen (50%) leerlingen van een of meerdere bouwen deel aan de activiteiten.

Gebruikmaking van het standaardaanbod van de aanbieder kwam in 2016 in 20% van de gevallen voor. In 2020 kwam gebruikmaking van het standaardaanbod van de aanbieder voor bij 50% van de startende en 40% van de ervaren scholen.

Een algemene kennismaking met cultuureducatie is voor ruim een kwart tot een derde van de scholen het meest gekozen doel van de uitgevoerde culturele activiteiten is. Het bevorderen van het creërend vermogen van de leerlingen is door een kwart (2016) tot bijna twee vijfde (2020 ervaren) van de scholen als meest belangrijk doel gekozen. De doelstelling die zelden wordt gekozen is het bevorderen van het reflecterend vermogen van de leerlingen.

Volgens de meeste scholen is het gestelde doel van de culturele activiteiten grotendeels tot geheel gerealiseerd. De tevredenheid hierover is het grootst bij de ervaren scholen 2020: volgens 56% van hen is het gestelde doel van de culturele activiteiten geheel gerealiseerd (versus 28% van de scholen in 2016 en 46% van de startende scholen 2020).

➤ *Vinden scholen aanbieders bereid om hun aanbod af te stemmen op de doelen van de school?*

De scholen zijn over het algemeen (zeer) tevreden over hun samenwerking met en de kwaliteit van de aanbieders. Het meest tevreden zijn de scholen over de professionaliteit en deskundigheid van de aanbieders en hun samenwerking met de aanbieders. De meeste winst lijkt nog te behalen op het punt van ruimte voor maatwerk en het meeluisteren / meedenken van de aanbieders.

➤ *Welke successen hebben scholen bereikt in hun samenwerking met aanbieders?*

Door de scholen zijn veel meer successen genoemd dan knelpunten. Deze successen betreffen: effecten op kinderen, het aanbod), effecten op leerkrachten, de aanbieders, de samenwerking school <-> aanbieders en effecten op schoolniveau.

➤ *Tegen welke knelpunten zijn scholen aangelopen in hun samenwerking met aanbieders?*

Scholen rapporteren verschillende knelpunten (108 in 2016; 29 in 2020 startend en 45 in 2020 ervaren). Deze knelpunten kunnen worden ondergebracht in de volgende rubrieken: organisatorische knelpunten, knelpunten ten aanzien van tijd en/of kosten, ten aanzien van afstemming aanbod en met betrekking tot de aanbieders.

Verankering van cultuureducatie in de school

In vergelijking met de gegevens van 2015 en 2020 ervaren scholen valt op, dat de startende scholen in 2020 minder vaak beschikken over een cultuurcoördinator; minder vaak een vastgelegde visie hebben op cultuureducatie en minder vaak beschikken over structurele financiën.

In vergelijking met 2015 is er in 2020 veel vaker sprake van een structurele samenwerking met culturele partners.

De meest problematische verankeringsaspecten zijn draagvlak en evaluatie van cultuureducatie. In vergelijking met 2015 is er in 2020 minder vaak sprake van een groot draagvlak voor cultuureducatie bij zowel de directie als de groepsleerkrachten van de school.

Doelstellingen cultuureducatie (de 10 EVI-doelen)

- *Welke doelstellingen van cultuureducatie stelt de school zich?*

Voor alle doelen geldt, dat startende scholen er meer belang aan hechten dan ervaren scholen.

Ervaren scholen lijken selectiever te zijn in de prioritering van hun doelen. Ook zijn over het algemeen genomen de discrepanties tussen het belang van een doel enerzijds en het beschikken van deskundigheid en opname van het doel in het curriculum anderzijds, kleiner bij ervaren scholen dan bij startende scholen.

Startende scholen hechten vooral veel belang aan doelen 9 (Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee) en 4 (Onze leerlingen kunnen zich uiten door artistieke expressie en kunnen dit presenteren). Het minst belangrijk voor startende scholen zijn doelen 1 (Onze leerlingen zijn zelfsturend en werken bij cultuuronderwijs vanuit hun eigen vraag en interesse) en 7 (We zetten cultuur in als middel voor bijvoorbeeld taalontwikkeling of sociaal-emotionele ontwikkeling).

Ervaren scholen hechten vooral veel belang aan doelen 5 (Onze leerlingen maken zo breed mogelijk (en maken mee) culturele en kunstzinnige activiteiten) en 9 (Wij geven onze leerlingen een onderzoekende en open houding mee). Evenals voor startende scholen zijn voor ervaren scholen, relatief gezien, doelen 1 en 7 de minst belangrijke doelen.

8.1.2 Trainers

- *Zijn trainers bereid en in staat om mee te denken met de school over hun aanbod in het perspectief van het bereiken van de door de school gewenste doelen?*

Afstemming van de scholing / training op de vraag van de school komt zowel in 2016 als 2020 bij de meeste DCL-scholen tot stand in een (of meerdere) gesprek(ken) en/of warme offerte en intake.

Volgens de meeste trainers in 2016 (70%) heeft geen enkele school gebruik gemaakt van het standaard aanbod; in 2020 geeft 38% van de trainers aan dat geen enkele school gebruik heeft gemaakt van het standaard aanbod.

In vergelijking met 2016 zijn in 2020 de directeur en de icc-er van de school vaker betrokken bij de afstemming van de scholing / training op de vraag van de school. Het aandeel van de intermediair is in 2020 lager dan in 2016.

In 2020 zijn alle genoemde scholingsdoelen vaker aangemerkt door de trainers dan in 2016 als meest belangrijk doel. In 2020 is 'vakspecifieke kennis en didactiek' het vaakst genoemde doel van de scholing; in 2016 is 'samenhang in het curriculum' het meest genoemde doel.

In zowel 2016 als 2020 ging het in de scholingen / trainingen het minst vaak over het beoordelen / volgen van de culturele ontwikkeling van de leerlingen. Ook 'samenwerken in cultuureducatie' is een relatief weinig gekozen doel in beide meetmomenten.

In 2020 lijkt het doel dat de school wil bereiken met de scholing / training voor de trainers duidelijker te zijn dan in 2016. In 2016 is dit doel voor de meeste of alle scholen glashelder voor 17% van de trainers, versus 52% in 2020.

- *Wat hebben trainers nodig van scholen om deze wijze van samenwerking (dialooggericht in plaats van aanbodgericht) vorm te kunnen geven?*

Het merendeel van de trainers geeft aan dat er sprake is van een soepele samenwerking met alle of de meeste scholen. Over de flexibele opstelling van de scholen zijn de trainers minder tevreden.

De meeste trainers evalueren na afloop met de school wat de scholing / training hen heeft opgeleverd. In 2016 wordt dit vaker gedaan dan in 2020.

In de meeste gevallen vragen trainers na afloop aan enkele deelnemers mondeling hun mening of vindt er een gesprek plaats met degenen die de scholing / training vanuit de school hebben georganiseerd. Van een evaluatieformulier wordt slechts zelden gebruik gemaakt.

- *Waarom hebben trainers behoefte om hun samenwerking met scholen optimaal vorm te kunnen geven?*

Om in de toekomst een (nog beter) scholings- / trainingsaanbod te kunnen doen dat is afgestemd op de scholingsbehoefte(n) van de DCL-scholen, hebben de trainers in 2016 het meest behoefte aan deelname aan een netwerk met trainers (57%). In 2020 geldt dit nog slechts voor 39%.

In 2016 hebben de trainers de minste behoefte aan instrumenten (26%). Deze behoefte is in 2020 nog verder afgenomen (15%).

- *Welke succesfactoren hebben trainers ervaren in hun samenwerking met scholen?*

Trainers melden meer successen dan knelpunten. Deze successen betreffen opbrengsten voor het team, inhoudelijke opbrengsten en opbrengsten op leerling niveau.

- *Welke knelpunten hebben trainers ervaren in hun samenwerking met scholen?*

De knelpunten die door de trainers in 2016 zijn genoemd hebben alle betrekking op rollen en betrokkenheid van de teamleden.

In 2020 noemen de trainers knelpunten, die te maken hebben met tijd en ruimte, rollen en betrokkenheid en het proces.

8.1.3 *Aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen*

- *Zijn aanbieders van culturele activiteiten bereid en in staat om mee te denken met de school over hun aanbod in het perspectief van het bereiken van de door de school gewenste doelen?*

Afstemming van activiteit(en) op de vraag van de school komt in 59% (2016) – 50% (2020) van de gevallen tot stand in een (of meerdere) gesprek(ken) en/of warme offerte en intake.

Een derde van de aanbieders in 2016 geeft aan dat alle of de meeste scholen gebruik hebben gemaakt van het standaard aanbod, versus een kwart in 2020.

In 2016 vond de afstemming van de leerling activiteiten op de vraag van de school het vaakst plaats met de icc-er (68%), de directeur van de school (32%) en/of de DCL-intermediair van de school (48%). In 2020 valt allereerst op dat de afstemming vaker met slechts één partij plaatsvindt dan in 2016. Evenals in 2016 is in 2020 de icc-er van de school de belangrijkste afstemmingspartner (50%), gevolgd door de intermediair (30%) en de directeur van de school (20%).

Er is sprake van diversiteit in doelen van de aangeboden culturele activiteiten. In 2016 gaat het vooral om bevordering van het onderzoekend vermogen van de leerlingen (73%), bevordering van het reflecterend vermogen van de leerlingen (68%) en bevordering van het creërend vermogen van de leerlingen (59%). Volgens iets minder dan de helft van de aanbieders in 2016 was het hoofddoel op de meeste of alle scholen een algemene kennismaking met cultuureducatie. In 2020 is veel minder vaak dan in 2016 gekozen voor een combinatie van doelen. In 2020 springt de doelstelling 'bevordering van het creërend vermogen van de leerlingen' eruit als meest gekozen doel (67%). In 42% van de gevallen is de bevordering van het onderzoekend vermogen van de leerlingen het doel van de aangeboden culturele activiteit. Een algemene kennismaking met cultuureducatie en bevordering van het reflecterend vermogen van de leerlingen behoort in 2020 op een derde van de meeste of alle scholen tot de gekozen doelstelling van de aangeboden activiteiten.

Voor de aanbieders lijkt het doel dat de school wil bereiken met de leerling activiteiten over het algemeen duidelijker in 2016 dan in 2020.

Over het behalen van het belangrijkste doel dat elke school had met de activiteit(en) zijn de aanbieders in 2016 positiever gestemd dan in 2020.

- *Wat hebben aanbieders van culturele activiteiten nodig van scholen om deze wijze van samenwerking (dialoggericht in plaats van aanbodgericht) vorm te kunnen geven?*

Het merendeel van de aanbieders (77% in 2016 en 83% in 2020) geeft aan dat er bij de meeste tot alle scholen ruimte is om de deskundigheid van de aanbieder in te brengen. Over het samen verkennen hoe de activiteit(en) voor de leerlingen het beste beantwoordt / beantwoorden aan de vraag van de school zijn de minste aanbieders in 2016 tevreden.

Bijna alle aanbieders evalueren na afloop met de school wat de uitvoering van de activiteiten hen heeft opgeleverd. Overigens gebeurde dat in 2016 vaker dan in 2020.

In de meeste gevallen vragen aanbieders na afloop aan enkele deelnemers mondeling hun mening of vindt er een gesprek plaats met degenen die de activiteit(en) vanuit de school hebben georganiseerd.

- *Waarom hebben aanbieders behoefte om hun samenwerking met scholen optimaal vorm te kunnen geven?*

De aanbieders hebben het meest behoefte aan deelname aan een netwerk met aanbieders. Waar in 2016 nog 14% van de aanbieders de deelname aan een netwerk van aanbieders als onmisbaar ervaart is dat percentage in 2020 opgelopen tot 42%.

Ongeveer een kwart van de aanbieders geeft het krijgen van ondersteuning om hun activiteiten zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de doelen die de school wil bereiken, onmisbaar te vinden! De minste behoefte hebben zij aan.

- *Welke succesfactoren hebben aanbieders van culturele activiteiten ervaren in hun samenwerking met scholen?*

Aanbieders noemen successen met betrekking tot opbrengsten voor leerkrachten / team, voor leerlingen, voor de aanbieder en opbrengsten op schoolniveau.

- *Welke knelpunten hebben aanbieders van culturele activiteiten ervaren in hun samenwerking met scholen?*

De aanbieders noemen knelpunten met betrekking tot de leerkrachten / het team, knelpunten op schoolniveau en knelpunten ten aanzien van tijd en geld.

8.1.3 *Intermediairs*

- *Wat is de rolomvatting van de intermediairs en wat is hun beschikbare tijd voor begeleiding?*

De meeste startende intermediairs in 2020 en in 2016 begeleiden 5 tot 10 DCL-scholen. De meeste ervaren intermediairs in 2020 begeleiden meer dan 10 DCL-scholen.

Ongeveer twee derde van de startende intermediairs beschikt over maximaal één dag per week om zijn/haar werk als intermediair te kunnen uitvoeren. Het percentage intermediairs dat over 2 tot 5 dagen per week beschikt is het grootst bij de ervaren intermediairs 2020 (65%).

De meeste intermediairs besteden 1 tot 4 uren per week per school aan hun werk voor de DCL-scholen. Ongeveer een derde van de intermediairs besteedt hier 1 uur per week aan.

Een vijfde van de startende intermediairs 2020 kiest in de eerste plaats voor de rollen: adviseren, coachen, informeren en aanjagen. Bij 35% van de ervaren intermediairs 2020 komt adviseren op de eerste plaats.

Inspireren staat bij 88% van de ervaren intermediairs 2020 in de top 3 van meest belangrijke rollen die zij uitvoeren. Bij 93% van de startende intermediairs 2020 staat adviseren in de top 3 van meest belangrijke rollen die zij uitvoeren.

- *Hoe beoordelen intermediairs de uitwerking van de trajectstappen van DCL in het perspectief van hun eigen roluitvoering?*

Volgens de intermediairs zijn de trajectstappen intake, assessment en ambitiegesprek het beste uitgewerkt om hun rol als intermediair op nieuwe scholen adequaat te kunnen uitvoeren. Geen enkele intermediair meent dat deze stappen onvoldoende zijn uitgewerkt. Het meest tevreden zijn de intermediairs 2016 en de ervaren intermediairs 2020 over het ambitiegesprek. De startende intermediairs 2020 zijn het meest tevreden over de intake.

De stappen die volgens de intermediairs in 2016 en de ervaren intermediairs 2020 het minst goed zijn uitgewerkt zijn: lijn aanbrenge en activiteitenoverzicht. De startende intermediairs 2020 zijn het minst tevreden over de meerjarenvisie en lijn aanbrenge.

Het oordeel van de ervaren intermediairs over de laatste drie trajectstappen is de afgelopen vier jaren negatiever geworden.

Op alle meetmomenten geven de intermediairs aan dat het versterken van draagvlak bij leerkrachten een onderwerp is waarop scholen meer ondersteuning zouden moeten krijgen. Dat geldt ook voor het evalueren van de effecten van culturele activiteiten voor leerlingen en het formuleren van scholingsbehoeften.

➤ *Wat heeft het werken met DCL de intermediair gebracht?*

(Ruim) een kwart van de intermediairs noemt als meest belangrijke opbrengst 'meer en/of beter samenwerking met scholen'. Een kwart van de ervaren intermediairs 2020 geeft aan dat zij beter in staat zijn het eigenaarschap van cultuureducatie bij de school te leggen.

Op alle meetmomenten blijken de volgende opbrengsten bij ongeveer de helft (tot 70%) van de intermediairs in hun top 3 te staan: beter in staat zijn de visie en uitvoeringspraktijk aan elkaar te koppelen (een vijfde meer ervaren intermediairs dan startende intermediairs); beter in staat zijn de vraag/vragen van de school te achterhalen en beter in staat zijn het eigenaarschap van cultuureducatie bij de school te leggen. Uit de combinatie van verschillende gegevens blijkt, dat het vergroten van draagvlak bij de teams van scholen een cruciaal zorgpunt is van intermediairs

➤ *Hoe beoordelen intermediairs de samenwerking tussen DCL-scholen en trainers die scholing hebben verzorgd, inclusief successen en knelpunten?*

In hun samenwerking met trainers zijn scholen volgens intermediairs in 2020 het beste in staat om samen met de beoogde aanbieder(s) van scholing te komen tot een scholingsaanbod op maat. In 2016 lag dit percentage aanzienlijk lager.

Zowel in 2016 als volgens ervaren intermediairs zijn scholen in staat om na afloop van de scholing de kwaliteit ervan te beoordelen. Startende intermediairs zijn hierover minder positief.

Scholen zijn volgens de intermediairs het minst goed in staat om de scholingsresultaten te borgen. Het vertrouwen van de intermediairs dat scholen hiertoe in staat zijn is in de loop der tijd afgenomen. Intermediairs hebben er vertrouwen in dat trainers in staat om de schoolvisie op cultuureducatie te vertalen in wat zij nodig hebben aan scholing en om samen met school te komen tot een scholingsaanbod op maat.

Volgens minder dan de helft van de intermediairs zijn de meeste tot alle trainers in staat om na afloop van de scholing de effectiviteit van de scholing te evalueren.

Intermediairs rapporteren verschillende knelpunten in de samenwerking tussen scholen en trainers ten aanzien van het krijgen van draagvlak voor scholing en/of het vinden van een geschikte trainer, de aansluiting van de trainer/scholing bij de school, communicatie en tijd en/of geld.

Intermediairs noemen successen in de samenwerking tussen scholen en trainers op het terrein van enthousiasme / plezier / inspiratie, bewustwording, draagvlak en ontwikkeling van de school op het terrein van cultuureducatie, inzicht cultuureducatie en samenwerking op maat met de trainer.

➤ *Hoe beoordelen intermediairs de samenwerking tussen DCL-scholen en aanbieders van culturele activiteiten voor leerlingen, inclusief successen en knelpunten?*

Op twee aspecten lijken de intermediairs in 2020 minder vertrouwen te hebben in de DCL-scholen dan in 2016. Het betreft het na afloop van de uitvoering beoordelen van de kwaliteit van de activiteit(en) en het na afloop van de uitvoering beoordelen van de effectiviteit van de activiteit(en).

Daarentegen lijken scholen beter in staat om een keuze voor de aanbieder te maken op basis van de visie van de school op cultuureducatie; de doelen van de activiteit(en) duidelijk te maken aan de aanbieder en samen met de aanbieder te komen tot een activiteitenaanbod op maat van de school.

Het percentage intermediairs dat aanbieders in staat acht om samen met school te komen tot een activiteitenaanbod op maat en om na afloop de kwaliteit van de uitgevoerde activiteit(en) te evalueren

is in 2020 gestegen, ten opzichte van 2016. Ook is in 2020 het vertrouwen van intermediairs in aanbieders gestegen op het punt van het vertalen van de schoolvisie op cultuureducatie in een activiteitenaanbod en op het punt van het duidelijk krijgen van de doelen die de school wil bereiken met de activiteit(en). Aanbieders zijn daarentegen volgens de intermediairs in 2020 minder goed in staat om na afloop van de uitvoering de kwaliteit van de activiteit(en) te evalueren. Ook zijn aanbieders niet in staat om na afloop van de activiteit(en) de effectiviteit ervan te beoordelen. Intermediairs rapporteren verschillende knelpunten in de samenwerking tussen scholen en aanbieders ten aanzien van: de aansluiting van de aanbieder bij de school, het vinden van geschikte aanbieders, communicatie en tijd en/of geld.

Intermediairs noemen successen in de samenwerking tussen scholen en aanbieders op het terrein van de relatie tussen scholen en aanbieders, de ontwikkeling van de school op het gebied van cultuureducatie en bereikte effecten van cultuureducatie op leerlingen en leerkrachten.

8.1.4 Gemeenten

- *Kunnen gemeenten zowel organisatorisch (matching) als inhoudelijk goed uit de voeten met hun rol in het traject?*

Een kwart van de startende gemeenten heeft in 2020 geen beleid geformuleerd op het terrein van cultuureducatie, en een vijfde van de gemeenten is dat ook niet van plan. Ervaren gemeenten hebben iets vaker dan vier jaar eerder geen beleid geformuleerd (van 5% naar 10%). In 2020 hebben aanzienlijk minder gemeenten hun cultuureducatiebeleid schriftelijk vastgelegd dan in 2014 en 2016. Ervaren gemeenten leggen hun beleid vaker schriftelijk vast dan startende gemeenten.

Op alle meetmomenten zijn de meeste gemeenten van mening dat het lokale cultuursysteem binnen hun gemeente redelijk aansluit bij de gemeentelijke ambitie. De ervaren gemeenten zijn hierover het meest tevreden. Volgens een derde van hen is er sprake van een perfecte aansluiting. Het minst tevreden over de aansluiting zijn de startende gemeenten in 2020. Van hen geeft 32% aan dat er sprake is van enige aansluiting, maar dat nog het nodige moet gebeuren om dit te realiseren.

Op alle meetmomenten karakteriseert de omschrijving 'Wij hebben van tijd tot tijd een gesprek met de intermediair of werken regelmatig samen' voor de meeste gemeenten het best hun relatie met de intermediair. Ruim een kwart van de ervaren gemeenten in 2020 gaat nog een stap verder en geeft aan de ontwikkelingen op de voet te volgen en de intermediair ook in te schakelen voor overleg binnen de gemeente. Geen enkele gemeente had / heeft op enig moment geen of weinig contact met de intermediair.

Op alle meetmomenten zien de meeste gemeenten een grote / zeer grote rol voor zichzelf weggelegd in het faciliteren. Opmerkelijk is dat bijna driekwart van de gemeenten in 2016 een grote / zeer grote rol voor zichzelf zag in het meedenken. Van diezelfde gemeenten denkt daar in 2020 slechts de helft nog hetzelfde over.

Deelname aan DCL heeft voor ruim de helft van de gemeenten in 2016 en startende gemeenten in 2020 geen gevolgen gehad voor hun visie / meerjarenbeleid. Dit geldt voor ruim een kwart van de ervaren gemeenten in 2020.

- *Zijn gemeenten goed op de hoogte en (h)erkennen zij het belang van het DCL-traject?*

Startende gemeenten in 2020 maken in alle opzichten minder vaak gebruik van de genoemde informatievoorzieningen dan ervaren gemeenten in 2020, met uitzondering van het overleg tussen de gemeente en de lokale intermediair DCL. Over alle meetmomenten heen is het overleg tussen de gemeente en de lokale intermediair DCL de meest gebruikte informatievoorziening. Het minst vaak zijn actuele ontwikkelingen met betrekking tot cultuureducatie en de lokale infrastructuur een punt van aandacht in het LEA of REA overleg.

Slechts enkele gemeenten hebben de DCL website nooit bezocht. Opvallend is dat één gemeente (2020 startend) dat ook niet van plan is.

Het merendeel van de gemeenten heeft de site een of enkele keren bezocht. Ruim een vijfde van de ervaren gemeenten in 2020 bezoekt de website geregeld.

8.2 Leerpunten en aanbevelingen

Ter voorbereiding op de bijeenkomst van 20 oktober zijn door de deelnemers zeven leerpunten van het onderzoek benoemd, waarvan is besproken welke consequenties kunnen worden geformuleerd voor het vervolgtraject van DCL. Per leerpunt wordt in deze paragraaf allereerst een beschrijving gegeven van wat erover is geschreven in dit rapport en vervolgens een samenvatting gegeven van de aanbeveling die voortkomt uit de bespreking van elke leerpunt.

Leerpunt 1: Beoordeling van kwaliteit en effectiviteit van het cultureel aanbod van externen

Resultaat (zie §4.2):

Op twee aspecten lijken de intermediairs in 2020 minder vertrouwen te hebben in de DCL-scholen dan in 2016. Het betreft het na afloop van de uitvoering beoordelen van de kwaliteit van de activiteit(en) en het na afloop van de uitvoering beoordelen van de effectiviteit van de activiteit(en). Ook aanbieders zijn volgens de intermediairs in 2020 minder goed in staat om na afloop van de uitvoering de kwaliteit van de activiteit(en) te beoordelen en na afloop van de activiteit(en) de effectiviteit ervan te beoordelen.

Aanbeveling:

Ten aanzien van leerpunt 1 worden drie aanbevelingen geformuleerd:

- a. Binnen DCL is een 'profiel cultuuraanbieders' ontwikkeld. Het verdient aanbeveling om na te gaan of – en in hoeverre – intermediairs gebruikmaken van dit profiel. Ook verdient het aanbeveling na te gaan hoe het profiel beter kan worden ingezet om te stimuleren dat zowel scholen als aanbieders in staat worden gesteld om na afloop van de uitvoering van culturele activiteiten voor leerlingen de kwaliteit en effectiviteit ervan te beoordelen.
- b. Het verdient aanbeveling om het profiel cultuuraanbieders mee te nemen binnen het nieuwe te initiëren opleidingstraject voor intermediairs en leraren.
- c. Het verdient aanbeveling om opleidingstrajecten in te richten voor cultuuraanbieders, en in dat aanbod ook beoordelingscriteria mee te nemen.

Leerpunt 2: Draagvlak voor cultuureducatie

Resultaat (zie §4.1):

De intermediairs geven aan dat het versterken van draagvlak bij leerkrachten een onderwerp is waarop scholen meer ondersteuning zouden moeten krijgen. Een minderheid van de intermediairs geeft aan dat 'inzicht in de wijze waarop zij draagvlak voor cultuureducatie bij teams kunnen vergroten' een opbrengst is van hun werken met DCL.

Aanbeveling:

Draagvlak van alle betrokkenen (zoals schoolteams; schooldirecties; schoolbesturen en gemeenten) voor cultuureducatie is van belang voor het welslagen van DCL. De DCL projectleiding kan niet veel directe invloed uitoefenen op het draagvlak van betrokkenen. Wat de projectleiding wel kan doen is randvoorwaarden stellen die bijdragen aan een vergroot draagvlak. Het verdient aanbeveling om deze randvoorwaarden op te nemen in de contracten die de DCL-projectleiding afsluit met gemeenten, en voorbeeldcontracten ten behoeve van intermediairs, die deze afsluiten met scholen, en waarin wordt voorzien in het zodanig betrekken van directies, schoolbesturen en gemeenten, dat wordt voldaan aan de minimaal vereiste betrokkenheid van deze partijen. Daarnaast verdient het aanbeveling de intermediairs te ondersteunen in het handhaven van deze randvoorwaarden.

Voortgangsgesprekken kunnen een instrument zijn om hierop te sturen.

In dit kader dient aandacht te worden gegeven aan taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden in het DCL traject (TBV-matrix).

Leerpunt 3: Gemeentelijk beleid cultuureducatie

Resultaat (zie §7.1 en §7.5):

Gemeenten lijken meer dan voorheen 'afstand' te nemen van het formuleren van cultuurbeleid. Een kwart van de startende gemeenten (en 10% van de ervaren gemeenten) heeft in 2020 geen beleid geformuleerd op het terrein van cultuureducatie, en een vijfde van de startende gemeenten (en 5% van de ervaren gemeenten) is dat ook niet van plan.

Bijna driekwart van de gemeenten zag in 2016 een grote tot zeer grote rol voor zichzelf weggelegd in het meedenken binnen DCL. Van diezelfde gemeenten denkt daar in 2020 slechts 37% nog hetzelfde over (-36%).

Aanbeveling:

Om de betrokkenheid van gemeenten te vergroten verdient het aanbeveling om:

- a. In het contract met de gemeenten minimale randvoorwaarden te stellen, zoals de afspraak dat zij gemeentelijk beleid formuleren ten aanzien van cultuureducatie in hun gemeente (zie ook leerpunt 2).
- b. Gemeenten iets in handen te geven om zich te kunnen profileren op het terrein van cultuureducatie in het algemeen en DCL in het bijzonder.

Leerpunt 4: Ondersteuning intermediairs

Resultaat:

De intermediairs vervullen een cruciale rol in de ondersteuning van scholen bij de vormgeving van DCL. Zij hebben een veelheid aan rollen en taken (zie figuren 4.4a en 4.4b), en beschikken vaak over relatief weinig uren om deze rollen en taken te kunnen vervullen (zie figuren 4.2 en 4.3).

Aanbeveling:

Het verdient aanbeveling om:

- a. Het bestaande 'profiel intermediairs' te herzien met het oog op de nieuwe rol in de komende CmK planperiode.
- b. Het nieuwe 'profiel intermediairs' mee te nemen in het afsluiten van de contracten met de gemeenten in februari 2021.
- c. Ruimte te maken voor de besteding van meer uren door de traditionele 50/50 verdeling los te laten.
- d. Gesprekken te voeren, en/of netwerkbijeenkomsten te organiseren met intermediairs om hun werk en de dienstverlening vanuit DCL te evalueren en de kwaliteit van de randvoorwaarden te bewaken.
- e. Daar waar het de kwaliteit ten goede komt co-teachers in te zetten in aanvulling op de intermediair.
- f. In de randvoorwaarden met de scholen afspraken te maken over het labelen van budget voor cultuureducatie. Mogelijkheden voor extra financiering kunnen worden gevonden in de gelden van de prestatiebox (tot 1 augustus 2026 voor het po en tot 1 januari 2021 voor het vo, omdat deze regelingen dan vervallen) en de scholingsgelden (€ 500,- per fte).

Leerpunt 5: Inhoudelijke doelen cultuureducatie: de EVI doelen

Resultaat (zie §3.4):

In deze monitor zijn voor de scholen vragen opgenomen met betrekking tot de zogenaamde EVI-doelen. Per doel (10 in totaal) is de scholen gevraagd hoe belangrijk zij deze vinden; hoe deskundig ze zijn om het doel te verwezenlijken; of het doel is opgenomen in het curriculum en of zij voor het desbetreffende doel samenwerken met externe aanbieders.

Aanbeveling

De resultaten van deze monitor bieden een eerste beeld van de 10 geformuleerde doelen van cultuureducatie. Het verdient aanbeveling om:

- a. ook in de volgende monitoren hierover informatie te verzamelen, zodat het mogelijk is ontwikkelingen in beeld te brengen.
- b. te bespreken of, en zo ja op welke wijze, het EVI instrument binnen DCL kan worden ingezet als gespreksinstrument binnen de scholen.

Leerpunt 6: Integraal betrekken van voortgezet onderwijs scholen bij DCL

Resultaat:

In deze monitor zijn alleen scholen voor primair onderwijs die deelnemen aan DCL betrokken. De DCL scholen voortgezet onderwijs zijn niet meegenomen. Binnen de provincie bevinden zich (buiten de B5) 50 voortgezet onderwijs locaties. In de toekomst zal het voortgezet onderwijs meer worden betrokken.

Aanbeveling:

Het verdient aanbeveling om de volgende – reeds aangevangen – werkzaamheden verder vorm te geven:

- a. Het vo-proof maken van de DCL instrumenten.
- b. Het vo-proof maken van de DCL-website.
- c. Het bekwaam maken van de intermediairs om hun werk te verrichten binnen scholen voor voortgezet onderwijs, het opstellen van een vo-intermediairsprofiel en zo nodig specifieke vo-intermediairs in te zetten.
- d. Een behoefte-onderzoek onder scholen voor voortgezet onderwijs te verrichten, met als hoofdvraag: 'hoe kan Kunstloc Brabant effectief bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van het cultuuronderwijs van vo-scholen in Brabant?'
- e. De monitoring/zelfevaluatie vo proof maken en EVI door te ontwikkelen voor het vo.

En verder verdient het aanbeveling om:

- f. met de gemeenten afspraken te maken over de mogelijkheden om ook aan DCL te werken in het vo, naast het po.

Leerpunt 7: Relatie monitor DCL en andere instrumenten

Resultaat:

In deze monitor is veel informatie verzameld over DCL. Naast deze monitor zijn er nog meer instrumenten met behulp waarvan informatie wordt verzameld. Zoals bijvoorbeeld over de deelname aan scholing en de resultaten van verschillende trajectstappen per school.

Aanbeveling:

Het verdient aanbeveling om na te gaan hoe de instrumenten van informatieverzameling op elkaar kunnen worden afgestemd, zodat alle relevante informatie wordt verzameld, zonder dat er sprake is van overlap.